De seizoenen der ziel

Psycho-analytische roman

Jeanne Reyneke van Stuwe

bron
Jeanne Reyneke van Stuwe, *De seizoenen der ziel. Psycho-analytische roman*. A.W. Bruna & Zoon, Utrecht z.j. [1937]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/reyn008seiz01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

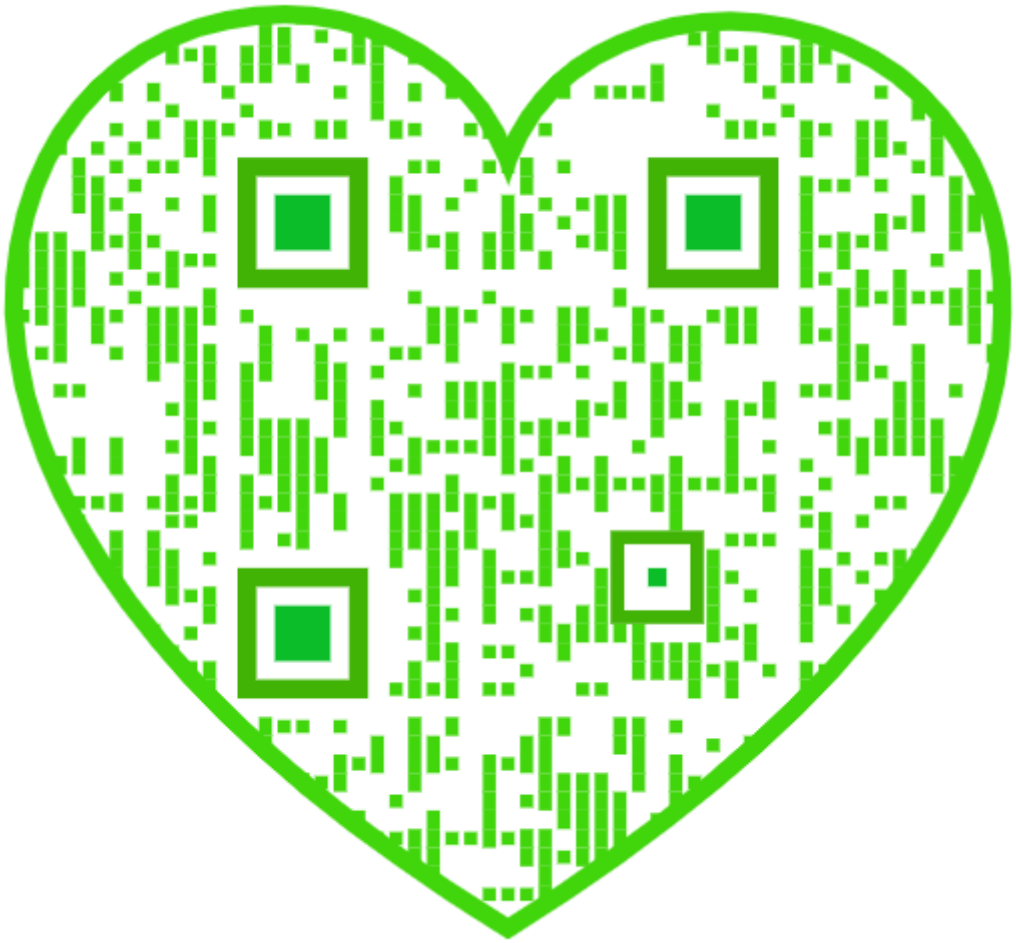

Elk waarlijk psychisch mensch
bestaat uit vele deelen,
Lijk 't eindeloos Heelal ook doet, maar
in zijn in-diepst Zijn
Zit vast karakter...
Willem Kloos.

Les êtres vivants ne sont pas taillés
d'un seul bloc.
François Porché.

Les âmes sont changeantes et plusieurs.
Rémy de Gourmont

Eerste boek
Lente

Eerste hoofdstuk
Ankie, het kind

Ankie, het kind, gaat als in een besloten droom door het leven.

Haar diepste zielsbewustzijn is nog niet ontwaakt, en zij ziet de wereld en de menschen aan met een durende verwondering.

Zij wéét nog niet... Zij begrijpt nog niet... Zij vóelt zelfs nog niet.

Ankie is achttien jaar. Maar zij is óók nog twaalf. En zij is óók nog zes.

Alle phasen van het kind zijn nog in haar. Zij is het dochtertje van haar moeder, zij is het zusje van haar broer, - maar zij is nog geen persoonlijkheid op zichzelf.

Zij is volkomen onschuldig en argeloos; en in gezelschap verlegen en stil.

Ankie is de naam, dien zij zichzelve in haar eerste jeugd heeft gegeven, en dien men haar heeft laten houden, omdat een kindernaampje zoo goed bij haar past, - onwillekeurig daarmee haar kinderlijkheid beaccentueerend.

Ankie's leven is rustig en vredig; zij neemt haar bescheiden plaatsje in de familie in, zonder zich ooit te laten gelden; zij is te schuw, om zich op den voorgrond

te plaatsen. Zij is altijd bang te veel te wagen, bang zich aan te stellen, bang de attentie op zich te vestigen.

Zij zwijgt veel. Op school had zij weinig vriendinnen. Zij had geen behoefte aan omgang met anderen; zij zit het liefst op haar eigen kamertje, en leest, en mijmert, en schrijft verzen over in een ingebonden cahier, of schrijft zelf wel eens wat: invallende gedachten, kleine fantasieën, herinneringen aan vroeger... Ook houdt zij een dagboek.

Ja, hoe jong zij ook is, Ankie heeft al een ‘vroeger’ leven. Toen alles zoo heel anders was als nu...

‘Vroeger’ waren zij rijk. Zóó rijk, dat de twee veel oudere zusters de ‘millioentjes’ werden genoemd. Grappig heeft het kleine meisje dat altijd gevonden.

Je zag niets bizonders aan Tiel en Han...

Vroeger woonden zij in een ‘paleis van een huis,’ met kamers als zalen... en alles was er zoo mooi en hoog en wijd. Maar Ankie vond dat heel gewoon. Zij heeft er nooit en nooit bij gedacht, dat andere meisjes het *niet* zoo hadden als zij. Geen knecht, om hen naar school te brengen, geen ‘speelplaats’ in den uitgestrekten tuin, geen serre, zoo groot, dat er bals in konden worden gegeven...

Ja, die bals. Het kleine meisje vond het wel leuk, om dan te zitten, half achter de gordijnen van Vader's studeerkamer verborgen, stil en alleen, en naar het dansen te kijken der officieren en jongedames, in hun mooie toiletten van fijn gekleurde zijde. Maar niemand

moest op haar letten! Niemand moest haar doodelijk verlegen maken, door te probeeren haar in het volle licht te halen... en haar *asjeblieft* niet vragen, met hem te dansen, zooals de lieve André van Voorthuysen, - hij *was* heel lief, en zoo charmant in zijn zeeofficiers-uniform, en zij was een beetje verliefd op hem... wel had gedaan.

Neen, toen er eens bouquetjes aan de dames moesten worden gegeven, had zij dat niet willen doen, maar moest Eduard, haar slechts een paar jaar ouder broertje, rondgaan met het gouden mandje, vol met viooltjes... en hij deed het zoo aardig, zoo vroolijk en vrijmoedig, en iedereen had schik in hem. Maar zij...

Eens streek André over haar los-hangend haar, en zei:

- Wat heb je mooi haar, Ankie.

En zij durfde niet eens: Vindt u?... te zeggen...

En eens, toen zij op een avondje gevraagd was bij Riekje van Voorthuysen, stond mevrouw in de gang met André. En zij gaf mevrouw een zoen, en André zei:

- Geef mij óók maar een zoen.

En zij deed het. Hoe had zij het durven laten? Maar nog nooit had zij, geloofde zij, zoo'n gloeiende kleur gehad.

In hun groote, groote huis, met de vele menschen en de vele bedienden, was zij haast altijd alleen. Maar zij zócht de eenzaamheid. Zij deed niets liever dan op de kinderkamer zitten, en knutselen voor haar pop. En wát zij al niet maken kon! Een dambord met preciese

zwarte en witte vakjes, en schijven daarbij, keurig rond geknipt uit verschillende gekleurde capsules van wijnflesschen, groene en gele... Een doosje postpapier met een letter er op, en netjes geplakte couvertjes erbij... een schoolbank met verhoogden lezenaar van een kartonnen doos gemaakt; een gehaakte baret, een geknoopt vlindernet, en een geknoopte hangmat zelfs. En wat was er heerlijker, dan als Moeder kijken kwam, en haar lachend prees... In de speelkast was een heele plank ingericht als zit- en slaapkamer van de pop. En ál volmaakter werden die kamers. Zij had er ramen in aangebracht; stukken langwerpig-vierkant gesneden glas, met daarachter geplakt platen, met gekleurde stadsgezichten, en daarlangs witte tulle en stoffen overgordijnen. Zij had een ronde kleine tafel, met een gehaakt kleedje er op en een tafelbel; en er stond een haard, en er hing een kroontje; en zij had een piano'tje, en een fauteuiltje, en een haardkleedje en een haardstel en een miniatuur domino-spel en een bloementafel. En in de slaapkamer een bedje met slopen en lakentjes met kant, en een toilettafel en een waschtafeltje, alles in blauw en wit...

En Eduard hielp haar zoo aardig: nu eens had hij een paar schaatsjes voor de pop, - een bébé Jumeau, - gemaakt, dan weer had hij op een kleinen grijzen bal, de werelddeelen en zeeën van de globe geschilderd..

En Juf verraste haar wel eens met een snoezig jurkje van kant met blauwe strikjes, en Moeder zette zoo lief, stil-

letjes een bakje vol kleine chocola-Paascheitjes neer, of had, voor een verrassing, een strandhoed voor de pop gemaakt, of een Tiroler boerinnepakje, als ‘Coosje’ gevraagd was voor een gecostumeerde partij...

Zij maakte heele tafereelen: nu eens een strand, met badstoelen voor de groote menschen, en schopjes en emmertjes en kruiwagentjes voor de kinderen; de breede vensterbank werd dan dik met zand gestrooid; en Juf hield niet erg van dit spel, want het was een vreeselijke morspartij, evenmin als zij hield van een circus, want daar kwam natuurlijk óók zand bij te pas; binnen een ring van blokken werd op de speeltafel een arena gemaakt; en Eduard teekende en kleurde clowns van bordpapier, en zijn heele stal werd uitgehaald, en zij hadden mechanieke acrobaten... en, zou je 't willen gelooven? allerlei diner-gasten en logés kwamen kijken naar de vertooningen van Coosje. Ook hadden zij een klein tooneel, waarvoor Eduard en *zij* om beurten tooneelstukjes schreven; of er was een galamaaltijd aan een lange tafel, en alles in de perfectie in orde, hoor! of het gemaskerde bal was in vollen gang, en snoezige pakjes waren er bij: ridders in paars en wit satijn, of in rood fluweel met witte donsranden, en Italiaansche meisjes, in blauwe en regenboogkleurige zijde, of Roodkapjes en Markiezinnetjes en bloemenmeisjes... Niet dat zij het zoo prettig vond, als de groote menschen kwamen kijken, want die wilden altijd grappig zijn, en zeiden flauwe aardigheden, die haar alleen maar verlegen maakten;

och, ze bedoelden het goed, natuurlijk, maar ze wou maar het liefst met rust gelaten worden; net als dien keer op een liefdadigheidstentoonstelling; daar was een lieve mevrouw, en die liet haar alles zien:

- Kijk eens, deze boerinnepop; ze heeft klompjes aan, en zelfs zwarte wollen kousjes...

En o, eens kwam de Moeder van Marie van Heeteren Marie halen, en die zag haar, en zei:

- Is dat de Ankie, waar ik zooveel van heb gehoord?... en Ankie zei:

- Ja, mevrouw... en als een haas verdween zij van het tooneel.

Gek, die schuwheid... die angst voor aanrakingen van buiten...

Marie van Heeteren was heusch een lief meisje... ze had een zacht gezicht, met blauwe oogen achter een bril... en een prachtige, lange, dikke blonde vlecht... dat kwam, vertelde ze, omdat het haar, nog nooit van haar leven, was geknipt.

Er zijn dingen, waarvan Ankie nú nog spijt hebben kan... al zullen de andere menschen ze al lang hebben vergeten. Een van die dingen was, dat eens, toen ze net boven was, haar Vader haar riep. ‘Hè!’ zei ze hard-op, ongeduldig. En waarvoor had haar Vader haar geroepen? om haar een groote heerlijke perzik te geven. En vooral *dit*:

Vader lag ziek te bed, en juist toen zij uit de kamer weg zou gaan, omdat zij een afspraak met Marie van

Heeteren had, vroeg haar Vader haar, of zij hem de courant wilde voorlezen.

Zij begon. Maar keek, zeer merkbaar, telkens op de klok. Totdat haar Vader zei:

- Wat is er? Heb je geen tijd?

- Neen, ik moet om vier uur...

- Nu, gá dan maar. Gá dan maar.

En zij *ging*.

En met Marie van Heeteren, de goede, gebeurde het volgende:

Ankie kreeg pianoles, ergens in de stad. Maar als het regende, moest zij terug met de tram, werd haar gezegd. Dat was dan een heele beweging: ten eerste werd zij in de kamer bij de oude mevrouw gebracht, om daar te wachten. Dan praatte die mevrouw vriendelijk met haar, en gaf haar ‘oranje-banket’, en liet haar groote Spaansche boeken zien met platen.

- Ik ken Spaansch, zei ze dan, en wees op een plaat, en las (precies of het Hollandsch was) *Una vengenza*, en zei: dat beteekent: Een wraak.

En ondertusschen stond het dienstmeisje beneden op straat, en moest waarschuwen, als de tram in de verte de bocht omkwam.

Zij vond dat alles vreeselijk vervelend, maar het wás nu eenmaal zoo.

Doch eens had zij met Marie van Heeteren afgesproken, dat deze haar van de pianoles zou komen halen, om met haar samen naar huis te gaan.

Dien dag echter regende het dat het goot, en het stormde van je welste. Men begreep, dat zij terug moest met de tram, en het gewone programma werd opgevoerd: *zij* werd op een stoel bij het raam in de kamer van de oude mevrouw geplaatst, en kreeg haar oranje banket, en het dienstmeisje stond op wacht.

Toen... en het kleine meisje dacht, dat het bloed in haar aderen verstijfde, zag zij Marie van Heeteren aan den overkant van de straat. Haar rokjes fladderden om haar beenen, met de grootste moeite hield zij haar parapluie op, en met de andere hand haar hoed vast.

Heen en weer liep ze, heen en weer, in den fellen wind en den stroomenden regen... en toen... hoogtepunt der tragedie... kwam Ankie naar buiten, door het dienstmeisje, dat een parapluie boven haar hoofd hield, naar de halte geleid, en... en... stapte voor de oogen van Marie van Heeteren in de tram.

Zij had Marie niet geroepen, niet gezegd, dat ze in de tram *moest*, haar niet gevraagd, om mede in te stappen... maar zij reed warm en beschut naar huis, terwijl Marie...

Marie?

Maar dat was een heldin. Toen Ankie, verdrietig, angstig, verward, was thuis gekomen en Juf haar van haar niet natten regenmantel en regenhoed had ontdaan, werd er hard gebeld! en rood, triomfantelijk, hijgend van de haast en het hollen... stond daar Marie van Heeteren, en riep:

- Bijna gelijk met jou, hè! Zóó hard heb ik geloopen!

- O! Marie!... Maar wat dacht je wel, toen je mij, zonder dat ik je had gewaarschuwd, in de tram zag gaan!

- Ik begreep, dat je mòest.

En zoo, dood-eenvoudig, liep het voorval af. Maar, nú nog, schrijnt er iets in Ankie om haar lafheid, haar lakschheid van toen.

O, er is nog meer. Eens was zij ziek, en op een morgen uit school, kwam Han daar aan, met een prentenboek:

- Kijk eens, Ank, kijk eens, Ank, 't mooiste boek, dat Heek had: Het Kinderbal. Als we koffie hebben gedronken, zal ik je er wat uit voorlezen.

- Goed, maar niet te veel, want vanmiddag, als jullie weer naar school zijn, wil ik er zelf in lezen.

Niet te veel... ja, maar wáár op te houden, als het boek zoo boeiend is? Een kleine jongen, in een ridderpak, weigerde dit prachtige costuum af te leggen, toen hij weer thuis was gekomen. De ijdelheid en de roem waren hem naar het hoofd gestegen... en ten slotte verborg hij zich onder een ledikant, en dreigde iedereen, die hem durfde te naderen, met zijn dolk. En toen zijn moeder hem er onder-uit wou trekken, stak hij toe... en trof de ongelukkige vrouw in het hart.

Nu... maar toen Ankie merkte, dat het boek op een paar regels na uit was... en die paar regels waren niet eens meer een ‘verhaal’, enkel een ‘zedeles,’ ontstak zij in woede, en maakte een ongenadig standje... en Han had haar nog wel het boek cadeau gedaan... en

gisteren op de trap een lei gezet, waarop ze met groote letters had geschreven:
Stil! Ankie slaapt.

O! de menschen waren allen lief en goed voor haar... maar... ze namen te veel notitie van haar.

Juf bijvoorbeeld wou haar altijd schoone boezelaars aandoen... en stuurde haar die zelfs naar school... Ja, verbeeld je, eens kwam Piet, de knecht, met een pakje aan, en zij dacht, heusch, dat dacht zij: zeker heeft Kitty de Villeneuve (Han's vriendin, die haar altijd naar bed wou brengen, als ze bij hen logeerde, en haar allerlei verrassingen meebracht, - eens een heele doos met fondant violen) een presentje voor mijn verjaardag gestuurd... en toen ze vol verwachting het pakje open maakte... zat er een boezelaar in.

En Juf vlocht 's avonds haar haar met allerlei smalle, kleine vlechtjes, en toen ze jonger was, - nog erger, zette ze haar heele hoofd in papillotten... o, zoo akelig, om daar den heelen nacht op te moeten blijven liggen... maar wat gaf het? Wie mooi wil zijn, moet pijn lijden, zei Juf ongevoelig, en er kwam visite, of ze moest naar den fotograaf, dus...

Over het algemeen liet Ankie met zich doen; ze wou niet veel, ze zei niet veel, en was het meest tevreden, als ze met rust gelaten werd.

Het allerliefste zat ze, heel alleen, als Vader naar de sociëteit was, op diens kamer, om er te lezen, te lezen in

alle boeken, die zij er vond, of om er de portefeuille te bekijken. Zalig, zalig was zij dan, en grasduinde in Vader's boekenkast, maar de meeste boeken waren in talen, of gingen haar te hoog. Alleen Dickens, in de groote uitgave met platen, boeide haar... en het mooiste boek, dat zij ooit had gelezen, en dat haar onvergetelijk bij zou blijven, was een roman uit de portefeuille: Dokter Cupido van Rhoda Broughton. De boeken, die Juf uit de leesbibliotheek liet halen, waren minder naar haar smaak: Mathilde, de weduwe van den grijsaard, of Onder de valsche vlag, of De verborgenheden van Amsterdam...

Hoe leefde zij toch in dien tijd? Volkomen bewusteloos... zij wist niets... zij begreep niets... zij merkte niets op... alles ging onberoerend aan haar voorbij.

Bijou was ziek. Bijou, de mooie kleine Puck van Han, was ziek. Hij lag in de serre, en niemand mocht erbij.

Maar eens, toen het kleine meisje, met de anderen aan tafel zat, kwam de veearts, en ging met Vader in de serre.

Een oogenblik later kwam Vader terug, en vroeg aan Juf:

- Juffrouw, hebt u ook een stuk linnen band?

Het werd gebracht, en een poosje daarna klonk er een kreet uit de serre...

O, wat *had* Bijou toch. Hij gilde van pijn... en wat beteekende dat band?...?

Zij vroeg het niet. Aan niemand. Niet aan Moeder,

met wie zij toch zoo innig was, niet aan Juf, niet aan de groote zusters... Maar waaròm vroeg zij het niet? Zij kon zich die dingen later nooit verklaren. Maar zij was zoo gesloten, zij leefde heelemaal in zichzelf...

Zij hoorde de groote menschen wel eens met elkaar praten: Juf met Piet... of Juf met een van de meiden... ze spraken dan vaak over onbegrijpelijke dingen, maar vragen, wat ze bedoelden, deed zij nooit...

En nu... het raadsel van het band was toch zoo dood-, dood-eenvoudig geweest. Jaren, jaren later kwam het haar opeens in de gedachten, en zij vroeg:

- Weet u nog wel, toen voor Bijou de veearts er was? waarom kwam Vader toen om band vragen?

- Wel, als Bijou soms pijn had, zou hij den veearts wel eens kunnen bijten; het band was om zijn snoetje dicht te binden, een touw zou hem zeer hebben gedaan.

- O...!...!

En die puzzle was, door haar eigen schuld, jaren lang onopgelost gebleven... en... was heelemaal geen puzzle geweest!

Bijou was overigens in 't geheel niet ‘ziek’... maar had, zooals Trui, de keukenmeid het noemde, een ‘gezonde ziekte’... wat het kleine meisje natuurlijk óók al weer niet begreep. Want waarom mocht zij dan niet bij hem in de serre komen?

Doch eens, toen zij weer in Vader's kamer was, kon zij de verzoeking niet weerstaan, door een der deur-

ramen te kijken, en zag... Bijou in zijn mand (het bleef altijd ‘zijn’ en ‘hij’), met naast zich een klein diertje. Een muis!

Zij holde naar boven, en riep haar broertje:

- Eduard! Eduard! kom eens kijken! Bijou ligt in de serre met een muis in zijn mand!

Tot haar verbazing barstte Eduard uit in een lach.

- Waarom lach je?

- Dat is toch geen muis!

- Wat is 't dàn?

- 'n Jonkie natuurlijk.

- 'n Jonkie? Heeft Bijou dan een jonkie gekregen?

- Zelfs twee... maar één is er al dood.

- En... en... waarom *gilde* hij dan zoo?

- Nou... vanzelf.

- Maar doet 't dan *pijn*, om een kind te krijgen?! vraagt het kleine meisje verbijsterd.

- Ik geloof 't wel, mompelt Eduard, maar gaat er dan meteen van door, om nog meer lastige vragen van dat onnoozele wicht te vermijden.

Doet het dan pijn om een kind te krijgen?!

Zij heeft tot dusverre altijd gedacht, dat getrouwde menschen op een gegeven oogenblik een kind bij zich in bed vonden. Hoe... waar vandaan... daarvan heeft zij zich nooit rekenschap gegeven, het interesseerde haar blijkbaar niet. Maar... nu herinnert zij zich opeens gelezen te hebben... het was in een boek, dat heette Anna Karenina, en het was geschreven door een graaf:

Leo Tolstoi heette die... dat een vrouw een kind zou krijgen, en toen stond er:

...in het verwrongen gezicht op het kussen herkende hij zijn Kitty niet meer.

Het deed dus pijn... verschrikkelijke pijn. O!... O!..

Hoe vreemd, hoe vreemd. Het was niet te begrijpen, te begrijpen...

Op school zat zij in haar klasse met veel grootere meisjes. Die smoesden soms samen, en dan, vaag, luisterde zij er naar.

Eens hadden zij het over het geval van een meneer (iedereen kende hem, hij was notaris of zoo iets), die met zijn dienstmeisje ging trouwen.

- Met zijn dienstmeisje?!
- Ja. Hij moest wel.
- *Moest* hij wel met haar trouwen? Waarom?
- Waarom? Nu... omdat ze een kind moest krijgen.
- Een kind moest krijgen? Hoe wisten ze dat?
- Nou ja, ze wisten het.
- Maar *hoe*?!
- Je kan 't toch zien?
- Kan je 't zien? Waaraan dan?

De groote meisjes werden ongeduldig en duwden haar weg:

- Dat zal je later wel hooren.

Later... later... zou zij al die griezelige dingen hooren... bah neen, liever niet, liever nooit, - zij rilde ervan.

Net als laatst, toen er in Kollewijn's Algemeene Geschiedenisboek had gestaan, dat Antonius en Cleopatra ‘zich overgaven aan het laagste zingenot.’

Een kind had aan de onderwijzeres gevraagd:

- Juffrouw! wat is dat: het laagste zingenot?

Maar eer de juffrouw nog iets had kunnen antwoorden, had een der groote meisjes, met donker fonkelende oogen, en lachende, geroepen:

- Weet je dat niet? Dat is, als een meneer naar de meiden in de keuken gaat!

Afschuwelijk. Afschuwelijk! Begrijpen deed zij het niet, maar het moest wel iets verschrikkelijks zijn...

Eens toen Juf haar Engelsche woordjes overhoorde, had zij ‘half an hour’ uitgesproken als ‘halvenhoer.’ Waarop Juf in hevige ontsteltenis had gezegd:

- Pas op, hoor! Dat mag je nóóit meer zeggen. Dat zijn de vréése lijkste menschen, die er bestaan.

Maar verder had ze niets willen zeggen.

Halvenhoers? Dat waren ‘de vreeselijkste menschen, die er bestaan’? Wat waren dat dan?

Je had nog meer ellendige woorden, woorden, waar je bang voor was, zonder te weten waarom. In een vers van ten Kate over mademoiselle de la Vallière, stond, dat deze vorst ‘van al zijn schitterende boelinnen’, alleen háár oprecht had liefgehad. Boelinnen, o, wat beteekende dat?...

Nog erger was het in een boek van P.J. Andriessen: De Val van een Koningshuis, waarin stond, dat de

Godin der Rede was: een beruchte lichtekooi, de bijzit van den boekverkooper Momoro.

'Lichtekooi'... 'bijzit'... akelige woorden, waarvan een vunzige lucht uitging... en als men haar had gevraagd, waaròm zij dat zoo voelde... dan had zij het niet geweten.

Dat was het beklemmende, het vreeswekkende, - omdat zij er door begreep, dat er o, zooveel dingen in de wereld waren, die zij nog niet kende, - maar waarvan zij vermoedde, dat, àls zij ze kende, ze haar zouden doen sidderen van schrik. En daarom was het misschien ook, dat zij er maar zoo min mogelijk over dacht, en er niemand, niemand naar vroeg.

En nu...

Ja... nu weet zij nog niets... niets zekers... niets compleets van dat angstige, vervaarlijke... dat toch, - en dát is het geheimzinnig-ontstellende... eenige aantrekkelijkheid voor haar bezit.

Zij heeft verschillende dingen gehoord... zij heeft verschillende dingen gelezen... en ook heeft Eduard, op jongensmanier, als haar 'onnoozelheid' hem al te veel irriteerde, haar wel eens inlichtingen willen geven... Maar, nog nauwelijks is hij begonnen, of zij is al weggevlucht, ja, letterlijk *gevlucht*... niet alleen voor de waarheden, die zij te hooren zou krijgen... maar in de eerste plaats omdat zij bang is, *bang* voor den drang dien zij slecht vindt... de drang, die haar wil nopen te blijven.

Tweede hoofdstuk
De verloren staat.

Ja, haar familie heeft ‘vroeger’ een grooten staat gevoerd, dat weet Ankie heel goed.

Er was een sfeer van comfort en luxe in het groote huis, waar het altijd warm was in den winter... en koel, o, zoo verrukkelijk schaduwdonker-koel, in den zomer.

De kleine zorgen, de kleine onaangenaamheden, veroorzaakt door gebrek aan inkomsten, bestonden niet voor hen.

Ankie heeft nooit iets gemist, Ankie heeft nooit iets ontbeerd.

Alles stond altijd voor haar klaar. Juf was er, om haar te wasschen en te kleeden, te baden en te kappen, haar kleertjes klaar te leggen, haar jurken en hoeden weg te bergen. Juf haalde haar bed af, Juf verstelde of maakte iets nieuws. Juf strikte haar ceintuurs, knoopte haar laarsjes vast, sneed haar boterham, bracht haar 's avonds haar glas melk.

En... het kleine meisje vond dit heel gewoon. Zij wist niet beter, of het hoorde zoo. Zij vond het vanzelfsprekend, dat, als zij de wollen kousen niet velen kon, Juf een paar ragdunne fil d'écosse haalde, om er onder te

dragen; dat Juf, na haar haar gewasschen te hebben, het besprenkelde met eau de quinine, dat Juf groote letters borduurde op haar ondergoed.

Zij vond het heel gewoon, dat zij jurken kreeg uit Brussel, en vreemd, als de meisjes op school het niet gelooven wilden.

Zij vond het heel gewoon, dat zij met sneeuw, door een rijtuig naar school gebracht, en van school werd gehaald. Zij dacht, dat dit alles heel natuurlijk was. Ook de diners en de soirées thuis, en de ontvangdagen... en altijd, zelfs 's winters, overal bloemen in huis. En de warme dejeuners, 's morgens al, als zij om acht uur ontbijten kwam... gebakken aardappelen en ham en eieren en vleesch en porridge... en bij eiken maaltijd de overvloed van vruchten.

Wanneer zij eens toevallig bij een schoolkennisje kwam, en de deur werd haar open gedaan door een klein bellenmeisje, en in de kamer stond niet eens een piano, en mevrouw zag er zoo vreemd uit... 's middags nog in een lossen peignoir... en er werd niets anders gepresenteerd, als een drogen cream cracker, zooals *zij* altijd in een bus hadden voor Puck, dan nam zij dit alles voor kennisgeving aan, en verbaasde zich slechts heel vluchtig over het groote verschil. En het eenige, wat zij ‘gek’ vond, was, als zij op school kinderen jurken zag dragen, waar vroeger grootere zusjes mee hadden geloopen.

Geld speelde bij haar geen rol. Als er verjaardagen

kwamen, kocht Moeder voor haar het cadeautje, dat zij aan Han of Tiel of Eduard geven moest. Schoolbenoodigdheden, schriften, potlooden, pennen, lagen altijd klaar in de kast; zij had ze zóó maar te nemen. En haar weekgeld spaarde zich op, omdat zij er haast niets van gebruikte, alleen kocht zij wel eens een boek, - zij had haar geliefde Alcott nu bijna compleet, - of als zij zich iets aanschafte voor Coosje.

De toon in huis was altijd gelijk. Scènes vielen er niet voor; de menschen waren goed-gehumeurd - en het goed-geschoolde personeel kende zijn plicht. Maar...

Langzaam... ongemerkt... kwam er iets anders in de atmosfeer.

Wat?... dat had het kleine meisje onmogelijk kunnen zeggen. Maar in huis werd het anders.

Zij vóelde het meer, dan dat zij het begreep. Maar aan de maaltijden was het anders. De avonden, als er zoo gezelig werd thee gedronken, en zij allen eensgezind bijeen zaten, met courant, handwerk of boek, waren anders. De gezichten der groote menschen stonden anders. Er was een gedwongenheid, een-schijn-ophouden, een iets-verbergen-willen, een zich-voortdurend-beheerschen in den omgang gekomen, - dat het kleine meisje wel niet zoo voor zichzelf definieerde, maar dat zij toch gewaar werd, en dat haar onheimelijk aandeed, en onrustig maakte.

Vader had dikwijls conferenties in zijn kamer, en ging dan niet naar de sociëteit. Han zat heele morgens bij

hem om brieven te copieeren. Aan de koffie of aan het eten verschenen er aldoor vreemde heeren, uit andere steden, meestal, uit Rotterdam of Amsterdam. Telegrammen werden ontvangen of verstuurd. En... verbeeldde zij het zich?... maar Vader werd bleek en gebogen... en hij was nog heelemaal niet oud, o, neen. En Moeder's oogen gingen dikwijls met bezorgdheid naar hem heen... en Vader begon driftig en prikkelbaar te worden, hij kon niet velen, als er aan tafel druk werd gepraat, en Eduard kreeg meer standjes dan ooit, wegens zijn ‘speelschheid op school, en omdat hij met Vader's vergrootglas het gras van het croquetveld had verschroeid, door het als brandglas te gebruiken. En dikwijls zat het kleine meisje peinzend op den schommel in den tuin, en liet zich heen en weer zweven, en bedacht zich, dat er nooit meer buitenpartijen werden gegeven, of recepties 's zomeravonds, met vuurwerk en perzikbowl... en dat Vader nog steeds van het groote stuk achter het priëel geen tennisveld had laten aanleggen, zooals hij van plan was geweest, en hoe zij had hooren zeggen, dat er geen extra-tuinknecht behoefde te komen, dit jaar, want dat Piet best eens wat wieden en harken kon...

Met de liefderijkste voorzichtigheid, - dat begrijpt zij nú, - werd van de jongere kinderen alle zorg verre gehouden. Gesprekken over zaken werden in hun tegenwoordigheid zooveel mogelijk vermeden... maar toch waren er in de algemeene sfeer van droefheid en angst

elementen, die dóórdrongen tot de intuïtieve ziel van het kind.

Het kleine meisje begreep iets, en wist niet wat, en wilde en durfde ook niet begrijpen... zij wilde en durfde geen uitleg vragen.

Toen... voor de eerste maal, kwam het stellige gevoel van een onheilsdreiging tot haar... en dit was een psychologisch moment in haar leven:

Na de lunch werden Eduard en zij bij Vader in zijn kamer geroepen. Er moest een brief worden overgeschreven, een lange brief over zaken, en Han, die het anders altijd doet, is uit logeeren.

- Wie schrijft het netste? vraagt Vader, en laat Eduard en haar beiden een proeve afleggen van hun schrijftalent. En na nauwkeurig onderzoek, door vergelijking der handschriften, kiest Vader háár.

Het kleine meisje is verrukt. Zij juicht het bijna uit van vreugde en trots. En zij kan volstrekt niet begrijpen, hoe Eduard eigenlijk blij is, *niet* gekozen te zijn. (Dit fragment is geplaatst in onze Mei, uitg. Hollandia Drukkerij).

In huis is het stil.

Vader heeft het kleine meisje geinstalleerd in de groote serre.

Op de tafel vóór haar ligt een groenlaken vloeiboek, waarop de brief, die moet worden gecopieerd en vierkante vellen groot formaat wit papier.

Vader's inktkoker staat er bij; maar zij heeft haar

eigen penhouder van boven gehaald, want die van Vader is veel te dik voor haar kleine vingers.

Het is overal stil.

De kamers, die op de serre uitkomen, de eetkamer en Vader's studeerkamer, liggen verlaten. Wat lijken ze donker, als je zelf in de lichte, zonnige serre zit...

Het kleine meisje leunt achterover in haar stoel. Aan den eenen kant van de serre hangt de groote groene kooi met de tortelduiven. Hèhèhèhè, lacht er een, en de andere lacht dadelijk mee: hèhèhèhè...

Op een breede, hooge plank staan in een lange rij de kooitjes met de kanaries. Zij roept wel eens net zoo lang: piet...pie-iet, tot zij haar antwoord geven, - maar nu niet, - zij heeft nu geen tijd.

In de verte, aan den anderen kant der serre, hippen en wippen in de volière tal van vroolijke vogeltjes. Leuk om naar te zien. Zij hebben ringen en stokjes en een schommeltje. Je kan er minuten naar staan kijken. Maar nú niet. Zij heeft nu geen tijd.

Toen Eduard haar trachtte over te halen, om ‘eerst even mee in den tuin te gaan hoepelen’, heeft zij verbaasd geweigerd. Spelen? nu zulk een ernstige taak haar wachtte?!

Vaak dringen soms uit den tuin geruchten door tot hier. Eduard met zijn vriendjes is bezig in de boschjes achter het prieël. Ze maken een vuurtje onder een keteltje, dat tusschen drie staken hangt, en ze hebben alle drie weitasschen en geweren.

Het kleine meisje neemt den brief op, dien zij copieeren moet. Nog nooit in haar leven heeft zij zich zoo gewichtig gevoeld. Het is ook een groote verantwoordelijkheid! want immers een bewijs van vertrouwen! Vader heeft haar op het hart gedrukt, er vooral op te passen, dat zij geen woorden oversloeg, en geen punten en komma's vergat.

De brief is lang.

Zes groote bladzijden. En prachtig geschreven, regelmatig, als waren de letters geteekend, - maar toch niet overal duidelijk, door de lange halen en keurige krullen.

Zij moet maar gauw beginnen, want het zal een heel werk wezen; maar heerlijk! dat *zij* het voor Vader mag doen!

Zij neemt het bronzen beeldje van den inktkoker, en steekt haar pen in den inkt. Daar begint zij, hoor. Eerst er boven:

Afschrift.

Dan de datum. 31 Juli. O, de brief is dus gisteren geschreven. Dan:

> Aan de Erven der Suikerfabriek Mayong. De Erven? Wie zijn dat? Nu ja, hun familie heeft die suikerfabriek natuurlijk geërfd.

Goed. Het staat er al.

> In vervolg op ons schrijven van 14 Juli ll. hebben wij de eer U te berichten, dat, ten spijt van de, tijdens de laatste dagen van April gekoesterde ver-

> wachting, dat de oostmoesson eindelijk voor goed zoude intreden, er opnieuw verandering in de weersgesteldheid kwam, door eene reeks van stortbuien, gedurende de eerste helft van Mei.
>
> De heer Slothouwer, die zich aanvankelijk had voorgenomen, den 11en Mei een aanvang te doen nemen met de vermaling van het riet heeft dit, wegens het ongunstige weder, moeten uitstellen, tot den 18en dier maand.

Op zij van den brief heeft Vader aangeteekend: Een week verlies.
Moet zij dat óók overschrijven? Zij zal het maar doen. Verder.

> Drie dagen later scheurde een koppelbos... staat dat er: koppelbos? Ja, het staat er..... scheurde er een koppelbos van den watermolen die, nadat een nieuwe koppelbos was aangebracht, eerst den 27en Mei weder dienst kon doen.

Gek woord, koppelbos, nooit van gehoord. Ziezoo, de eerste bladzij is vol, dat is nogal gauw gebeurd.

> Onder ult. Mei was het riet gesneden van 35 9/10 bouw gouvernements- en 23 5/10 bouw vrijwilligen aanplant, tezamen 59 4/10 bouw, waarvan vermalen 55 bouw.
>
> De gemiddelde riet-product was vrij bevredigend..

Och, bijna had zij zich vergist, daar moet natuurlijk riet-productie staan en niet riet-product.

> ... althans wat den particulieren aanplant betreft,

zijnde 911 picols per bouw.

Aan den kant heeft Vader geschreven: Vorig jaar 1077 per bouw. En met een vraagteeken erbij: Vrij bevredigend?

De opbrengst van den gouvernementsaanplant bedraagt ook minder dan verleden jaar, zijnde respectievelijk 800 en 922 per bouw. Waarbij tevens valt op te merken, dat een vergelijking van de opbrengst van den Gouvernements- en den particulieren aanplant thans zeer in het voordeel van den laatsten uitvalt.

Daarbij dient echter nadrukkelijk te worden opgemerkt, dat het aanvankelijk verkregen resultaat geen maatstaf is voor de beoordeeling van het eind-resultaat, zoodat het cijfer der gemiddelde riet-productie gedurende den verderen loop dezer campagne wel eens zou kunnen dalen.

Hier heeft Vader weer wat aan den kant gezet, maar het later weer uitgeschrapt. Zij kan het niet lezen.

Het kleine meisje fronst de wenkbrauwen, terwijl zij even met het schrijven pauseert.

Hè, niks geen leuke brief. Zij wou, dat zij er al mee klaar was. En hij is nog zoo lang, ajakkes.

Zij kijkt boos naar den brief, en luistert dan naar de verre geruchten in den tuin. Hoor ze joelen en schreeuwen... die hebben pret... en zij...

Waarom was ze toch eerst zoo blij? Die brief is naar. Akelige brief. Gauw maar verder geschreven.

> Buiten en behalve de reeds opgegeven verkoopen, die door den heer Slothouwer plaats hadden, kunnen wij hier vermelden dat door genoemden administrateur werden verkocht:
>
> 1e. 500 pic. witte Mayong-consumptie-suiker tegen ƒ11.- per picol contant te Semarang aan het tramstation, of tegen ƒ10.60 p.p. contant op den fabriekswaggon geleverd.
>
> 2e. 500 picols suiker No. 14 à ƒ9.- p.p. levering te Samarang, weging en keuring op de fabriek. De werkzaamheden voor den nieuwen aanplant waaronder ook ressorteerst...

Daar vergist ze zich wéér; er staat: ressorteert.
...het uitzoeken der... bebet... Staat er bebet...? of bibit? Ze zal maar i's zetten, zonder punten er op, dan kan Vader het lezen, zooals hij wil.

> ...werden, voor zoover de weersgesteldheid, die zeer tegenwerkte, het toeliet, geregeld voortgezet. Wij kunnen U nog mededeelen, dat de heeren Reynst en...

Wat staat daar? Het lijkt wel... Vinju. Dat moet dan toch zeker wezen: Van Ju? Maar Ju is toch geen naam. Neen, zij gelooft, dat er staat: Vimpe. En zij schrijft: Vimpe.

> ...ons schreven bij brief van 16/18 Juni ll.: 'Van den heer Slothouwer ontvingen wij het volgend telegram:
>
> 'Kwa Wan Hong vraagt 500 picols nummer

achttien, geleverd Samarang 9½ contant. Gang Siat Liang vraagt drieduizend picols veertien, geleverd Samarang contant. Hier keuren en wegen. Pandjer, zijnde voorschot, vijfduizend gulden. Vraag ommegaand opinie.'

Het bod van 9½ p.p. kwam ons daarom vooral aannemelijk voor, omdat 1e. de keuring der suiker blijkbaar door den administrateur geschiedt, en 2e. bij verkoopen van suiker aan Europeesche firma's de nommers boven No. 14 niet hooger betaald worden dan voor No. 14, zoodat het bod voor No. 18 gelijk gesteld kan worden met een gelijk bod voor No. 14.

Voorts overwogen wij dat Heeren Eigenaren, door wie wij tot 16 Juni op *ƒ*9.- voor 10.000 picols gelimiteerd werden, den verkoop van 3000 picols tot dien prijs aan Gang San Liat ongetwijfeld zouden goedkeuren, vermits een der voorwaarden, waarop de verkoop tot stand zou komen, is, dat de suiker door den administrateur wordt gekeurd, en omdat de levering geheel in No. 14 verlangd wordt. Wij antwoordden daarom den heer Slothouwer:

'Bod Kwa Wan Hong aannemelijk, indien niet hooger bedingbaar. Adviseeren Gang San Liat negen gulden te vragen, pandjer afrekenende met de laatste levering. Verzoeke bericht.'

Onder dagteekening van 19/22 Juni ll. schreven de heeren Reynst en... Vimpe ons als volgt:

Met een zucht legt het kleine meisje haar penhouder neer. Even uitrusten. Zoo ijverig heeft zij voortgeschreven, dat zij er warm van is. O, al die zinnen, waarvan zij niets begrijpt, die vreemde namen, die nare cijfers...

Zij heeft nooit geweten, dat er aan zaken-doen zooveel kon vastzitten. Moet Vader nu aldoor, elken dag zulke brieven lezen, zulke brieven schrijven? Zij heeft er tot dusverre nooit over gedacht, maar, ja, Vader heeft wel eens heel ernstig gekeken, als hij bezig was een brief te lezen. En aldoor zitten er tegenwoordig menschen bij Vader te praten... gisteren nog meneer Clifford en meneer de Serière, toen zij naar binnen stoof, om Vader te vragen, of hij den dierentuin kwam bekijken, dien zij hadden gemaakt... En toen Vader eindelijk in de kinderkamer kwam, had hij... ja, wel even gekeken, en vriendelijk gezegd: Nu moeten jullie Piet groen papier laten halen, en dat leggen jullie dan in de hokken als gras... maar hij was toch heel anders dan vroeger geweest... ja, hoe had hij eens gelachen, toen zij voor hun trein een beestenwagen hadden gemaakt, en daar alles door elkaar in hadden gestopt: leeuwen, tijgers, apen, koeien...

Met tegenzin neemt het kleine meisje de pen weer op:

> In antwoord op het besproken telegram aan den heer Slothouwer ontvingen wij van dezen Heer het volgend sein:
>
> Kwa Hong hoogst bod toegewezen. Siat Liang

kennis gegeven. Thee Ing Siang Samarang biedt zeven en kwart gulden voor duizend picols stroopsuiker handelskeuring nommer elf wegen hier contant. Verzoeke ommegaand decisie.

Wij antwoordden daarop den heer Slothouwer telegraphisch:

'Wat verstaat U onder handelskeuring elf, keuring alleen op kleur, of op kleur en kwaliteit met rapactie. Wie keurt.'

Daarop ontvingen wij het volgend sein:

'Versta onder handelskeuring zooals die voorleden jaar te Samarang plaats had.'

Waaruit volgt, dat de, door den heer Slothouwer bedoelde handelskeuring is een keuring op kleur en kwaliteit met rapactie voor stroopsuiker, zoodat het aanbod van Thee Ing Siang van een bod op gewone conditiën in zooverre slechts verschilt, dat de basis is No. 11 in stede van No. 14 wat niet wegneemt, dat het gelijk te stellen is met een bod van 83¾ P.P. No. 14 gewone conditiën, gewone keuring. Wij antwoordden daarop genoemden heer:

'Dus staat Ingsiangs bod gelijk met 8¾ basis 14 gewone conditiën, wat ons onaannemelijk voorkomt.'

De pennehouder valt uit haar vingers, neen, zij heeft hem neergegóóid. Nare, nare, allerakeligste brief...

Zoo geduldig en duidelijk mogelijk heeft zij zitten

schrijven, maar nu kán zij niet meer. Een raar gevoel kropt in haar keel, en nu zij haar gezicht in haar handen steunt, voelt zij haar wangen tegen haar palmen branden.

Alles is stil. De tortelduiven zitten dik in hun veeren roerloos op den bodem van hun kooi. De jongens hoort zij niet meer...

Zij staat op. Zij moet eens even heen en weer loopen. Zij gaat tot aan de piano, en slaat een toon aan, gedachteloos. Maar zij schrikt geweldig van het plotselinge harde geluid, dat door de heele serre weerklinkt. O, hoe klopt haar hart. En hoe vervelend om zoo alleen te zijn. Als Moeder nu toevallig eens binnen kwam, dan vloog zij in haar armen, en...

Zij moet weer gaan schrijven. Nooit komt die brief anders af. Ellendige brief... Zij geeft er een duw tegen, dat hij bijna van de tafel valt. Maar wat staat er dan in dien brief, dat haar zoo akelig maakt? Zij weet het niet. Zij begrijpt den inhoud nauwelijks. Soms heelemaal niet zelfs. En toch... er is iets geheimzinnigs in, iets, dat haar angstig maakt, ook al weet zij niet waarom. Zij voelt, dat er iets niet in orde is met die zaken, maar wat? maar wat?

Zij vindt zich kinderachtig en flauw, maar zij zou best een deuntje kunnen huilen. Zij doet het niet, natuurlijk, want waarom zou zij? Zij heeft het warm, maar haar voorhoofd is kil en klam. Zij zou liever willen uitscheiden met dien brief. Maar wat dan? Spelen zou zij nu niet knnnen, en niet lachen en niet stoeien, niet lezen zelfs.

Stil zou zij willen wegkruipen, ergens, waar niemand haar vinden kon, en dan toch... en dan toch... een beetje huilen...

Neen, kom nu. De brief is nog niet af. En zij vermant zich, en doopt weer dapper haar pen in den inkt.

> Uit het voorafgaande zal Heeren Eigenaren blijken, dat de heeren Reynst en Vimpe zich geheel op het standpunt hebben bewogen van Heeren Eigenaren, om namelijk niet beneden negen gulden voor No. 14 gewone conditiën (Samarang-keuring) te verkoopen, terwijl de heer Slothouwer met een verkoop op de basis van *ƒ* 8¾ genoegen zou hebben genomen.

Aan den kant heeft Vader geschreven:

'Verdachtmaking van onzen administrateur. Wantrouwen wekken. Probeeren tweedracht te zaaien.'

Als het kleine meisje ook nog deze woorden geschreven heeft, valt haar hoofdje in haar arm op tafel, en voelt zij haar oogen gloeiend en vochtig tegen haar bloote huid. O! o! er is iets niet in den haak met die firma in Rotterdam, die dezen brief heeft geschreven. Zij stoken... zij melden allerlei ongunstige berichten: over het uitblijven van den oostmoesson, en over dien koppelbos en over lagere cijfers... en eindelijk maken zij den administrateur verdacht, en 'wekken wantrouwen,' en 'probeeren tweedracht te zaaien...'

Zij licht haar gezichtje op, en kijkt verwonderd om

zich heen. Straks vond zij het zoo prettig, hier. Het was zoo zonnig en stil. En nu ziet alles er zoo heel anders uit. Zoo vreemd, zoo leeg, dat het haar benauwt...

Maar als Eduard nu kwam, en haar wéér vroeg, of zij mee ging spelen, dan zou zij: Neen! roepen, en hard weghollen naar de kinderkamer, als daar tenminste maar niemand was... niemand, niemand...

Want zij voelt, dat zij nu niet kan praten en gewoon zijn. Zij zou onmogelijk aan iemand kunnen vertellen, wat haar kwelt en bezwaart. Zij weet het zèlf immers niet?

En er *is* toch ook niets? Zij heeft geen verdriet, geen pijn. En toch... Er is iets, wat zij niet verklaren kan, waardoor zij niet ruim en vrij kan ademhalen. Zij is angstig en onrustig en zonder dat zij het weet of wil, staan haar oogen vol tranen.

Vader... Moeder... zij zou willen vragen, of zij niet vroolijk meer zijn, niet onbezorgd? Maar zij zou dat nooit durven vragen, en eigenlijk ook niet willen. Want zij is onbewust bang, voor wat zij hooren zal... zij is bang, zij is bang...

Met bevende vingertjes schrijft zij de laatste woorden: Met hoogachting noemen wij ons...

De brief is klaar. De lange brief, die haar zooveel inspanning en innerlijke vrees heeft gekost.

Zij legt alle vellen netjes bij elkaar, en zal nu alles stilletjes tezamen op Vader's schrijftafel, in zijn kamer gaan brengen. Hoe dacht zij straks ook weer, dat het zou

zijn? O, ja, als Vader thuis kwam, dan zou zij hem met haar netjes volbrachte taak tegemoet springen, en blij zijn lof in ontvangst nemen. Maar neen, dat kan zij nu niet meer. Vader zal wel zien, dat zij haar best heeft gedaan. Maar den brief zelf aan hem geven, - dat kan zij niet.

Dit was het eerste verre, onbestemde geruisch van de zee, wier branding eenmaal machtig zou komen opzetten, en alles meeslepen in haar niet te weerhouden noodlottige vaart...

Alles is daarna wel snel, verbijsterend snel gegaan. Ten minste, dat lijkt Ankie nu zoo toe.

De ‘suikercrisis,’ waarvan zij zelfs nú nog slechts een vaag begrip heeft, bracht, met zoovele andere ‘suikerlords,’ ook haar Vader ten ondergang. Hun dierbaar huis moest worden verkocht, en de familie zou verhuizen naar den Haag.

En hoe vernam zij dit verschrikkelijke bericht?

Ankie weet het nog goed.

Zij kwam eens op een morgen uit school, en belde aan de voordeur.

Zij werd opengedaan door Cato, het binnenmeisje, een groote, struische meid, met roodachtig haar en vrije manieren, en die zei haar, totaal onverwacht, het zóómaar, cru in het gezicht:

- Jullie gaan hier vandaan... Jullie gaan verhuizen naar den Haag, en wij moeten allemaal weg, Juf en Trui en ik en Piet...

Zij keek de meid verbijsterd aan, en antwoordde met geen woord. En toen Cato allang in het keukendepartement was verdwenen, was zij nóg niet eens de heele trap opgeklommen. Maar zij had ook eerst een poos op het portaaltje gezeten, en had volkomen gedachteloos uit het raam gekeken naar de wuivende groene toppen der boomen...

Vreemd, zij voelde niets. Neen, zij voelde niets. Alleen maar was haar heele lichaampje zoo zwaar als lood, en dat maakte haar machteloos om zich te bewegen, of om te denken.

In de kinderkamer was niemand.

Ook daar zat zij een poos op een stoel, en zag de deur van de speelkast openstaan, en op het tafeltje in den ‘salon’ nog een blaadje met glaasjes en een karafje met iets roods er in. Dat had zij gisterenavond, na de ‘visite’ vergeten op te bergen in het buffet. Straks even doen.

Daar ging de gong voor de lunch.

En zij liep naar beneden, heel gewoon, en ging de eetkamer binnen, en zette zich op haar plaats tusschen Vader en Moeder in; en Tiel, zooals altijd, bediende haar; en zij at en zij dronk... heel gewoon.

Maar hardnekkig vermeed zij het, naar de gezichten der andere menschen te kijken. Zij weet nog, hoe zij zich verbeeldde, dat alle aanzittenden doodelijk stil zouden

zijn, - maar dat was zoo niet; zij praatten, over de gewoonste dingen:

- Juffrouw, zegt u aan Piet, dat hij vandaag de honden wascht.
- Ja, meneer, ik zal er voor zorgen.
- Eduard's haar mag wel eens worden geknipt.
- Was Amélie van Spengler weer op school, Ankie?
- Ja, antwoordde zij werktuigelijk.
- Fer Backer heeft in de lucht mijn ballonnetje gezien, met het mannetje, dat ik er aan had gemaakt, vertelde Eduard. Hij dacht, dat het een proefballonnetje was...

En opeens was de lunch voorbij. Wat nu? Zij kon met niemand over het gehoorde spreken. Zeker niet met Vader en Moeder of met Tiel en Han... en óók niet met Juf of met Eduard. Waar moest zij heen? Want overal ontmoette zij wel iemand, die haar aanklampen zou, of dien *zij* verondersteld werd, te zullen aanklampen. En opeens wist zij het. Zij ging in de serre piano studeeren.

Machinaal tikten haar vingers de toetsen aan. Bij vingeroefeningen hoefde je niet te denken. Juffrouw Dusault had altijd aanmerking op haar studeeren... Juffrouw Dusault, de pianoleerares, had een hoogen rug. Dat moet niet prettig zijn. Daarom was ze zeker altijd zoo kribbig en kortaf. Laatst vertelde ze, dat haar Moeder achterover van een stoel was geslagen, toen ze iets uit een kast wilde halen. En bewusteloos blijven

liggen. Dat was toch nog erger dan uit je huis te moeten, en te verhuizen naar...

C. d. e. f. g. a. b. c... Do, ré, mi, fa, sol, la, si, do.

Op haar verjaardag kreeg ze van Juffrouw Dusault een fijn-zijden zakdoekje, Aardig wel. Aardig was ze anders nooit. O! wat kreeg zij eens een ongenadig standje, toen zij, onder het spelen door, op de klok had gekeken, om te zien, of de les nog niet uit was, en daardoor in de war was geraakt...

- Wil je weten, hoe laat 't is? 't Is nog géén tijd om uit te scheiden. Verveelt 't je zoo? 't Zou je niet zoo vervelen, als je beter had gestudeerd, dan hoefde je niet telkens alles over te doen...

Met Juffrouw Dusault zou het nu óók wel uit zijn, als ze verhuisden naar den Haag. Weg... weg van den tuin, en de schuur met Piet's kamertje er in... weg van André van Voorthuysen... weg van... van...

Do, ré, mi...

Tiel en Jo *zongen* de toonladders. Zelfs chromatisch. Dat moesten ze wel, ze kregen zangles. Maar misschien nu niet meer, als ze gingen verhuizen naar...

- Ankie!

Het is Moeder, die haar, uit de eetkamer geroepen heeft.

Een seconde blijft zij roerloos zitten.

Dan staat zij op, en komt bij Moeder staan. Heel stil, met hangend hoofd en neergeslagen oogen.

- Ankie, er komen groote veranderingen. Met November gaan we verhuizen naar den Haag.

Zij knikt zwijgend.

- Ik zeg 't je maar, vóórdat je 't van iemand anders hoort.

Zij knikt.

- Dus nu weet je het... In den Haag gaan we wonen in de...

Ankie hoort niets meer. Krampachtig moet zij zich inhouden, om niet opeens een gil te geven, of hard weg te hollen...

- Ze neemt het nogal goed op, zegt Han... of Tiel... En dan mag zij gaan, terug naar de piano... waar zij schijnbaar onbewogen, maar met stijve, ijskoude vingers haar vingeroefeningen speelt...

Ach, de veranderingen waren nog wel veel grooter, dan iemand zich had kunnen verbeelden...

Want Vader werd ziek. En erger en erger, totdat... het einde kwam.

'Verval van krachten,' zei de een. 'De man heeft te veel geleden...' zei een ander. Getobd en gezorgd, totdat het 'hem op zijn hart is geslagen...' 'Hij had geen weerstand meer.' 'Verlies van huis en fortuin, dat is ook niet om te overleven...'

Die dagen van Vader's ziekte waren onmogelijkvreemd. Nog donkerder, nog onheimelijker, dan een angstige droom. In haar herinnering schuiven ze voorbij als een wonderlijke, onsamenhangende film, die dagen...

Zij had er geen oogenblik aan gedacht, dat Vader... wel eens... zou kunnen...

Maar op een avond bracht Juf haar naar bed. En, wat ze anders nooit deed, ze gaf haar een zoen. En zei:

- Nu hoop ik, Ankie, dat je morgenochtend nog een Vader hebt.

Zij dacht, dat zij, na deze woorden nooit meer zou kunnen slapen.

Maar zij scheen toch in slaap te zijn gevallen... want op eens schrikte zij op: er stond iemand voor haar bed:

- Ankie... kom. Vader...

Die iemand nam haar bij den arm en leidde haar over de gang. De deur van de badkamer stond open. Er was daar licht... midden in den nacht. Zij zag, bij het tafeltje, de pleegzuster staan... die vulde een caoutchouc zak met stukjes ijs... ‘Om op Vader's hart te leggen...’ zei de stem van Tiel... of van Han...

In de groote slaapkamer was het gedempt-duister. En staande aan den voet van het groote mahoniehouten ledikant, zag Ankie haar Vader liggen, - zoo wit, zoo stil, zoo oneigenlijk-vreemd...

Zij legt haar armen op den rand van het bed, en laat haar hoofdje daarin zinken. Hoe lang staat zij zóó? Zij weet het niet... maar eensklaps wordt zij zacht aangeraakt... schuw kijkt zij op... er is weer iemand, die een arm om haar schouders legt, en haar terugbrengt naar de kinderslaapkamer.

Is Vader... is Vader...?

De deur van het vertrek naar de gang is open gebleven... en Ankie ziet, hoe de dokter en Oom Willem, die is overgekomen, Moeder... arme Moeder, die is flauw gevallen... naar de slaapkamer van de groote zusters dragen...

Vader... Vader... Vader...

Ach, en toen is alles verder heel geleidelijk, ja, haast vanzelf gegaan.

Zij zijn naar den Haag verhuisd, en Moeder heeft het thuis altijd zoo heerlijk voor haar gemaakt, dat Ankie den ‘verloren staat’ nooit heeft betreurd.

Tiel en Han zijn beiden getrouwd, en zij en Eduard zijn alleen nog maar thuis.

Ankie heeft de meisjes-H.B.S. afgeloopen, en hoeft, - o, zaligheid! nu nooit meer naar school.

Zij leeft haar rustig leventje voor en met Moeder, of zit, op haar kamertje, te lezen of te schrijven, ja, zij schrijft wel eens wat... zij probéért het tenminste!...

Derde hoofdstuk.
Reminiscenties.

What can a tired heart say....
Save to the lovely dreams of a child:
'*Return again, come!*'...
WALTER DE LA MARE.

Ankie is achttien jaar, en jong, jong, jong.

Maar... vóelt zij zich jong? O, neen, o, neen. Zij verbeeldt zich iemand te zijn, wier hart oud en moe is geworden, omdat zij al zoo veel heeft beleefd.

De herinneringen aan haar 'jeugd' zijn haar oneindig dierbaar, en zij is volkomen gelukkig, als zij zich daarin verdiepen kan. Haar thuis is altijd zóó heerlijk geweest, dat zij, onafgebroken, een tegenzin in de school heeft gehad.

Waarom? Werd zij daar ooit geplaagd? O, neen, o, nooit. Waren de leeraressen niet lief...? Och, neen, ze deden haar niets. Kon zij niet mee met de anderen? Had zij moeite met haar lessen? Ook dat niet, ook dát was het niet.

Wat dan, maar wat dan. Ankie zit er dikwijls ijverig over te denken. Ja, waarschijnlijk weet zij de oorzaak wèl...

Haar eerste onderwijs heeft zij thuis gehad, van een allervriendelijksten leeraar. Meneer Stout heette hij. Die gaf haar beeldige kinderboekjes, - zij heeft ze nóg, - en noemde zich haar vriend, en was altijd geduldig, en vol lof. En Moeder hielp haar met schrijven, en met haar leeslesjes... o, *die* herinnering is wel een der innigste van haar geheele leven...

Zij ziet...:

Het hoofd van het kleine meisje ligt op Moeder's schouder; zij is gezeten op Moeder's schoot, bij den haard in de gobelinzaal. En Moeder spelt haar zachtjes de woorden vóór, en zij zegt ze na... maar het is haar, of zij droomt, een stillen, verrukkelijken droom... Hier zoo te zitten, warm bij het vlammende vuur, en Moeder's arm om haar heen te voelen... en vaag haar oogen te laten dwalen naar het groote schoorsteenstuk, een hoenderhof van Melchior d'Hondecoeter, met een grooten witten haan, nog grooter dan hun zwarte Langshan, die bij de bruine eieren leggende kippen hoort... zoo bruin zijn die eieren, als waren ze in koffie gedoopt... o, zoo te zitten, en al het verdere om je heen te vergeten... dan is het leeren geen moeite meer, geen inspanning meer, maar zaligheid, zaligheid, zaligheid...

Die uren, die onvergetelijke uren met Moeder alleen, hebben haar voor goed voor de school bedorven. Zij heeft zich in de klasse nooit, nooit op haar gemak gevoeld. Zij had toch zeker ook niet voor niets den bijnaam van ‘het wassen beeld’...? Nooit was zij gelukkiger

dan als zij ziek was en thuis blijven mocht... o, die vredige dagen, als zij kon knutselen of lezen, en niets, niets gaf om pijn of koorts, of bittere drankjes of dokters-onderzoek... Thuis! Thuis!...

Zij heeft haar dankbare herinneringen eens vastgelegd in een schets, en die genoemd:

Het zalige ziek-zijn.

Hoe vreemd... is dát nu een wonder? Telkens als haar hoofdje afglijdt van het kussen, omdat het zoo zwaar is, dat het er wel afglijden móet, komt er een zachte, warme hand, en tilt het op, en legt het weer terecht. Neen, een wonder is het toch niet, want het is Moeder's hand, die dit doet, Moeder's lieve hand, die zij wel zou willen vasthouden, en er zoentjes op geven, als zij maar niet zoo slaperig was, zóó slaperig, dat zij haar oogen heelemaal niet open kan houden. Haar oogleden zijn óók al zoo zwaar; en zij is zoo moe, zóó moe, als zij nog nooit van haar leven is geweest.

En daarom, zie je, is het zoo heerlijk om thuis te zijn, en lekker in bed te liggen, met Moeder aldoor bij je, die je hoofd oplicht, als het naar beneden glijdt... ha, daar gaat het weer, maar Moeder heeft het dadelijk gemerkt, en o, wat zijn haar handen prettig warm... Zij is zoo bang voor alles wat koud is, nu zij in bed ligt... O, als de dokter zijn koude vingers op haar voorhoofd legt en in haar hals en haar pols zoo lang blijft vasthouden...

Toch is de dokter wel lief; laatst heeft hij twee groote peren meegebracht, zoo groot als zij ze nog nooit heeft gezien... maar... zij heeft ze niet kunnen opeten... ze waren zoo hard en zoo koud... de dokter mag dat niet weten natuurlijk.

Wat is het stil in de kamer, hè. Moeder *is* er; zij is er geen oogenblik *niet*... maar toch hoor je haar niet. Zij haakt, en dat kan je ook niet hooren.

Er is op de heele wereld niets heerlijkers, dan, als je zoo moe bent, in bed te liggen, veilig en warm als een poes in haar mandje, en dan met Moeder bij je, en niet naar school. Niet naar school!

Ja, waarom vindt zij de school toch zoo akelig? Zij wil daar nu eens goed over denken. Want op school zijn ze nooit onaardig tegen haar, integendeel juist veel te aardig...

Dus: waarom vindt zij het zoo akelig op school?... De Juffrouwen zijn goed genoeg. En de groote meisjes... o!waarom is ze toevallig de jongste op school!... Nooit, nooit kan ze eens ongemerkt haar klasse binnen sluipen; altijd is er een, die haar tegenhoudt, om haar haar glad te strijken, of haar ceintuur over te strikken of een praline in den mond te stoppen, of haar een potlood cadeau te doen met glanzend blauw staniool... Deden ze dat nu maar niet, letten ze maar in het geheel niet op haar, dan was het goed. Als ze haar iets gaven, dan bedankte ze nauwelijks, ook al is zij er later wel blij mee, zooals met dat potlood. Al die attenties, ze wordt er zoo verlegen

van, dat ze bijna moet huilen. En als ze huilt, en zoo vervelend doet, dan zijn ze nóg lief, en vegen gauw je oogen af, en geven den raad: ga bij de kachel staan, dan drogen je oogen op, en kan je er niets meer van zien, als zoo meteen de Juffrouw komt...

O, dat huilen. Flauw! Ze schaamt er zich dan ook vreeselijk voor. Eens heeft Tiel haar lachend een brief laten zien, dien de Directrice van hun meisjesschool aan Tiel heeft geschreven, toen die in Brussel op kostschool was, en waarin stond:

'Ankie komt nu nooit meer met betraande oogjes op school.'

Ja, dan moet het toch wel erg zijn geweest met dat huilen, als de Juffrouw daarover aan haar zuster ging schrijven... Ze was ook altijd zoo schrikachtig en angstig... net als laatst nog in die machine-galerij, die ze gingen bekijken. O! ze weet het nog goed, hoe bang ze was en hoe verschrikkelijk ze het vond... De anderen liepen heel gewoon tusschen de machines door, die ratelden en dreunden en sisten en bonsden... en het was of de heele grond bewoog; de planken trliden onder je voeten... en vlak naast je wentelden de reusachtige wielen en de drijfriemen zwaaiden gierend rond, al maar rond...

Hoor! daar hoort zij het weer: dong! dong! gaat het, en het gonst zoo hard in je ooren, dat je niemand verstaat... Dong! dong! Het loeit en het raast... en het geluid is overal: in haar hoofd, in haar lijf... O! alles

beweegt... het draait en zwiert voor haar oogen... de zware raderen rollen in woeste vaart... en dong!... dong! gaat het in haar hoofd, al harder en harder... het lijkt wel, of zij zèlf een machine is... zoo knettert en woelt en knalt en kraakt het door haar heen... het jaagt maar, het jaagt maar... ja! Zij *is* een machine geworden, de wielen wervelen, de drijfriemen glijden af en aan met een hoog-gillend geluid... en de zaag... de vreeselijke zaag vlijmt heen en weer... heen en weer...

Zij kreunt... zij hijgt... De scherpe groote tanden van de zaag... zij scheuren heen en weer... en zij kan zich niet verroeren... zij kan niet schreeuwen... o, de zaag... en het donderend lawaai, dat in haar is losgebroken... het wilde geweld, dat loeit en brult en bonst... En overal is het zoo gloeiend heet... zij verbrandt...

Maar hoor... van ver... die zachte stem... het is haar, of zij wakker wordt uit een boozen droom... Moeder roept haar... roep nóg eens, Moeder, ik ben nog niet heelemaal wakker... roep nog eens... nog eens...

O, neen, zij heeft zich niet vergist. Het *is* Moeder... en zij huivert van geluk. Het woeste rumoer sterft weg... en... zij ligt in Moeder's armen, aan haar zachte borst... En zij wil: Moeder! zeggen, omdat zij nu zoo blij is, en zoo gerust, maar haar ontsnapt een harde kreun, die overgaat in een lach.

Hoe grappig, neen, verbeeld je! Zij heeft gedroomd,

dat zij zèlf een machine was... dat zal zij aan Moeder vertellen... straks... want nu is zij te moe.

Hè. ja, dat is goed. Nu Moeder ze bevochtigt, nu merkt zij pas, hoe hard en droog haar lippen zijn. Ze is toch ook wel beverig en heet en koud tegelijk. O, wat is ze bang geweest, zooeven, dat het oorverdoovend geluid nooit meer ophouden zou. Hoe dom, om bang te zijn voor een droom! O, wat zal Moeder lachen, als ze het haar straks vertelt!...

Zij haalt diep adem van verlichting en vreugd. Het gebons *in* haar is weg... en de zaag is weg... ze is nu nog alleen maar wat klopperig en moe.

Zij wil nu niet meer denken, niet over de daverende machines... en niet over de ellendige zaag... Zij gaapt... en rekt zich uit, en glimlacht tegen Moeder. Ja, alwéér heeft zij slaap... Wat is zij lui, hoe komt dat toch zoo? Maar, gelukkig, het is niets... ze *mag* slapen, ze *mag* in bed liggen, zooveel als ze wil, en ze hoeft niet naar school.

Zij ligt te soezen. Of heeft zij werkelijk geslapen? Zeker wel, want nu zij haar oogen open doet, is het licht heel anders in de kamer. En zij hoort stemmen... O, daar is de dokter weer.

Hij zit al voor het bed, en zij wil overeind komen, maar hij duwt haar met zijn beide handen lichtjes tegen haar schouders terug.

- Blijf jij maar liggen, jij.

Nu spreekt hij met Moeder, en neemt onderwijl haar pols.

- En, mevrouw, heeft ze nog pijn gehad?

- Ja, dokter; om drie uur zoowat; een hevige aanval. Ze kreunde en hijgde... de pijn moet wel heel erg zijn geweest.

Zij laat haar polsje rustig in den tweevingerigen greep der koele doktershand, en kijkt verwonderd van de een naar den ander.

Pijn? wie spreekt daar van pijn?

Zij weet immers niets anders dan dat het zóó héérlijk is, om hier te liggen, veilig en warm, en dat het zalig is... *zalig* om ziek te zijn...

Toen Ankie dit schetsje aan Moeder liet lezen, heeft Moeder niets gezegd; maar zij had de oogen vol tranen, en heeft haar alleen heel even innig aan het hart gedrukt.

Eduard, die heel critisch is, legde zijn bovenlip tegen zijn neus, en knikte met het hoofd, en het eenige, wat hij zei, was:

- Heb je niets anders?

Ja zeker had zij iets anders, en ze zei:

- Herinner jij je Vladdes Lavijost?

- Hemel, ja; de jeugd-geliefde van tante Eeke. Heb je daar een schets over geschreven?

Zij geeft hem het schrift, en Eduard, - voortdurend méér geamuseerd, zij ziet het aan zijn gezicht, leest:

Vladdes Lavijost.

In den tijd, dat zij hem kende, Vladdes Lavijost, was

tante Eeke, - er bestaat een portretje van haar uit die dagen, - een kleine beauté. Haar kinderlijk gezichtje was bloeiend rose en blank, en haar prachtige zwarte krullen hingen, kunstig lang en rond gerold, te glanzen langs haar wangen.

Tante Eeke leek nú nog maar weinig op dat portretje, vond het kleine meisje. Je had haast moeite om haar er in te herkennen. Zij was zoo breed en dik geworden, en tusschen haar vleezige wangen had het rood e mondje veel van zijn bekoring verloren. De oogen waren niet meer zoo kristalhelder blauw; zij leken donkerder en doffer geworden; zij had geen mooie krullen meer... maar wèl een kleinen, onbeduidenden echtgenoot, met schutterige bewegingen, een schraal baardje en een kalenden schedel. Het was, of het kleine meisje het minst van alles dezen oom aan tante Eeke vergaf...

'Vladdes Lavijost.' Wanneer tante Eeke kwam logeeren, en zij zat 's morgens met Moeder in het, met wilde rozen omrankte priëel, dan haalden die twee zusters dikwijls jeugd-herinneringen op. Het kleine meisje zat stil te luisteren, en droomde met open oogen de souvenirs van Moeder en Tante mee.

Zij *zag*, op het groote grasveld van grootvader's tuin, de rakettende en pluimballende kinderen: Johanna en Eeke en... Vladdes Lavijost. Wat droegen die meisjes aardige jurken, - net alsof zij van de schouders waren afgegleden... met korte pofmouwtjes en een wijden rok met strookjes, en daaronder kanten 'pijpjes.' En

zulke snoezige schoentjes: smal en laag en zonder hak en met kruislinten langs het been. En Vladdes had bij zijn nauwsluitend pakje een geplooid wit-batisten kraagje en witte strookjes langs de mouwen van het korte, op de broek geknoopte buisje, en óók zulke strookjes onder aan den pantalon, halverwege de kuit.

Twee lange vlechten had Johanna; haar haar was te zwaar en te lang om met den krulstok te worden opgerold... maar Eeke's krullen zwierden lustig bij het geanimeerde spel...

- En weet je nog wel, Eeke, hoe Vladdes Lavijost altijd naast jou schoof op de cathechisatie-banken?

- En eens heeft hij me willen vóórzeggen, - toen wou dominee niet meer, dat hij naast me zat.

- En hij bracht altijd van die groote, gele pruimen voor je mee, ‘eierpruimen,’ weet je nog wel, als ze rijp waren in hun tuin.

- En eens...

De naam Vladdes Lavijost figureerde veel in Moeder's en Tantes herinneringen uit hun jeugd.

Vladdes, - een wel wat vreemde naam, maar in het Friesch waren er immers zooveel gekke namen: Sipke, Wiebe, Seerp, Tjark... en tante zelf heette immers ‘Eeke’... Neen, die voornaam, dat ging... Maar ‘Lavijost,’ dat was wel een heel bizondere achternaam..

- Tante...

- Ja, kind?

- Tante, hoe heette hij toch eigenlijk...

- Wien bedoel je, kindje?

- Wel, Vladdes Lavijost.

- Vladdes Lavijost? Die heette Vladdes Lavijost.

- Maar hoe *spel* je dat dan: Lavijost?

Tante Eeke keek verbaasd.

- Lavijost? Ei neen, dwaas kind, zoo heette hij toch niet? Hij heette: Yost, Wladislav Yost, - hij was een Pool.

- O, tante! Was hij een Pool?!

Ja, dat wil zeggen, hij was van Poolsche afkomst; toen, met den Poolschen oorlog, is zijn Vader naar Duitschland gevlucht... en later heeft zijn familie zich in Friesland gevestigd.

- O!...

Niet Vladdes Lavijost, maar Wladilav Yost... O! en hij was een Pool, stel je voor!

De romantische verbeelding van het kleine meisje wordt met de meest gekleurde fantasieën gevuld.

- Hoe zag hij er uit, tante, Wladislav Yost?

- Hij was lang en slank; hij had een smal, ovaal gezicht... een beetje olijfkleurig, en zwarte, amandelvormige oogen...

Het kleine meisje is opgetogen. O! zij *dacht* het wel, dat hij er zóó zou hebben uitgezien. Zij *ziet* voor zich den knappen, slanken jongen met het olijfkleurig gezicht, en de droomerige, amandelvormige, zwarte oogen... en die oogen, in aanbidding gericht op het meisje met de glanzende krullen en de mooi-roode wangen...

Wladislav! Wladislav!

- En hij speelde zoo mooi viool.

- Tante! zegt het kleine meisje verrukt.

Hij was dus volmaakt, Wladislav....

- En speelde hij wel eens... voor ú?

- Ja; ik accompagneerde hem dikwijls op de piano. Dan speelden we Chant du Soir... en Schumann's Rêverie...

Het kleine meisje vraagt niet verder. Stilletjes sluipt zij weg, om in eenzaamheid den roman voort te droomen, den boeienden, betooverenden roman van Eeke en Wladislav.

Schumann's Rêverie... Zij hóórt de smeltend-teedere tonen eener viool, in het bladergeruisch boven haar hoofd. *Hij* is het, die speelt; en ademloos moet je luisteren, wanneer hij speelt, Wladislav.

Zij ziet zijn smalle hand, die den strijkstok hanteert. Zij ziet zijn fijne, lenige vingers zich drukken op de snaren der viool. En terwijl zij hier zit, op het stille plekje in den tuin, met de ellebogen op de knieën, en het hoofd in de beide handen, en voor zich uitstaart met wijd-open oogen... *ziet* zij ook opeens het vertrek, waar Wladislav speelt.

De kamer is donker. Alleen aan de piano branden de kaarsen. Op de tabouret zit Eeke; haar kleine, mollige handjes raken zacht de toetsen... heel zacht en als werktuigelijk, want zij luistert, zij luistert met heel haar ziel naar het spel van Wladislav.

Zij spelen Chant du Soir... en Schumann's Rêverie...

En licht deint Wladislav's ranke lichaam mee op de wijs der zoetvloeiende melodie... En nooit, neen, nooit, was er iets zóó mooi als zijn oogen zijn, - zijn fluweelzwarte oogen, zijn amandelvormige oogen... zijn oogen... zijn oogen...

Maar daar klinkt, uit de naaste kamer, een stem, wat barsch, wat kortaf... grootvader's stem:

- Wie spelen daar, vrouw?

En een andere stem antwoordt, vergoelijkend, zacht... grootmoeder's stem:

- Eeke en Wladislav Yost.

- 't Is nu genoeg. Laten ze uitscheiden. En zeg hem, dat hij maar liever niet meer terugkomen moet.

Zóó ongeveer was het natuurlijk gegaan: grootvader had het huwelijk belet, omdat de jongen een Pool was. en... waarschijnlijk niet rijk. Want grootvader, als koppige Fries, gaf zijn dochter niet aan een man van ‘vreemden landsaard’. Zooiets moest het natuurlijk zijn geweest, want zou tante Eeke anders óóóóóit getrouwd zijn met dien naren, kalen, schralen man, in plaats van met...?

Arme tante Eeke. Geen wonder, dat zij nog altijd dacht aan den knappen, olijfkleurigen Wladislav... O, de smart, om afstand van hem te hebben moeten doen!...

- Tante... hebt u veel... heel veel van hem gehouden... van Wladislav Yost...?

- Ei, kind, wat een vraag. Dat weet ik niet meer. Ik zou 't niet denken.

- Tante... waarom is u niet... met hem getrouwd?

- Daar is nooit sprake van geweest.

Nooit sprake van geweest?... En tante lachte, terwijl zij dat zei!...

Zij vraagt aan haar Moeder, het kleine meisje:

- Moeder, is er nooit sprake van geweest, dat tante Eeke trouwen zou met Wladislav Yost?

- O, neen, kind, nooit.

- Was grootvader er tegen, Moeder?

- Dat kan wel. Maar tante heeft er zelf ook nooit over gedacht, dat weet ik zeker. Ze was al heel gauw geëngageerd met...

- Met *dezen* oom??

- Ja, zij hield zooveel van hem, en de verloving duurde maar kort; zij is heel jong getrouwd.

- *Hield* zij van *dezen* oom??

- Ja zeker, kind, natuurlijk.

Het kleine meisje buigt haar hoofd, en gaat langzaam weg. Zij durft niets meer zeggen. Begrijpen doet zij het niet. Maar als tante haar vanavond naar bed brengt, zal zij toch nog eens vragen...

- Tante, waarom was grootvader er zoo tegen, dat u trouwde met Wladislav Yost?...

- Die Wladislav speelt jou wat door het hoofd, zegt tante, en zij moet hartelijk lachen. Het was een heel gewone jongen, dom en lui...

- Tante, tante... is dat werkelijk waar?

- Hij was de zoon van onzen pianomeester, maar hij was te dom en te lui, om zijn vader op te volgen. Hij had later, heb ik wel eens gehoord, een klein instrument-winkeltje, en is getrouwd met de dochter van den veldwachter van Dantumawoude.

- Tante... tante... is *dat* werkelijk waar?

- Ja, ja, het is werkelijk waar; en ga jij nu maar gauw slapen, en droom niet van Vladdes Lavijost.

Vladdes Lavijost. Zóó heet hij nu weer.

Maar even toch is hij iets anders geweest... was hij een muzikaal genie... een ideale, prinselijke jongen, met een olijfkleurig gezicht en amandelvormige oogen... even was hij... *Wladislav Yost.*

En even is het *niet* waar geweest, dat tante Eeke getrouwd is met dien leelijken, schralen oom... maar was zij de gemalin van den teederen, edelen kunstenaar: Wladislav Yost...

Maar neen. Vóór zij trouwden, heeft grootvader hem zijn huis ontzegd, en heeft hij barsch bevolen:

- Het is genoeg. Laten ze uitscheiden met dat dwaze vioolgespeel. En zeg hem, dat hij niet meer terug komen mag, nooit meer terug komen mag... *Vladdes Lavijost.*

- Dat is heusch niet onaardig! zegt Eduard, en Ankie voelt zich gevleid. En nog méér gevleid, als Eduard zegt:

- Heb je nóg wat van die dingen?

Ja, zij heeft er nog wel een paar, maar... Enfin.

- Nu, ik wil ze je wel laten zien...

- Ja, goed; geef ze me maar mee naar mijn kamer.

Eduard krijgt mee, de twee stukjes, die Ankie nog heeft. Ze heeten: *Koffiebranden* en *Waarom*?...

Terwijl Eduard weg is, leest Ankie van haar kladjes met hem mee.

Koffiebranden.

Toevallig heeft het kleine meisje een woord van Juf opgevangen, dat er vandaag weer koffie moet worden gebrand.

En aanstonds is zij, na het ontbijt, den tuin ingesneld, naar het voorpleintje van de schuur, waar zij weet, dat Piet, de knecht, nu misschien al op zijn bankje zitten zal voor de zwarte, er altijd zoo geheimzinnig uitziende bus op de gloeiende kolen.

O! zij treft het. Piet is nog niet begonnen. Juist schudt hij de bleeke, bruingrijze koffieboonen rettelend door het open schuifje in den ronden bus-trommel.

- Niet méér, Piet?

- Nee, niet meer, - nooit meer as de helft; door 't branden zetten de boonen uit, begrijp je, en dan is de bus op 't eind toch vol.

Nu gaat er een snede, aan weerskanten geboterd brood in de bus.

- O, waarvoor is dát!

- Daar gaan de boonen van glimmen.

Op het rooster onder de machine brandt reeds het gloeiende houtskoolvuur. Kleine roode vlammetjes kruipen in en uit de zwarte schilferige stukken, een grijze rook ontsnapt zijlings, en verwaait in de heldere lucht.

Piet is begonnen.

Geleidelijk en geduldig draait hij aan het handvast de rammelende bus rond en rond. Het kleine meisje staat er bij te luisteren en te kijken. Tegen den witten achtergrond van de schuur teekent zich, als ware het een zwarte, bewegende plaat, de man met het toestel af.

Het is aldoor hetzelfde. En toch aldoor weer anders... en ook de eentonige dreun van de ratelende bus is aldoor weer anders... en aldoor gelijk.

Hoe lang het duurt, weet het kleine meisje nooit, ook al staat zij dikwijls zoo te kijken. Het verveelt haar niet... o, neen. Zij weet zelve niet, waarom zij zoo graag erbij is, en luistert en kijkt. Maar zij vindt het altijd een soort van wonder, dat de doffe, kleine en vale boonen, die taai zijn, als je er op bijt, zoo glanzig bruin en knapperig uit de gesloten bus tevoorschijn komen. Daar binnen in dat zwarte ding gebeurt het vreemde... het zijn dezelfde boonen nog, en toch zijn het andere, heel andere geworden...

Het krassen van de bus in de hengsels, het rammelen van de boonen, die telkens weer van boven neervallen tegen den binnenwand, houdt aan. Uit het houtskoolvuur komen grootere vlammen, die vermiljoen ópslaan tegen het zwart van de bus. De blauwe walm van het vuur

wordt dichter en dikker, stijgt hooger en hooger...

De koffie. Waar de koffie groeit, is het altijd warm, en staat altijd de zon hoog in de klaarblauwe lucht. Vader heeft het haar verteld... Vader, die alles weet: wat een ‘appelflauwte’ is en wat ‘flirtation’, en ‘met de Noorderzon vertrekken’ en ‘fragiel’ en ‘lexicologie’ en een ‘plesiosaurus’ en wat kous is in het Fransch (dan zegt hij: de zang-stem van André van Voorthuysen, en je raadt lachend: bas)... alles, alles kan je hem vragen, ook of de maan bewoond is, en wie Rinaldo Rinaldini was, en zelfs kan hij de Graven uit het Hollandsche Huis opzeggen, en hij vergist zich nooit met al die Dirken en Florissen, en hij weet, dat met de oorlogen van de Roode en Witte Roos, York de witte roos had en Lancaster de roode, en hij zegt je alle zeven wonderen van de wereld voor, en den heelen Dickens heeft hij gelezen, en zonder naar de klok te kijken, kan hij zeggen, hoe laat het is, en precies, hoor! En eens zei iemand tegen hem: Je bent een levende encyclopedie... en toen vroeg *zij* weer: Vader, wat is dat?... Wat moest Vader toen lachen... En alle raadsels lost hij op: Wie kwam door zand om het leven?... De tooneelschrijver Kotzebue, die werd vermoord door den student Sand...

Vader, wat is een assegaai... Vader, wat is een dugazon... Vader, wat is een balalaika... Vader, wat zijn filelenen... Philhellenen, bedoel je zeker? Vader, wat is een troïka... Vader, wie was Flaubert? Vader, hoe groeit de koffie?.

- Aan struiken; het zijn de zaden van mooie witte bloemen, glanzende witte bloemen, die lijken op jasmijnen.

Hoe mooi, hoe mooi moet dat zijn. Een heele uitgestrektheid land bedekt met groene struiken, die witte bloesems dragen, glanzig en fijn als jasmijnen... en dan daarboven de strakke blauwe hemel met de altijd gouden zon..

Het kleine meisje ontwaakt uit haar gemijmer, want Piet heeft de trommel stil-gezet, en maakt het schuifje open, om er even in te zien.

- O, zijn ze nú al klaar?

- Temee. De boonen beginnen al uit te slaan. Nu zijn ze bijna klaar.

Zij kijkt óók in het schuifje, en ziet, dat de boonen vochtig geworden zijn. Nu zijn ze bijna klaar? Wat gaat het altijd toch vlug voorbij...

- Mag *ik* nu eens draaien, Piet?

- Je mág wel, maar stadig an, anders verbranden de boonen; geregeld doordraaien, hoor.

Zij zit op het kleine bankje; zij draait den trommel rond. Den gloed van het vuur voelt zij op haar vingers, die om het handvat liggen met stevige kracht; dien gloed voelt zij óók aan haar gezicht, dat in aandacht gebogen is op haar werk.

- Dóórdraaien, dóórdraaien! maant Piet, alsof zij het niet goed en geregeld deed! anders branden de boonen niet gelijk op, begrijp je.

Natuurlijk begrijpt zij het. Natuurlijk begrijpt zij, dat er geen grijze boonen tusschen de mooie bruine mogen

achterblijven. Zij draait, rustig en gelijkmatig voort... en, zoo vlakbij, is het rammelen veel duidelijker hoorbaar, en ruikt zij een eigenaardigen, aromatischen geur... Zouden zóó de bloemen ook ruiken, de bloemen, die sneeuwwit en glanzend zijn, en er uitzien als jasmijnen?

De blauwgrijze rook waait hoog in de lucht, en dartelt uiteen op den lichten bries. Beneden is de rook als zware, ronde wolken, donkergrauw, maar in het snelle stijgen wordt hij grijs en dun, en krinkelt eindelijk uiteen in lichte, krullige veeren.

De bus, de zwarte bus, die onophoudelijk in de rondte draait, heeft wel iets van een draaiorgel... maar dan met een rare en eentonige muziek... òf als muziek, zooals je die soms in de verte hoort, met rommelende trommen en zware klanken als van metaal er bij.

Hoor! hoor! het *is* muziek. Daar, heel in de verte, trekt een leger voorbij. Voorop de trommelslagers met aldoor denzelfden dreun... daarna de muziek met klinkende bekkenslagen en de harde geluiden van koperen instrumenten... en de soldaten op de maat marcheeren snel en zeker, met hoog-geheven hoofden, met vroolijke, lachende monden... Zij vinden het wel prettig, zoo voort te stappen op de muziek... en zij... *zij* maakt de muziek... en zij draait al vlugger en vlugger... en ook de soldaten marcheeren al vlugger... en vlugger en vlugger...

- Hoho! niet te wild, niet te wild. Nu zal het wel genoeg wezen, dunkt me zoo.

Haar gloeiend handje laat den zwengel los. Zij staat op van het bankje, een beetje verward, een beetje verdoofd door het plotseling opgeschrikt worden uit haar droom en het eensklaps ophouden van alle geluid. Nu is ineens alles weg... het leger met de wapperende vanen.. de dreun der trommen... de helle zon... de bloemen als witte jasmijnen...

Piet draagt de bus naar de keuken. Daar moeten de boonen op het marmeren aanrecht worden uitgestort, - hoe kouder hoe beter, zegt Piet.

O! wat dampen en geuren de boonen nu... En zij moet lachen om de snede brood: geheel zwart en hard en opgekronkeld, is die geworden... maar de boonen zijn prachtig gaan glanzen.

- Heel goed gedaan, Piet, zegt Juf prijzend, ze zijn niet te hoog en niet te laag gebrand; juist goed.

En opeens krijgt zij een kleur van pleizier, want:

- *Zij* heeft geholpen, zegt Piet.

Ankie heeft dit stukje altijd nog al aardig gevonden... maar nu lijkt het haar vrij onbeduidend. Enfin... het tweede is tenminste veel beter.

Waarom?...?

Het kleine meisje huppelt van de kinderkamer over den looper van de breede gang, naar de zitkamer van de groote zusters, die heel aan het andere einde ligt.

Zij huppelt op de wijs van het liedje, dat zij neuriet.

Zij is blij; zij moet een nieuw jurkje passen voor het bal van de Bentincks; wit zal het zijn. Heelemaal wit? of misschien met rose strikken? Zij weet niet, wat zij het mooiste vindt; Paulientje Sterck had laatst een witte jurk met rose en groene linten; dat stond wel leuk...

Zij gaat de kamer binnen; als zij gepast wordt, moeten de groote zusters er altijd bij zijn, die hebben er verstand van: op de Brusselsche kostschool hebben Tiel en Han coupe-les gehad. Voor háár part paste de naaister haar alleen; nu moet ze uren en uren staan... vooral Tiel is zoo precies...

Zij gaat de kamer in; de Juffrouw is er nog niet, maar op den grond staat de groote spanen doos met het wasdoeken deksel. Zij knielt er bij neer, en gespt de riemen los. O, alles vloei...

- Laat liggen, niet kreukelen, klinkt de stem van Tiel.

Zij wou toch zoo graag...

Maar Han licht de jurk al uit de doos, en houdt die haar, op de uitgespreide armen voor.

- Mooi?

Het kleine meisje aarzelt. De jurk is zoo recht en slecht, zoo kaal... vreemd, en hij is gemaakt naar het model van het beeldige Brusselsche jurkje, dat Han heeft meegebracht, toen ze thuis kwam van kostschool.

Tiel merkt het óók.

- Wat is dàt? zegt ze. 't Lijkt wel een onderjurk. O, ik begrijp 't al. De stof van 't Brusselsche jurkje, met al die kleurtjes er in, kleedde vanzelf al aardig... Dit

witte goed is heelemaal effen; hadden we dat zijden streepje maar genomen, ik zei 't nog.

- Ja, er moet een kleur bij, vindt ook Han. Wat zou haar 't beste staan, blauw? Ik heb zulk schattig blauw lint gezien, 't heette *bleu électrique.*

- Hè, ja, bleu électrique!

Het kleine meisje trekt haar jurk alvast uit, want Piet heeft de naaister aangekondigd.

Zij staat voor den langen penant-spiegel, het licht der beide ramen valt vol op haar figuurtje. De Juffrouw heeft met rappe handen het jurkje haar over het hoofd gegooid, en trekt hier eens en daar eens... maar ze doet het werktuigelijk, ze kijkt zelfs heelemaal niet naar haar... De Juffrouw wil graag iets zeggen; haar oogen, haar lippen branden van verlangen om iets te zeggen...

Daar komt 't opeens:

- Hebt u 't al gehoord, dames? Mevrouw Vallée heeft zich dood-geschoten.

- Wat?!

- Mevrouw Vallée?

- Dat jonge vrouwtje... pas getrouwd?

Een schok is door het kleine meisje heen gegaan; het vel van haar armen rimpelt akelig óp als in ijzige kou.

Evenals de groote zusters kijkt zij, kijkt zij naar het bolle, roode gezicht van de Juffrouw, die ratelend verder vertelt:

- Vanmorgen vroeg... toen moet ze 't hebben gedaan. Haar man is gillend de straat opgeloopen... Eerst

dachten ze nog, dat *hij* de moordenaar was, omdat hij van top tot teen met bloed was bespat...

Duizelig sluit het kleine meisje haar oogen. Haar knieën zwikken onder haar...

- Even stil staan, zegt de Juffrouw, midden in haar verhaal, en ze neemt spelden, waar de borst van haar japon mee is bestoken, en trekt een der schouders van het jurkje wat op, en bevestigt de spelden daarin.

- Waarom... waarom zou ze het hebben gedaan? vraagt Han.

- En was haar man er dan bij toen ze het deed? zegt Tiel.

- Ja! stel u voor: ze heeft 't gedaan, zóó maar voor zijn aangezicht, verschrikkelijk, hè?

Het kleine meisje *ziet* het gebeuren. Zij ziet de ongelukkige vrouw het wapen op zichzelve richten. Zij *ziet* den waanzinnigen schrik op het gelaat van den man, die *met bloed wordt bespat*... ziet hem weghollen in doodelijke ontsteltenis, zij hóórt zijn kreten...

De Juffrouw vertelt verder; zij weet nog meer. Zij weet alles, schijnt het. Zij weet, waaròm de jonge vrouw het deed. Maar zij zegt dat in het Fransch, nadat Han snel gewaarschuwd heeft:

- Attention pour la petite!

Wat komt het er nu nog opaan? Zij heeft toch al alles gehoord. Er zit een brok in haar keel; zij zou willen huilen, maar zij zou het niet kunnen, ook al had zij gedurfd. En zij heeft het zoo koud, zij rilt ervan, en zachtjes klapperen haar tanden.

De jonge vrouw ligt ineen gezonken op den grond. Zij is dood. En overdekt met bloed. Waarom heeft zij zich van kant gemaakt... waarom... waarom... waarom...

En opeens spreekt de Juffrouw weer Hollandsch, en trekt aan haar jurkje, hier en daar...

- Als we die strook eens afzetten met een biais. 't Halsje kan nog wel wat meer uitgesneden, niet? Och. och, wat is uw zusje blank, als sneeuw zoo wit...

Zij *is* sneeuwwit. Zij ziet het zelf. En haar oogen zijn niet meer blauw maar zwart...

Zij kijkt zichzelve aan in den spiegel. Zij ziet de gewone omgeving, zij ziet de Juffrouw, wier vlugge handen plooien en verschikken... maar achter haar forsche gestalte... in de donkere verte... daar ligt een doode vrouw, die het leven niet meer kon dragen...

Waarom?... waarom?...

Een zachte hand strijkt langs haar strakke wang. Het is Han, die, zonder het te weten, haar troost en verlost...

- Ze is geschrikt, ze is er bleek van. Dat zijn ook geen dingen voor háár. Ga jij maar weg; de Juffrouw weet nu wel, hoe 't moet zijn, nietwaar, Juffrouw?

De handen van de Juffrouw, waarvan zij een plotselingen angstigen afkeer heeft, laten van haar af. Zij mag weg. Zij is vrij.

- Ga nu maar gauw weer spelen, hoor, zegt Han, en geeft haar goedig een zoen, en maakt de knoopjes van haar huisjurkje dicht. En zij ontvlucht overhaast de

kamer, alsof haar daar een gevaar had gedreigd. Doch als zij weer op de kinderkamer is, dan is het zware gevoel niet verdwenen en niet haar aandrang tot schreien en niet haar sidderende kou.

- En? vraagt Juf, die aan haar naaimachine zit.
- Wat?...
- Nou, je jurk. Wordt die mooi?
- O!... Ja, ik... neen, ik geloof... ja... neen... ik weet het niet.
- Ben je ondeugend geweest? Heb je een standje gehad? informeert Juf, maar zonder veel belangstelling, want haar werk vordert al haar aandacht. En... rrrrt, daar rettelt de naaimachine weer, gelukkig maar, want Juf vraagt nu niet verder.

Zij zit stil in haar stoeltje, met een boek op haar schoot. Kon zij maar lezen. Maar de letters dwarrelen voor haar oogen.

Een jonge vrouw. Zij was jong. En mooi, zei Han. En pas getrouwd.

Waarom...? Waarom...?

Hoe kàn het, dat iemand zich dood schiet? Hoe durft iemand dat? En waarom moest dit gebeuren? O, al dat bloed... en die wanhopige man...

Het kleine meisje drukt haar slapen tusschen haar handen. Droomt zij? Heeft zij gedroomd? Neen, want nog altijd heeft zij dat weeë gevoel van binnen, dat akeliger is dan pijn...

Mevrouw Vallée. Zij heeft haar wel eens gezien. Had

zij dat maar niet, denkt het kleine meisje. Nu kan zij haar zoo duidelijk zien liggen, met gapende wonden, en overal, overal bloed...

Waarom... waarom heeft zij het gedaan? Waarom? Waarom?

Eerst dacht zij, dat het haar niet schelen kon, toen zij Fransch gingen spreken, omdat zij toch al alles had gehoord. Maar nu martelt haar de vraag: waarom? en laat haar maar niet los. De eerste aanraking met de tragische werkelijkheid der wereld heeft haar overweldigd... Zij is bang; en toch *wil* zij weten, waarom dit is gebeurd.

Zij wil het weten!

Zij springt op. Zij holt de gang ten einde, en ademloos staat zij stil bij de kamerdeur van de zusters.

Binnen hoort zij stemmen: de Juffrouw is nog niet weg. O, zij zal haar opwachten beneden... en haar vragen... haar vragen... waarom...

Zij ijlt de trappen af, en gaat zitten op de onderste trede. In elkaar gedoken, met kloppend hart, zit zij daar. En wacht. En wacht.

Tot eindelijk de deur zich boven opent. Nu... nu dadelijk zal zij het weten...

De Juffrouw komt de trappen afgedaald. Nu heeft zij al het eerste portaaltje bereikt... nog enkele seconden en de Juffrouw zal haar zien... en hoe zij hier zit te wachten...

Maar dan... hoe overvalt haar eensklaps zulk een

radelooze angst? Zij snelt weg... als een vervolgde... Weg, de tuindeur uit, naar buiten, naar buiten... Want is het haar niet opeens, alsof het antwoord op het ‘waarom’ nog veel ontzettender zal zijn, dan wat zij al héét gehoord... alsof zij dat niet zal kunnen verdragen... O! zij wil niet... zij *durft* het niet weten...

Eduard komt haar niet eens vertellen, hoe hij de schetsen heeft gevonden...

Een zekere trots houdt haar terug, om zelf te gaan informeeren... o, neen! Trots is het niet, in geen geval! Het is veeleer het tegenovergestelde van trots... schuwheid, beschroomdheid... en dan vooral een groote gevoeligheid voor de mogelijke kans, dat Eduard haar werk afkeuren zou...

Ja, zij gaat toch. Zij is het kleine meisje niet meer. Zij is nu achttien jaar, - hemel, hoe oud!

Weifelend opent zij Eduard's kamerdeur. En... op zijn linnen vouwstoel bij het raam, zit hij warempel nog te lezen in haar schrift.

- Eduard!
- Ja?
- Heb je ze nóg niet uit?
- Ja, ik had ze al uit. Maar ik lees ze voor de tweede maal.
- En? vraagt zij; veel gretiger dan zij weet.
- Wat moet ik er van zeggen? zegt Eduard, zichtbaar aarzelend tusschen zijn neiging om haar lof te geven en

zijn angst, haar te veel te doen verwachten. Ja, wat is je bedoeling ermee?

- Bedoeling?

- Nu ja, je begrijpt me wel. Schrijf je die dingen alleen voor jezelf, of...

- O! *natuurlijk* alleen voor mezelf. Nu ja... ook voor Moeder, en voor jou.

- Zoo, nu... dan kan ik je wel zeggen, dat ik ze aardig vind, heel aardig. Vooral misschien omdat ik je broer ben, en je door en door ken... en daarom is, objectief gesproken, Vladdes Lavijost waarschijnlijk 't beste. In de andere stukjes is te veel van jezelf. Als je niet voorzichtig bent, ga je den sentimenteelen kant uit. Deze schetsjes kunnen er net even mee door. Compris?

- Ja, zegt Ankie, ja.

Eduard kijkt haar glimlachend aan. Hij vindt zijn zusje een vreemde combinatie van argeloosheid en tegelijk van overbewustzijn. Zij kan zich tegelijkertijd *onder* en *boven* zich stellen. Zij heeft vage aanvoelingen, zwevende bevroedingen, onbewuste en hyper-bewuste gedachten. Zij is als een beeld, dat nog niet volledig uit het marmer is te voorschijn gekomen, doch waarvan men reeds de wordende vormen ziet...

Heelemaal vrij en rond-uit met Ankie praten, kan je nooit. Je bent altijd bang, iets in haar aan te raken en wakker te maken, wat nog niet... ja, het beste woord is wellicht: *rijp* voor het ontwaken is. Ankie's ziel is aan het groeien, aan het zich ontwikkelen... en wat ervan

komen zal, dat kan je niet raden. Je weet volstrekt niet, of zij, met al haar aanleg, al haar mogelijkheden, al haar qualiteiten en capaciteiten, op een gegeven oogenblik zal blijven stokken, en onvolwassen blijven. Of dat zij zal volgroeien tot een bizondere vrouw.

Hij weet óók niet, wat beter voor Ankie zou zijn: dat zij heel spoedig trouwt... of nooit. Trouwt zij vroeg, dan blijft zij in haar ontwikkeling staan, en is dat voor haar, een zóó gevoelig, zóó susceptibel schepsel niet misschien het beste... want het gelukkigste...?

Maar duurt het lang, eer iemand haar zóó liefkrijgt, dat hij haar trouwen wil... zal zij dan, met haar in veelverscheiden richtingen ontbloeide ziel, nog in staat zijn, een huwelijk aan te gaan?...

De toekomst slechts kan het leeren...

Vierde hoofdstuk.
Ankie en de liefde.

Ankie kent de liefde al sinds haar tiende of elfde jaar.

Had zij lief? Of was zij enkel maar verliefd?

Zij heeft dikwijls over het onderscheid tusschen deze beide soort gevoelens gedacht.

Verliefd zijn is... als je een kleur krijgt, wanneer plotseling ‘zijn’ naam wordt genoemd.

Als je het zoo vreeselijk heerlijk vindt, ‘hem’ op straat te ontmoeten, en hij dan zoo los en levendig, met openslaande jas en rinkelenden sabel, voorbij je stapt, en je vroolijk toeroept: Dag, Ankie!

Als André bij hen aan tafel eet, en, aan het dessert, den ‘landziekigen Engelschman’ vertoont, met een sinaasappel, waarop hij met een afgebranden lucifer een gezicht geteekend heeft... en je snikt van het lachen...

Als ‘hij’ je over het hoofd strijkt, en zegt:

- Wat heb je mooi haar, Ankie.

Als ‘hij’ naast je aan de piano gaat zitten, in plaats van Han, met wie je quatremains speelde, en zegt: Nu *wij* samen... en Oberon en Letzte Rose en Im Flug met je speelt.

Als ‘hij’ een zoen van je vraagt... en je hem er een geeft, heel schuchter, op zijn wang...

Dat zijn allemaal verrukkelijke dingen, en 's avonds in je bed als je niet dadelijk *wilt* gaan slapen... lig je er over te peinzen en al het gebeurde na te genieten, tot je inslaapt, met een lach om je mond, zoo blij als je bent.

Ja, - dat is verliefdheid, niet?

Of is het... liefde?

Ankie heeft het van den beginne aan liefde genoemd.

Zij noemde het liefde, toen zij op haar tiende jaar een vers schreef op André, dat zij later wel verscheurde, maar dat zij onmogelijk uit haar geheugen weg kan krijgen.

> Ach en wee, een pijle Amors
> Heeft mijn harte diep doorwond.
> En degene, die hij daardoor
> Ja, voor eeuwig aan mij bond,
> Is een jongling, schoon van aanzicht,
> Kloek van daden, blij van geest;
> En, wie *mij* ook moog' beminnen
> Hèm bemin ik toch het meest.

Niemand weet iets van dit vers, natuurlijk. Zij schaamt er zich voor; niet omdat het zoo duidelijk haar gevoelens uitdrukt, maar omdat het zoo leelijk is, zoo onuitstaanbaar leelijk. Enfin, zij was nog pas tien jaar oud!...

Zij wist, dat het liefde was, als zij, op Vader's kamer gezeten, uit de portretten-la de foto van André van

Voorthuysen nam, en die lang bekeek... en... er ten slotte altijd een kus op drukte...

En zeker wist zij, dat het liefde was, toen zij een visitekaartje van André nam, en dat omwond met rose wol, en het altijd, altijd, op haar borst met zich mededroeg, geborgen in een zakje van blauw satijn. En dat visitekaartje... o, hoe onnoemelijk heeft dat haar doen lijden, toen zij, - hoe kon dat?... het eens verloren had, en men het vond en het aan Moeder bracht.

Moeder heeft haar toen bij zich in haar boudoir geroepen, en haar op haar schoot genomen, en zachtjes met haar gepraat, - waarom zij dat kaartje altijd bij zich droeg... vond zij het zoo'n mooi kaartje?... en Ankie heeft gehuild, zooals zij nog nooit van haar leven had gehuild, zoo langdurig, zoo hartverscheurend... en Moeder heeft het kaartje versnipperd en haar een zoen gegeven, en gezegd, dat zij er niet meer aan denken moest... maar Ankie is den tuin ingevlogen, en toen zij alleen was in de boschjes, heeft zij daar gegierd en gebriescht van het huilen, totdat zij er ziek van werd en moest overgeven... En nog dagen later, ofschoon zij zich goed hield, voelde zij zich dof en mat en had aldoor een drukkende hoofdpijn, want haar smart was zeer gecompliceerd, en bestond uit verschillende gedeelten; dat Moeder nu haar geheim kende, was, o, zoo pijnlijk, en dat zij nu het kaartje kwijt was, ach... en niet had voldaan aan haar eerste opwelling om de stukjes er van uit de prullemand op te diepen en ze in een doosje te be-

waren... maar zij, op de kinderkamer, en met de open speelkast, had nergens een schuilplaats... en als ze dan dat doosje eens vonden, en het wéér aan Moeder brachten? dan stierf ze vast. En verdriet had ze, omdat ze zoo laf had gezwegen, en zwijgend geschreid, in plaats van moedig te zeggen: Ik draag dat kaartje bij me, Moeder, omdat ik van hem houd, André, en wat geeft 't, of ik pas tien jaar ben, als ik hem *bemin?*

Maar als kind ben je, o, zoo doodelijk bang te worden uitgelachen en bespot. Het is dan alsof er een kras wordt gegeven door de gevoeligste plek van je ziel...

André... André,... Neen, het was niet een oppervlakkige verliefdheid, die zij voor hem voelde, - het was liefde.

Uit liefde plakte zij haar mooiste violen bij den datum van zijn verjaardag in haar dagboekje... uit liefde zoende zij zijn portret, en keek met innigheid naar alle adelborsten en zeeofficieren, die zij tegenkwam... uit liefde droeg zij zijn visitekaartje op haar hart...

Maar het was een liefde zonder verlangen, zonder verwachting, zonder hoop. Een volkomen onzelfzuchtige, argelooze liefde. Zij wenschte niets van hem, zij stelde zich niets voor. Zij wist veel te goed, dat zij te klein en te onbeduidend was, dan dat hij ooit op haar letten zou. Zij wou niet met hem verloofd zijn, zij wou niet met hem trouwen... daar *dacht* zij zelfs niet aan; het was haar genoeg, dat zij stilletjes hem aanbidden en met hem dwepen kon.

Wèl maakte haar ‘liefde’ haar onverschillig voor verliefdheden van jongens van haar eigen leeftijd. Het kon haar niet schelen, dat Henri Berman, - overigens een aardige, knappe jongen, alleen met háár danste op de bals; dat Alphonse Verbeeck, zooals Eduard haar vertelde, van haar op school een portret zat te teekenen; dat Cor Duclarey haar kwam halen voor een concert, waarvoor eerst Eduard alleen was geinviteerd; dat, volgens Eduard, Bob Lisz en Alfred van Tuyl van Arendskerke verliefd op haar waren... En nu nog, nu zij al zoo oud is, nu nóg neemt zij alle attenties van jongelui ‘voor kennisgeving’ aan, en beantwoordt ze niet, en lijkt ze wel niet eens te apprecieeren. En dat komt... o, zij zit er dikwijls, heel dikwijls over te denken! omdat zij te vroeg, in haar prilste jeugd, de liefde heeft gekend. Dat gevoel was te zwaar, te hevig voor haar, toen nog veel te teedere ziel... en al is het nu voorbij, - ach ja, het is nu voorbij, en zij herinnert het zich nog maar alleen met weemoed en zelfmedelijden... het heeft haar toch niet meer in staat gemaakt voor latere liefde.

Het is ermee, als met de school. Het onderwijs thuis heeft haar ongeschikt gemaakt voor de school. Daar was niets meer aan te verhelpen, nooit meer. En zoo is er ook niets aan te doen, dat zij nu niet meer een ander liefhebben kan.

André... zij heeft hem nu in jaren en jaren niet meer gezien. En... *toen* besefte zij het niet, maar bij het terug-

denken, gelooft zij nu, dat André aan Tiel het hof maakte, of van Han... of aan beiden misschien? omdat het eene 'millioentje' hem zoo goed was als het andere. Ja, het was hem om fortuin te doen, den ondeugenden André... want, na hún 'verloren staat' heeft André zich hoe langer hoe meer terug-getrokken, en eindelijk trouwde hij met een puissant rijk meisje, verliet den zeedienst, en ging op een landgoed wonen...

Neen, het is afgestorven. Zij heeft André niet meer lief. Zij voelt zelfs *niets* meer voor hem. Hoe dat mogelijk is? Ja, hoè!

Tegenwoordig heeft men voor een dergelijk geval de frase klaar: Je was niet verliefd op een persoon, maar op de liefde.

Och, waarom niet? Het is háár goed, volkomen goed. Zij heeft de liefde liefgehad, en niet André-zelf. Want zij treurt niet om André, zij mist hem niet... zij denkt zelfs nauwelijks meer aan hem. Hij bestaat niet meer voor haar in het heden; wat hij thans nog is: dat is een bekoorlijk, dierbaar stukje verleden.

Niets anders. Neen, niets anders. Zij is alleen maar, door het forceeren, dat zij haar ziel in haar teerste kinderjaren heeft gedaan, onverschillig geworden, ongevoelig, koud.

Zij vindt het wel aardig, o, zeker, als Karel Ulrich op haar waaier een witte roos schildert, en daaronder penseelt: Dein Bild. Als Jo Mavis liederen voor haar copiëert, als Jan d'Eben haar jaren lang trouw blijft gedenken, en

steeds, bij elk verlof, blijk geeft, nog even veel van haar te houden. Als Johan Adama al dagen van te voren dansen met haar bespreekt, als Willem Rovenius haar bridgen wil leeren, en Hugo de Bruin met haar in den tuin gearmd wil blijven loopen, terwijl zij hun pasteitjes eten... Dat Egbert van Duyl tulpen voor haar gaat halen uit Lisse... en Albert de Jong haar, met het uiterste geduld, fietsen leert.

Maar... het kan haar diep-in niet schelen. Het maakt geen *indruk* op haar, om zoo te zeggen. En zij reageert er ook in 't geheel niet op, zij bedankt er nauwelijks voor.

Neen, met haar is het, wat de liefde betreft, uit.

Zij zal volkomen tevreden zijn, als zij stilletjes voort mag leven, met Moeder alleen, wanneer Eduard zijn carrière is aangevangen.

Met Moeder-alleen... het lijkt haar een ideaal, een oase, een idylle. Zoo'n rustig leven, met een wandeling, een besique, een beetje pianospel; het theedrinken met enkel een schemerlampje... het lezen, in een gemakkelijken stoel bij het open haardje... het schrijven in haar dagboek, het werken aan haar schetsen... En dan, neen, *niets* anders: geen bezoekers, geen visites-maken... geen logé's.

- Zou je dat bevallen? vraagt Eduard, als hij er eens met haar over spreekt, hoe het zal zijn, als hij weg is naar Indië.

- Zalig! zalig!

- Ja, voor een tijdje misschien.

- Neen, voor altijd. Eeuwig. Ik heb niemand anders noodig dan Moeder.

- Kom, kom. Als eenmaal de rechte Jozef komt...

- Hè, Eduard, hoe banaal. En trouwens, hoe weet je ooit, wie de rechte Jozef is? *Ik* zal het stellig nooit weten.

- Daarvoor dient het engagement. Ik óók vind alle waarheid in Schiller, zooals hij zegt in Das Lied von der Glocke:

Drum prüfe wer sich ewig bindet,
Ob sich das Herz zum Herzen findet:
Der Wahn ist kurz, die Reu' ist lang.

- Maar ik *wil* niet trouwen! zegt Ankie heftig, Nooit!

- Ben je bang voor de liefde? vraagt Eduard gelukkig niet spottend, maar met werkelijke belangstelling.

- Ja!... O, neen! bang ben ik niet, natuurlijk niet. Ik hoef toch niet te trouwen, als ik niet wil? Ik voel alleen, dat ik nooit liefhebben zàl, nooit liefhebben kàn.

- Hoe zou je dat nú al weten?

- Ik wéét 't. Ik... ik ben veel ouder, dan je denkt, Eduard. Ik heb o, zoo veel gedacht... over 't huwelijk, over de liefde, over 't leven... over mezelf.

Ankie heeft nog een absoluut kinderlijk gezicht; men zou haar gemakkelijk voor vijftien of zestien kunnen houden... toch is er in de uitdrukking van haar oogen iets... ja, je zou het bijna kunnen noemen... iets berustends, dat wel heel vreemd aandoet voor zoo een jong meisje van achttien jaar.

- Och! zegt Ankie, en haalt de schouders op. Wat

komt 't er op aan? Ik verlang niet veel van het leven, - neen, eigenlijk alleen, met rust te worden gelaten. Ik zou niet graag willen, dat er iets van mij werd gevergd, ik heb geen behoefte aan krijgen of geven. Heusch, ik heb niemand noodig; het voortdurend gezelschap van een ander... een vreemde... zou me oppresseeren... en... waarschijnlijk zou ik me hoe langer hoe meer opsluiten in mezelf.

- Je moet nog gewekt worden, je bent nog niet wakker, zegt Eduard.

- Of... ik ben veel te vroeg, veel te jong wakker geworden. En nú al in 't stadium van... gelatenheid, bedaardheid, berusting.

Eduard is gepuzzled. Ja, zijn zusje is anders dan andere meisjes, dat weet hij wel. Maar...

- De liefde, zegt hij, heeft voor alle menschen iets aantrekkelijks. Waarom dan niet voor jou?

- Ten eerste, zegt Ankie, omdat... ik mijn leven niet met een ander wil deelen. En omdat *ik* niet het leven van een ander deelen wil.

- Hemel! wie weet wat voor mogelijkheden je nog in je bergt, wat kan je daar nú al van zeggen?

- En dan...

Ankie heeft de gewoonte, de dingen zóó volledig uit te denken, dat het haar meestal niet moeilijk valt, haar gedachten in woorden te formuleeren. Zij wou, dat zij dit... 'En dan...' niet had gezegd.

Maar zij hééft het gezegd, en Eduard gaat er op door.

- En dan?

Zij haalt de schouders op.

- Ankie, zegt Eduard, met voor hem ongewonen ernst. Ik begrijp je wel. Maar je moet je niet door meisjes-achtigen angst laten misleiden. Je moet niet voor tegennatuurlijk, ja, afschuwelijk houden, wat... integendeel absoluut -natuurlijk en vanzelfsprekend is. Wat zelfs een integreerend deel is van de liefde... en... er een der bekorendste charmes van uitmaakt.

Nog stugger haalt Ankie haar schouders op.

- Weet je, wat ik geloof, zegt Eduard, dat je, zooals dat meer met jonge meisjes gaat, veel te onvolledig, misschien zelfs verkeerd bent ingelicht.

Ingelicht! denkt Ankie, een beetje schamper. Wie zou haar hebben ingelicht... Wie zou zij zich hebben willen *laten* inlichten?... Zij heeft veel gelezen, ja, en ook wel in wetenschappelijke werken gebladerd, die in Vader's bibliotheek hebben gestaan... maar wat zij daardoor te weten kwam... bah, zij rilt ervan. Zij heeft er minachting voor, zij vindt het iets minderwaardigs, wat de menschen ‘liefde’ durven noemen... Het is heel iets anders, het is...

- Heb je er nooit eens over nagedacht, zegt Eduard, dat het een geluk, een onbeschrijflijk geluk kan zijn, voor een meisje, als een man van haar houdt, en hij slaat zijn arm om haar middel, en zij rust warm tegen hem aan, en hij legt zijn wang tegen de hare... en dan... en als hij dan haar lippen zoekt, en zijn mond zoo zacht en vast op de hare drukt...

Duizelig sluit Ankie haar oogen. De suggestieve stem van Eduard heeft een beeld voor haar opgeroepen, dat haar verlamt.

Niet meer... wil zij vragen, niet verder... maar haar tong is verstijfd. Een geluk... een onbeschrijflijk geluk... als een man je warm tegen zich aan laat rusten... en hij legt zijn wang zacht tegen de jouwe... en... en dan...

Eduard strekt zijn hand naar haar uit, en raakt zacht haar arm. En zij voelt, dat hij op het punt is nog meer te zeggen, haar nog meer te onthullen... en hoe hij haar, als door hypnose, den droom, het wonder, de betoovering der liefde bijbrengen wil...

Maar zij kan, zij wil het niet hooren. Haar ziel *weigert* eenvoudig er kennis van te nemen. Zij voelt zich tháns al bevangen als door een zwaar en verdoovend gif.

- Luister, zegt Eduard. Wees niet bang.

Doch met een onderdrukten kreet rukt zij zich los. En, met de handen een afwerend gebaar makend, vlucht zij de kamer uit.

En weer alleen, kan zij geen adem halen, door haar woest kloppend hart. Zij heeft een aandrang tot huilen, tot gillen... maar zij blijft roerloos en stom.

Waarom, waarom is zij weg-gevlucht? Nu spijt het haar, ach... dat zij Eduard niet verder heeft aangehoord. vooral omdat zij weet, dat zij er hem later nooit meer, nooit meer naar zal durven... of willen vragen... O, raadsel... o, geheim, - o, *liefde*...

Tweede boek
Zomer

Vijfde hoofdstuk.
In Brussel, en vrij.

Yette loopt alleen door de straten van Brussel.

Heel alleen.

Vrij! voor het eerst van haar leven is zij vrij... volkomen vrij... vrij om het avontuur te zoeken.

Haar hart klopt hamerend in haar borst, haar aderen zwellen van het bonzend bloed.

Zij is twintig jaar.

Een hevige levensdorst gloeit in al haar leden.

Het avontuur.

O! het avontuur!

Wat zij ermee bedoelt? Zij weet het nauwelijks. Maar iets, dat ver uitgaat boven het gewone leven.

Al lang is er een prikkelende lust, een dringende nieuwsgierigheid in haar, om meer te weten, meer te ondervinden... iets anders dan wat alle menschen weten en ondervinden.

Het ongewone trekt haar machtig aan. Het: ‘zoo iets doet men niet.’ Zij heeft een hoogtepunt van voldoening bereikt, toen zij, logeerende bij haar oudere zuster in Utrecht, de studentenfeesten meemaakte, en zich daar met serpentines en confetti zoo dol schijnt te hebben ge-

dragen (ofschoon zij er zich heusch niet bewust van was, zij was, dacht zij, alleen maar vroolijk), dat zij op de *kermesse d'été* een ontevreden stem uit het publiek hoorde opmerken:

- Die Haagsche meisjes durven alles te doen.

O, ja, dat was heel aardig. Maar toch nog niet, wat zij bedoelde, o, neen.

Zij heeft al zoolang 'het' verwacht... het, waarvan zij heeft gedroomd... waarover zij zich in de meest romantische fantasieën heeft verdiept.

Lectuur... en niet het minst de bioscoop hebben haar verbeelding opgezweept.

En zij denkt zich in de vreemdste, en bizonderste situaties in. Nu eens is zij een circusrijdster, en maakt het verrukkelijke zwerversleven mee, en verkeert met het zorgelooze, aantrekkelijke nomadenvolkje, dat, verbonden door het voortdurend en voor allen gelijk levensgevaar, in vrije ongedwongenheid met elkander omgaat.

Dan weer is zij als film-actrice geëngageerd bij een der groote concerns, en mag haar eigen tegenspeler kiezen. En zij is dan zoo verstandig, om *niet* steeds hèm te nemen, die het knapste is, of dien zij het liefste mag, maar goed te overleggen, wie het beste geschikt is voor een speciale rol.

Het behoort tot de eigenaardigste gewaarwordingen, die er op de wereld bestaan, om *jezelf* op het witte doek te zien.

Zelf zit je apart, en kijkt toe, - maar jij, jij, jij bent

het, die bemint en haat en lief is of verachtelijk; jij, jij bent het, die danst en lacht en wandelt en praat... jij bent het die wordt geliefkoosd en gekust... die liefkoost en kust...

Kijk ik zoo? doe ik zoo?... wanneer een man mij naar zich toetrekt, en met hartstocht zijn lippen drukt op mijn mond?... Zwijm ik nu eens in weelde weg... geef ik mij gedwee over aan zijn sterkeren wil... of komt er dan een weerzien in mij op... of...

Zij stelt zich de repetities voor, en hoe een verliefde scène tot in het oneindige moet worden herhaald en herhaald. Wat voelt zij dan? Begint het haar te hinderen, te vervelen... of... vindt zij, omdat zij er aan gaat wennen, het heerlijker en heerlijker?

Of wordt zij bang voor zichzelve, bang voor hem... of komt er een cynisch-onverschillige trek in haar karakter, om al deze onzinnige comedie's, comedie's, comedie's... het ‘doen alsof...’ het voorwenden van gevoelens, die men niet heeft, het leeren kennen van zoovele menschen, die het niet waard zijn, te worden gekend?...

O, wat zij in haar gedachten niet allemaal is geweest, terwijl zij oogenschijnlijk het leven leidde van een heel gewoon, normaal jong meisje! Niemand weet het, hoe zij bij elk bezoek, bij eiken uitgang, bij elke bijeenkomst heeft gedacht:

Zal ik ‘hem’ nu ontmoeten? En zal hij mij óók ontdekken, zooals ik hèm?...

Maar elken keer is zij onverrichter zake thuis gekomen.

Zij heeft ook nooit genoeg gedurfd.

Zij werd wel eens opgemerkt... maar... kwam het door haar opvoeding... waren het atavistische invloeden... was het een te onverbrekelijk één-zijn met traditie en conventie... zij verontwaardigde zich dadelijk over een te vrijen blik, een onverwachte handtastelijkheid, een te familjaar woord. Later berispte zij zich, en verweet zich haar kinderachtige domheid... maar... zij begreep, dat zij, in de stad harer inwoning, onmogelijk zich kon gedragen, alsof zij er een vreemde was.

Als *die* haar eens zag?... als een ander zich verbaasde over haar gedrag...? als een derde er over ging babbelen, als een vierde het aan haar Moeder vertelde?... Neen, in den Haag zit zij, als Gulliver, door de lilliputters aan zijn haren geboeid, met honderd banden vast, die niet los te rukken zijn...

Maar in Brussel... waar niemand haar kent?

Daar is zij zoo vrij als een vogel in de lucht, en daar zal zij durven!

Zij moet nu de gelegenheid waarnemen, om den roman in haar bestaan te beleven...

De roman, dien zij al zoo lang heeft gezocht, heeft verwacht.

Dikwijls heeft zij zich ingedacht in de positie van een vrouw, die hartstochtelijk wordt liefgehad... en zich voorgesteld, hoe dan de verhouding zou zijn van haar tot haar man.

Altijd elkaar liefhebben, - kan dat bestaan? Onder alle omstandigheden liefkoozen, en zoenen, en...

Of moet je daar gestemd voor zijn? Of is de passie steeds latent aanwezig, en wacht zij slechts op een teeken, om te voorschijn te breken?

Zij weet zoo weinig van mannen af. Zij kan zich een mademoiselle de Maupin zoo goed begrijpen, die zich in mannenkleeren stak, om het leven der mannen-onderling te leeren kennen. Zij heeft dien roman van Théophile Gautier gelezen en herlezen, en er wel eens over gedacht, of het niet mogelijk zou zijn, dat zij...

Och neen, onzinnig. Het zou haar volkomen aan hardiesse, aan moed, aan zekerheid, aan aplomb ontbreken, en zij zou zich waarschijnlijk in het eerste uur al verraden.

Zij is, dat weet zij heel goed, sensueel van natuur. Zij was nog een kind, toen zij, als, in stoeiend spel, een jongen zijn arm om haar middel sloeg, snel de oogen sloot, om een seconde een situatie te doorproeven, die het haar mogelijk maakte te gelooven, dat de jongen een liefkoozing bedoelde.

Zij kent de vreemde ondervinding, omdat zij die een paar maal heeft gehad, dat de zeer dichte nabijheid van een jongmensch in den dans, en als hij dan bijvoorbeeld met de zijne haar hand op zijn heup legde, haar lichamelijk aangenaam aandeed. Terwijl... de jongemanzèlf haar absoluut onverschillig was, ja, in één geval zelfs antipathiek.

Hoe gecompliceerd is een menschenziel, een vrouwenziel.. Hoeveel lagen zijn er in, hoeveel verborgenheden.. hoeveel gevoelige plekken, hoeveel ongeweten diepten..

En nu is zij in Brussel gelogeerd bij haar oudste zuster, die haar volkomen vrij laat, nooit naar haar uitgangen vraagt, en het al lang goed vindt, als zij er iets uit zichzelf van vertelt.

En dus nu óók wandelt zij hier alleen, en kijkt de voorbijgangers aan, en keurt hun gezichten en hun gestalten.. maar, hemel, wat heeft zij weinig routine. Zij zou slechts met de grootste inspanning in staat zijn, een aanmoedigend glimlachje om haar lippen te doen spelen... neen, niet eens! want zij betrapt er zich op, dat zij onmiddellijk hautain en koud, den onbeschaamden blik beantwoordt, waarmee een ‘Lebemann’ haar fixeert.

O, hoe doen andere vrouwen dat toch, die alles van hun leven weten te maken. Die echtgenooten hebben èn minnaars, en van het eene geluk in het andere vallen... En toch is zij niet leelijk. Daarvan is zij overtuigd.

Uit den Haag heeft zij een portret van zichzelf meegebracht voor Ottilie en Anton. Een foto *en profil*, met gaas-gewaas om het décolleté en pareltjes om den hals.

Anton legde het portret in zijn portefeuille, en liet het in de café's aan zijn kennissen zien. En Anton vertelde, dat zij unaniem hadden gezegd:

- Une belle femme...

‘Une belle femme.’ Alles goed en wel, maar wat heeft

zij er aan? Men let niet op haar; men let tenminste niet *genoeg* op haar.

Zij kijkt de voorbijgangers onderzoekend aan:

- Kan jij het zijn? denkt zij. Of jij?... of jij...?

Maar haar blikken hebben geen effect. En evenmin als zij een poosje blijft staan voor een ‘devanture,’ of wachtend zit op een bank in een park...

Nu is zij vrij.

Maar zij is niet in staat, gebruik te maken van haar vrijheid... en zij had zich nog wel zooveel van het Brusselsche bohème-leven voorgesteld... en zich gecommandeerd alle pruderie en alle voorzichtigheid op zij te zetten...

Vreemd, dat, als men zóó bereid is, ja, zóó verlangend.. het nog niet eens gemakkelijk is, een avontuur te beleven..!

Den vorigen avond waren zij naar een ‘show’ gegaan; een soort revue uit het Londensche Crystal Palace. Zij, Yette, had zich buitengewoon vermaakt. Er was zóóveel te zien, en alles was zoo kolossaal, en zoo uitbundig. De groepen op het reusachtige tooneel waren massaal; twee orkesten wisselden elkaar onvermoeid af; en het licht en de kleuren vormden een wild-bewegenden, onstuimigen caleidoscoop.

Yette had nog nooit zoo iets gezien. Moest er een *grand écart* worden gemaakt, dan was het niet één danseres, die deze kunst verstond, dan waren het er zes op een rij, die neerploften op den vloer: rechterbeen en linkerbeen in een rechte, horizontale lijn. En de ouder-

wetsche cancan: o! eenig! de voeten fladderden omhoog tot de hoofden, en het was een gezwirrel en gefroufou van rokken vol witte zacht-mousseline strookjes, die omhoog vlogen, en neerdaalden in sierlijk gezweef, en schoentjes met hooge hakjes waren hier, daar en overal: naast de schouders, en opeens op den vloer, en fluks weer omhoog, verticaal, horizontaal, totdat...

Ja dat was toch wel heel erg, dacht Yette, al vond zij het leuk en curieus, dat de cancan ook nog eens aan het moderne publiek werd vertoond.

In een lange rij stonden aan het slot de danseuses stil, en lichtten zoo hoog mogelijk hun rokken op, zoodat de lange beenen, in zwartzijden kousen kwamen te zien, tot ver boven de knie, waar de rood-zijden kousebanden zaten, en dan een stukje bloote dij en daarboven de witkanten strook van een broekje. Hoe verzonnen ze het, dacht Yette, om op die manier de zinnen te prikkelen. Het was grappig om te zien, - toch stond iets erin, haar tegen...

Maar er was zooveel te bewonderen, en het eene tafereel verdween in het andere... en het was zoo boeiend en zoo bekorend, met kunstenmakers in gepailletteerde tricots, en gedresseerde dieren, en booten, die langzaam kwamen aangevaren in de geul vóór het tooneel, met kleurige lichtjes en wimpels en vlaggen versierd... dat Yette niet zoo vol aandacht was voor het publiek als zij gedacht had, te zullen zijn; immers ‘hij’ kon zich daartusschen bevinden...

Toen, in de pauze, zag zij plotseling, hoe een jongeman, die in de stalles gezeten had, omhoog klom naar hun galerij. Zij merkte op, dat hij voortdurend in hun richting keek, en met een schok vloog haar hart óp in haar borst.

Bij het naderkomen bleek hij niet meer zoo jong, en ook niet knap... maar wat gaf dat? Hij kwam om háár.. en wat zij voelde aan trots en voldoening, laat zich niet beschrijven.

Zij zat met Anton op een bank voor Ottilie. En stijf bleef zij voor zich uit zitten kijken... terwijl zij achter zich hoorde, hoe hij Ottilie aansprak... natuurlijk, om te vragen naar háár.

Een ondeelbaar oogenblik kon zij geen adem halen.

Toen...

Ottilie boog zich proestend naar voren, en legde op den schouder van háár en van Anton elk een hand, om hun aandacht te vragen.

- Zeg, begon zij, stel je voor, daar kwam een man naar me toe...

- En? vroeg Anton, zich naar haar toekeerende, terwijl zij strak bleef zitten, en den mond niet openen kon.

- En... hij maakte me avances, en vroeg, of ik na afloop met hem soupeeren ging...

- Jij? lachte Anton. En: jij... vroeg *zij* fluisterend.

- Ja, hoe keur je 'm? lachte Ottilie, en Anton vroeg:

- En hoe reageerde jij daar op?

- Ik keek hem spottend aan, en zei:

- Merci, merci bien, monsieur, j'ai mon mari.

- Dat komt ervan, dat we op zoo'n goedkoopen rang zitten, pruttelde Anton.

- Ja, wat wil je? anders konden we in 't geheel niet gaan. En 't kind moet toch wat genieten.

't Kind, - zij, Yette, - moet toch wat genieten...

O, de vernedering, o, de schaamte, o, de ontgoocheling, om te hebben gedacht, dat de belangstelling van dien man haar, háár gold, háár!

Het was waar, Ottilie, met haar donkere, warme schoonheid... neen, schoonheid kon je onmogelijk zeggen... voyantheid was beter, - trok méér de aandacht dan zij.

Neen, - wilde zij iets bereiken, dan moest zij alleen zijn... èn... durven.

Zesde hoofdstuk.
Bohème.

Yette wordt wakker op haar mansarde.

Het is een groot vertrek met een bruin geschilderden vloer en met hout beschoten wanden. En... er staat niets in dan een kamp-bed, een houten kist met een wasch-stel er op, één stoel, een klein, wankel tafeltje en Yette's koffer.

Ja, de mansarde stond leeg; en voor een kleinigheid konden Yette en Anton die huren, om haar te logeeren.

Een huishouden als van Ottilie en Anton heeft Yette nog nooit meegemaakt.

Zelf bewonen zij twee kamers op een entresol, en die kamers...

Telkens, als Anton wat heeft verdiend, worden er meubels bijgekocht. De slaapkamer is nu voldoende ingericht, en de salon-woonhuis-eetkamer begint ook ergens op te lijken.

Zij hebben nu tenminste een behoorlijke uitschuiftafel, en stoelen met rieten zittingen. Een groote, bekleede pakkist draagt de petroleumstellen en de (spaarzame)

keuken-utensiliën, want het kleine buffetje, met de gekleurd glazen deurtjes zit vol met alle mogelijke andere dingen.

Yette ‘moet alles maar voor lief nemen,’ zeggen haar zuster en zwager, en natuurlijk en met genoegen ‘neemt zij alles voor lief.’

Het is je reinste Bohème-leven. Men staat 's morgens niet op, vóór men er lust in heeft. En wie het eerste in de kamer is, zet thee, en brengt aan de anderen een kopje en een brioche van den vorigen dag. Dat is het ontbijt. En dikwijls zóó laat, dat het koffiedrinken er bij inschiet. Wat zou het?

Krijgen zij op de wandeling honger, dan fluks een charcuterie binnen gestapt, en zóó maar uit het vuistje, een broodje verorberd, weliswaar zonder boter, maar met heerlijke versche lever of worst.

En het diner? O, dat is reuze gemakkelijk. Hoe laat is het? Bij zessen. Yette, ga jij eens even naar den slager, en haal deux tranches de jambon.

- Twee sneedjes ham voor ons allemaal?

- Ja, maar het zijn twee groote dikke plakken, en ze kosten 25 centimes het stuk. En breng dan meteen wat *salade frisée* mee; dan eten we sla met eieren en ham, voedzaam en versterkend.

O, die Ottilie is zoo'n type. Als er iets moeilijks moet worden gedaan, of een verren tocht gemaakt, dan ‘versterkt’ zij vooraf het gezin met een flinken eierkoek met ham. Zooals toen...

Ottilie had een werkster. Zij heette Dorothée, en was vrij bedaagd, maar niet ongewillig of onvriendelijk. Eens had zij zelfs aangeboden, na haar werktijd nog de vloeren van de beide kamers te ‘reloqueteeren.’

Ottilie vond het heel aardig van haar. Maar minder aardig dat Dorothée voor het ‘overwerk’ betaling vroeg.

Zij weigerde constant.

- Je hebt 't uit jezelf gedaan, Dorothée. Ik heb 't je niet opgedragen, zelfs niet gevraagd. Daarvoor komt je dus geen loon toe.

Ottilie bleef bij haar opvatting, ook toen Dorothée dreigde naar den ‘juge de paix’ te zullen gaan.

- Dat doe je dan maar, zei Ottilie, overtuigd van haar goed recht.

En Dorothée dééd het.

Anton en Ottilie werden voor het kantongerecht gedaagd, en, vóór zij gingen, namen zij een voedzaam maal van eieren met ham.

Evenwel, deze versterking van den inwendigen mensch mocht niet baten, want het liep heel anders af dan Ottilie had verwacht.

De juge de paix had niet naar haar uitleggingen geluisterd, maar ze kortaf onderbroken door de bitse vraag:

- Heeft madame Chose overgewerkt ja of neen.

- Ja, maar...

- Zij héét dus overgewerkt.

En in kort geding vonnisde hij:

- Dan is u verplicht, haar daarvoor loon te betalen.

En Ottilie, haar verontwaardiging nauwelijks meester, betaalde Dorothée haar halven franc, doch zei:

- Ça ne vous portera pas bonheur, en Dorothée werd op staanden voet ontslagen.

- Dat heeft ze er nu van, zei Ottilie, maar ook *zij* 'hadden het ervan', want moesten nu alles zelf doen... kamers aan kant maken, koken, vaten wasschen... Gezegd moet echter worden, dat het huiswerk niet zoo heel hard áánliep, want... zij behielpen zich met alles, en alle drie waren zij ook met alles tevreden. Noch Ottilie, noch Anton, hadden ook maar iets van orde of regel in zich, en Yette vond den Bohème-toestand uiterst en uiterst vermakelijk.

Niemand maakte er een aanmerking op, als er niet gedekt werd voor een maaltijd... We nemen vandaag maar een kop bouillon met een ei en wat beschuit, goed? vroeg Ottilie, en best, zeiden de andere twee... Maar als Ottilie een goede bui had, dan maakte zij verrukkelijk gehakt met tomaten, en zóóveel, dat zij er wel drie dagen, 's morgens en 's middags van aten. Of zij bakte nassi goreng met ham; en ook kon zij heerlijke kalfsnieren toebereiden, en mock turtle soep koken... waarvan Anton tevreden opmerkte:

- Nu, dat is real mock turtle, hoor, wat hen alle drie dan weer uitbundig deed lachen.

O, Anton was een aardige broer voor haar. Hij nam haar mee, om haar de stad te laten zien; bracht haar in de Porte de Hal, op het Square du Petit Sablon, bij 'den

oudsten burger van Brussel,' in de Sainte Gudule... en in het Quartier des Marolles, aan den voet van het Palais de Justice. Zij leerde de stad zóó goed kennen, dat zij er best alleen in rond-dwalen kon, en precies wist welke tram of bus zij nemen moest, om van Schaerbeek, in de Rue Metsys, waar zij woonden, te komen in het centrum.

Anton was een 'quasi-artiest' een 'schilder van niks'. verdienen deed hij maar zoowat te hooi en te gras... maar zijn omgaan met schilders en allerlei andere bohémiens, had hem een jovialiteit en een losheid gegeven, die hem zeer aangenaam in den omgang maakten. Hij was altijd opgewekt, ontzettend slordig en ongeregeld in zijn gewoonten, maar goedhartig en behulpzaam, en steeds bereid zijn schoonzusje een pleizier te doen.

Uit de Nul-s'y-frotte, het groote warenhuis, had hij eens een boek voor haar meegebracht, in het Fransch vertaald, van Elise Polko, uit de serie 'Pour jeunes filles'... en Ottille had het uitgeproest. 'Dat is een *kinderboek*, malle jongen.' Dan wou hij Yette weer verrassen met 'schapekaas,' die zij nog nooit had geproefd, en ging in een winkel vragen naar 'fromage de brebis.' Domme jongen, dat moet toch wezen 'fromage de mouton,' corrigeerde hem Ottilie.

Hij had geen eigen atelier, maar schilderde bij een vriend, en Yette stelde er zich veel van voor, hem daar eens te bezoeken; juist omdat hij het aldoor tegenhield; onverwacht, nam zij zich voor, zou zij eens komen opdagen, want zij was *te* nieuwsgierig, hoe het er daar

zou uitzien... en... welke personen er waren....

Eens wandelde zij met Anton over een Boulevard, waar een koopman in Oostersche kleedjes en tapijtjes een kraampje had opgeslagen. Wat had die koopman een aardig gezicht, dacht Yette. Oostersch, maar knap. Bruin, met schitterende donkere oogen, en lachende roode lippen met twee rijen blinkende tanden.

Quasi een paar geborduurde kleedjes taxeerend, bleef zij bij de uitstalling staan, onderwijl heimelijk kijkende naar den jongen man, die haar charmeerde door zijn slanke bewegelijkheid, zijn volumineusen woordenvloed, waarin hij allerlei flatteerende woordjes strooide. Zij keek hem aan, zoo coquet, als zij zelden een man had aangekeken, en de koopman-menschenkenner nam een mooi Perzisch tapijtje tusschen zijn uitgestrekte handen, en noemde een belachelijk lagen prijs, en keek haar hoogst verleidelijk aan met zijn lachend bruin gezicht onder de roode fez, en danste voor haar heen en weer, terwijl hij zong:

- Pour vous seule, mademoiselle, pour vous seule, mademoiselle...

Verrast, gevleid, verlegen, keek zij hem aan...

Maar daar kwam Anton opzetten met zijn zware, robuste lichaam, en greep den Turk (of wat het was) bij de schouders, en wierp hem achteruit, dat hij ómtuimelde tegen zijn kraampje aan... en hij pakte háár onder den arm, en voerde haar mee.

- Maar, Anton, Anton, die man deed toch niets!

- Hij maakte 't je lastig, en die lui zijn zoo razend opdringerig, je komt niet van hen los.

- Maar je hoefde hem toch niet op den grond te gooien!

Zij is oprecht boos, maar Anton merkt het niet eens. Hij is een beetje hardhuidig, Anton. Maar, enfin, aan den anderen kant is dat ook wel weer eens gemakkelijk.

Yette staat voor het huis in de Rue van Schoor, waar Anton bij zijn vriend aan het schilderen is. Anton is op het oogenblik bezig een reclameplaat te schilderen voor een firma, die ‘advocaat’ produceert. Geen heel voorname opdracht, maar het betaalt goed. Anton zoekt naar een geschikt idee; Ottilie en Yette helpen hem mee bedenken. Anton is nu van plan eerst eenige ontwerpen te schetsen, en den fabrikant dan te laten kiezen. Onderweg loopt Yette een onderwerp te verzinnen, om een reden te hebben, binnen te durven gaan. Het moet iets pakkends wezen, en tegelijk geschikt voor een schilderij. (Eigenlijk reclameplaat).

Yette ziet in haar gedachten, aan den eenen kant een ouderwetsche dame zèlf advocaat maken, en daarbij eiwit kloppen tot sneeuwig schuim. En aan den anderen kant een moderne gastvrouw, die triomfantelijk uit een klaarstaande flesch haar gasten bedient.

Niet bizonder origineel... maar, nu ja, - *als* zij maar een aanleiding heeft, om naar het atelier te gaan.

Zij dwingt zich, aan te schellen. Ja, zij moet zich daartoe *dwingen*, zoo vervelend timide is zij.

Een oude juffrouw doet open.

- Bonjour, madame. Est-ce-que monsieur Anton Westerhout est là?

- L'artiste-peintre? Oui... Mais je crois, qu'il n'a point besoin d'une modèle.

- Moi, je ne suis pas... Je suis sa soeur.

- Aha. (De vrouw gelooft haar niet. *Zij* is natuurlijk een 'bonne amie,' die zich voor een zuster uitgeeft). Veuillez-me suivre.

Over een donker portaal gaan zij. Een deur gaat open, en dan is het opeens vreeselijk licht. En in dat licht staat *zij*, een verlegen figuurtje, vreemd, onbeholpen.

In het leege, kleurige atelier wordt geenszins gewerkt, dat ziet Yette met één oogopslag. Om de groote kolomkachel zitten Anton en zijn vriend Bernard, en iets naakts, half gewikkeld in een roode kimono, en alle drie hebben hun handen om een warme 'bol café au lait.'

Alle drie lijken verbaasd. Anton, probeerende boos te kijken; (het is ook niet leuk, dat hij zoo op luiheid wordt betrapt, terwijl Ottilie hem juist vanmorgen heeft meegedeeld, sans le sou te zijn) Bernard, met een hoffelijk verwelkomenden blik, en het naakte neemt haar van onder tot boven onbeschaamd op, denkende met een concurrente te doen te hebben.

Yette kent Bernard natuurlijk, die haar zonder com-

plimenten haar hoed en mantel afneemt, en een oogenblik later zit zij met de anderen om de kachel, óók met een reusachtige kom dampend vocht.

De toon der ateliermenschen, zoo ongegeneerd en raak, zoo vlot en ad rem, met vlugge reparties, is niet de hare, denkt Yette met spijt. Zal zij dien ooit te pakken krijgen? of zal zij er zich toe bepalen om te luisteren en van tijd tot tijd een onnoozel lachje te laten hooren?

Als het naakte er niet was, zou zij niet zoo verlegen zijn, denkt Yette. Niet dat zij aanstoot neemt dat het alleen met een kimono is bekleed, het wicht, zoo gek is zij niet, maar die oogen zijn zoo absoluut insolent, dat ze haar hinderen, en het heele type is... straatjongensachtig, met een opgewipten neus en een te wijden mond. Zij had altijd gedacht, dat modellen voorbeelden van schoonheid waren...

- Wat verschaft me de eer?... vraagt Anton. Want dat zij, zonder vooruit te waarschuwen, is komen aanzetten, beteekent zeker iets.

- Ja, ik... ik had een idee. En... ik... dacht, dat je het misschien kon gebruiken.

- Laat hooren.

Zij stamelt wat, maar Anton verklaart haar inval onomwonden voor ál te onbenullig, en gaat dan eenige schetsen halen, die hij haar voorlegt.

Deze zijn wel origineel, moet Yette bekennen, en beter, dan zij van Anton had verwacht. Hevige kleuren: geel, rood... moderne figuratie... grof van lijn...

maar bewegelijk van uitdrukking. Yette prijst, zoo hartelijk als zij kan.

Bernard bediscussieert met Anton een onderwerp. Het naakte heeft niet gemerkt, dat de kimono is opengevallen en er een blank boezempje te voorschijn is gesprongen. Zij brokkelt een broodje in haar koffie, en vischt de stukken met een lepel eruit, vies smakkend etend, terwijl de druppels overal neerdruipen.

Yette maakt van de gelegenheid gebruik, om het atelier eens rond te kijken.

Het is een langwerpig vertrek, en heeft een glazen wand op het Noorden. Overal stof... zelfs Ottilie zou vinden, dat er hier wel eens geplumeauteerd mocht worden. Op ezels, en tegen den wand staan doeken. Verder, los neergeworpen, of achteloos opgehangen, kleedingstukken, wapens, kleedjes, doozen, shawls, foto's... en Yette vindt dit studio oneindig minder interessant, dan zij had verwacht. Ook het aanwezige publiek valt haar niet mee. Curieus is het wel, zoo iets naakts vlak in je nabijheid te hebben, - en dan te bedenken, dat dit waarschijnlijk een meisje is, ‘van lichte zeden’... maar *als* zij er zoo eene is, kan Yette den smaak der mannen niet bewonderen.

‘Het’, gerustgesteld omtrent Yette's identiteit, en begrijpende, dat zij geen concurrentie heeft te vreezen, biedt Yette een broodje aan, en Yette zou wel een gesprek met haar willen beginnen, heel graag zelfs, maar zij weet niets te zeggen.

Het model critiseert frank Anton's ontwerpen. Zij rimpelt haar neusje nog wat hooger op, als zij de eene plaat na de andere afkeurt.

- Niks gedaan, zulle, verklaart zij nonchalant. En dan staat zij op, laat haar kimono afglijden, stapt op een klein platform, en commandeert:

- Allons, Nanard, aan 't werk, mon garçon.

Anton neemt houtskool en kleurkrijt, spant een nieuw grijs vel papier met punaises op een teekentafeltje, plaatst het op zijn knieën, en begint opnieuw een ébauche.

Yette voelt zich tamelijk overbodig. Toch heeft zij nog geen zin om weg te gaan. Zij loopt door de ruimte, en bekijkt Bernard's schilderijen. En zij vindt Ottilie's uitspraak:

- De jonge schilders hebben tegenwoordig le goût du laid, - méér dan waar.

Enfin, nu het ijs gebroken is, zal zij wel eens meer hier komen, en wie weet, wie zij er dan aantreft, want al die lui loopen in en uit bij elkaar, en als zij ‘dans la dèche’ zijn, helpen zij elkander, en leven zoo'n beetje op elkaars zak.

Bernard's naakt-studie voldoet haar allesbehalve. De kleur van het vleesch is grauw met paarse schaduwen... maar dat is waarschijnlijk juist ‘mooi.’

Nu, zij verveelt zich. Het is een deel van de bohème, om in 't geheel geen speciale notitie te nemen van een gast, en iedereen vrij zijn gang te laten gaan... maar, zij, Yette houdt dan toch wel een beetje van maatschappe-

lijke vormen, die eischen, dat een bezoeker aangenaam wordt bezig gehouden!...

Er is niets meer te zien, wat haar ook maar eenige belangstelling inboezemen kan. Zij wil dus liever weer weg-gaan... en begrijpt niet goed, waarom Anton haar visite aan het atelier zoo lang heeft tegengehouden. Om zijn luiheid? Of om ‘het naakt’?

- Nu, ik ga! roept zij.

- Au revoir!... repliceert Bernard, zonder op te staan, om haar met haar mantel te helpen. Ook Anton doet dit niet.

- Zeg maar aan Ottilie, dat ik nu een reuze-idee heb! zegt hij. Tot kijk.

En juist als Yette, intiem teleurgesteld, en zich tamelijk leeg vanbinnen voelend, de deur opent, wordt deze aan den buitenkant naar binnen geduwd, en gebeurt het.

Zij ziet... in de flits van een seconde, hèm, hèm, dien zij al zoolang heeft gezocht. Het is het gezicht... het is de gestalte... van hèm! van hèm!

Het volgende moment is zij hem voorbij-geslipt, en hoort zij nog zijn verraste stem:

- Een nieuw model?...

Dan is zij reeds de trappen af, en de straat opgevlogen, en loopt daar in den koelen wind, verbijsterd, wild en blind.

O, god! waarom is zij weg-gevlucht... waarom is zij niet weer mee naar binnen gegaan, en heeft geschertst, dat zij geen model is, en heeft aldus, ongezocht, met hem kennis gemaakt?...

O! waarom loopt zij hier nu alleen... en slaat den eenen hoek na den andere om, als wilde zij eventueele vervolgers het spoor bijster maken?...

Hij!... hij was het!... en zij heeft haar kans verzuimd.

Zij ziet zijn gezicht met het hooge, breede voorhoofd en het achterover gestreken donkerblonde haar. Hij draagt geen hoed, en het licht uit het atelier is vol op zijn gezicht gevallen... het knappe, opene, aantrekkelijke gezicht, met de sterke, klare oogen, den rechten neus, den mond met de blanke tanden. Hij is groot en forsch... niet plomp en breed als Anton... maar veerkrachtig en wèl -geëlanceerd.

Was het om hèm, dat zij vanmorgen naar het atelier wilde gaan? Heeft een intuïtie haar gewaarschuwd?... Waarom dan zoo onvoldoende, dat zij juist even te vroeg is weg-gegaan?

Zijn stem...

Hij heeft alleen maar een paar willekeurige woorden gezegd:

- Een nieuw model?...

Doch de klank ervan is in haar hersens blijven hangen.. de warme, charmeerende klank.

Zij gaat terug. Het kan niet anders. Zij gaat terug.

Onder het een of andere voorwendsel. Zij heeft haar handschoenen vergeten, of haar zakdoek verloren...

Hijgend, ademloos, wacht zij opnieuw voor de deur.

Maar dan...

Wanneer zij zich voorstelt, dat zij tegenover hem zal staan, en hij haar keurend zal aanzien met zijn klare, sterke oogen, dan overvalt haar een zoo namelooze angst, dat zij zich omkeert, en weg-sluipt, - alsof zij iets verkeerds, iets verbodens wou doen...

Zevende hoofdstuk.
John Rosmer.

Rosmer. Hij heet Rosmer.

Bij Anton's thuiskomst, weer voldoende zichzelve uiterlijk meester, kon zij luisteren naar zijn verhaal over den schilder John Rosmer, die nieuwsgierig naar haar heeft geinformeerd, en die weten wou, of zij als model beschikbaar was, en dat Anton toen, met de gewone grappige bohème-scherts geantwoord heeft, dat zij *zijn* model is, en uitsluitend voor hèm poseert.

Ottilie moet er om lachen: hoe *zij*, Yette, het vindt, kan zij onmogelijk definieeren. Zij is niet boos, dat Anton haar voor een model wil laten doorgaan, - maar wèl om zijn bewering, dat zij uitsluitend voor hèm poseert.

Toen zij dien avond eindelijk in bed lag, - nog nooit had één dag van haar leven haar zoo onoverkomelijk lang geleken, voelde zij zich als in een heete koorts.

Het bloed joeg bonkend door haar aderen, haar oogen brandden, haar wangen gloeiden als vuur. Zj had de sterke overtuiging, dat zij nooit meer zou kunnen slapen: haar hersens werkten met onstuimige kracht, en het was slechts met de uiterste zelfbeheersching, dat zij de rustelooze bewegelijkheid van haar ledematen bedwong.

Het gonsde in haar ooren, en voor haar oogen, die zij

wijd geopend hield in het donker, warrelden lichtende, kleurige kringen, die de een in den ander overgleden, en waar scherpe en spitse vlammen uitsloegen, die haar verschrikten en kwelden.

Denken kon zij niet, al leken haar hersens te daveren van het werkend geweld... zij dacht maar alleen den naam: Rosmer... Rosmer... John Rosmer... John...

Zij voelt zijn aanwezigheid overal in de kamer; zijn gezicht lijkt wel vlak bij het hare... en zijn oogen, de glanzende, grijze, staren onmeedoogend haar aan, alsof zij haar hypnotiseeren.

Heeft zij geslapen?

Het moet wel zoo zijn, want tegen het vierkante vak van het kleine raam staat reeds een lichte lucht.

O! hoe heel anders voelt zij zich thans, nu de geestelijke koorts is bedaard. Zij is wel moe, maar rustig, en voelt zich zoo blij; zoo ruim, zoo heimelijk vergenoegd, alsof haar een groot geluk is overkomen, en een nog veel grooter geluk haar wacht.

Zij ligt een lange poos van deze vreugdevolle stemming te genieten. Haar droombeeld, haar ideaal, het leeft, het bestaat in werkelijkheid, èn... vlak in haar nabijheid. Zij kan hem zien, zooveel zij wil, - zij kan hem liefhebben en bewonderen, zooveel zij wil, want hij, hij is een mensch van vleesch en bloed, met wien zij spreken, dien zij aanraken kan... Rosmer... Rosmer...

Neen, zoo dwaas en dom als gisteren zal zij zich nooit

meer gedragen. Zij zal hem niet meer ontwijken, integendeel, ontmoetingen met hem in de hand werken, en dan met hem praten, en volop van zijn gezelschap genieten.

En getrouw aan dit voornemen gedraagt Yette zich in de volgende dagen. Wel begint haar hart krankzinnig te kloppen, als zij hem in de verte meent te zien, - maar onbevangen noemt zij zijn naam, als het te pas komt, en, op wandelingen met Anton, die te gevoelloos is, om slimmelijk haar heimelijke bedoelingen te raden, - is zij alles van Rosmer te weten gekomen, wat zij wou.

Hij heeft zich nog pas kort in de Brusselsche schilderskolonie gevestigd. Hij is niet rijk, niet arm, maar begint al een beetje naam te maken. Hij schildert landschap...

- Waarom heeft hij dan een model noodig?

- O, voor stoffage. 'Nymphes sous bois' zijn nog altijd gewild, of anders een picnic, of een badend gezelschap...

Yette loopt met open oogen te droomen. Zij maakt verhalen van hem en haar.

Zij is zijn model. Zij wil hem met alles helpen, en is dus ook bereid, naakt voor hem te poseeren.

Maar o, dien eersten keer...

Zij stelt zich deze omstandigheid zoo levendig voor, dat zij er van bloost en rilt.

Hij wees haar een scherm, waarachter zij zich kon ontkleeden.

En...

Naakt sloeg zij een kimono om, - dat doen modellen,

- maar durfde niet tevoorschijn komen.

Eindelijk, - maar met een gevoel, of zij over haar geheele lijf een bloedroode kleur moest hebben, trad zij achter het scherm vandaan, en hoorde zijn vroolijke stem:

- Etes-vous nue sous ce manteau?

En dan kwam hij naar haar toe, en...

Maar verder kon haar fantasie haar niet helpen... want... *als* hij haar den mantel afnam... zou zij flauw vallen, positief.

Hij woont... Anton, argeloos, heeft haar dat óók verteld, - in de Rue Henri Vandernoot. Daar heeft hij alleen een atelier. En zij maakt plannen, om, op een dag, boud naar hem toe te gaan, en zich aan hem te offreeren als model.

Wat haar uiterlijk betreft, durft zij dat best. Zij heeft een figuur als van een mannequin, - en haar gezicht... zij weet, door Bernard's model, dat dit er niet zoo veel op aankomt.

Zij zal zeggen, dat zij genoeg heeft van Anton's geklad, en nu poseeren wil voor een ‘echt’ schilder. Zij smacht ernaar, zijn omgeving te leeren kennen, de plek, waar zijn persoonlijkheid geheel tot haar recht komt, waar hij werkt en denkt en ademt en eet en slaapt. Maar den eenen dag na den andere laat zij voorbij gaan, zonder aan haar voornemen gevolg te geven, zooals men iets prettigs opzettelijk uitstelt, om het zoo lang mogelijk in het vooruitzicht te hebben... Het kan altijd nog... het kan altijd nog...

Overigens is zij opgeruimd en tevreden, en voor Ottilie en Anton een gezellige logée. Zij gaat met hen uit, en verkeert voortdurend in een aangename droomerigheid, waaruit de werkelijkheid haar niet wekt... Alle menschelijke gewaarwordingen: honger, vermoeienis, ongenoegen, zijn op een lager plan gezonken... en zijzelve zweeft daarboven in een lichte, ruime, kleurige sfeer, waar alles geurig is en zacht-getint en welluidend...

En zelfs, wanneer er wéér een dag is voorbij gegaan, en zij hem niet heeft ontmoet... dan nóg is zij tevreden.. want immers hij leeft, en zij *kan* hem zien, als zij wil!... en valt 's avonds, al doet zij ook haar best om wakker te blijven en nog wat te fantaseeren... weldra weg in een gelukzalige bewusteloosheid.

Is dit de dag?

Dezelfde vraag van elken morgen. Zal dit *de* dag van haar leven zijn?...

De zon schijnt. Het is prachtig weer. Vandaag gaat zij met Anton en Ottilie naar het Bois de la Cambre. Zij zullen daar koffie drinken. 's Middags wandelen; dineeren in een Taverne in de stad, - Taverne Saint Jean... of als het er erg aan zit, Taverne Saint Joseph... en 's avonds naar een dancing.

Zoowel Yette als Ottilie hebben zich, ofschoon het al bijna October is, en men al heel koude dagen heeft gehad, zomersch aangekleed. En Yette, in den spiegel ziende, denkt: Wat zie ik er schattig uit. Heel,

heel wat anders dan ‘het naakte van Nanard’...

Zij draagt een dun, vlottend jurkje van witte zijde. Heel fijn geborduurd met een randje roode, blauwe en gele bloempjes langs de uitsnijding van den hals, de korte mouwtjes, en onder aan den zoom van den rok. O! wat ziet zij er simpel-engelachtig uit, zoo ingenue, zoo jong...

In Brussel is den heelen dag overal muziek, en telkens ontmoet men kleine kermisjes.

Op de Place Liedts is een draaimolen opgeslagen, daar zwiert de jeugd in het rond; straatorgels jolen deunende wijzen, en een walm van warm gebak waart door de lucht.

Zij stappen in de tram, en maken een langen, heerlijken rit naar het Bois.

Alweer muziek. Een oud vrouwtje zingt met een beverig stemmetje een lied. Zij ziet er vroolijk en vriendelijk uit, en onmogelijk kan je haar voorbij loopen, zonder haar iets te geven.

Waar gaan we lunchen? in het Paviljoen? vraagt Yette om te plagen, want zij weet heel goed, dat genoemde gelegenheid een ‘bovenwerp’ voor hen is. Maar Anton kent alle kleine estaminets, cabarets, restaurantjes, bars, - en zoo hebben zij dikwijls veel pleizier voor weinig geld.

Zij gaan naar ‘Mère Lambic’

Dat is een landelijke theetuin, waar je ook eten kan, en bier drinken.

Zij gaan het lage hek van den tuin binnen, waar tafeltjes, met aan weerskanten groen-geschilderde banken zonder leuning, met grijslinnen kleedjes gedekt, staan onder een afdak.

- Komen de schilders hier altijd, vraagt Yette. (Wie weet, of John Rosmer...)

- Ja, dikwijls genoeg hebben we hier een lambic-fuif, maar nu zie ik geen bekende.

Op een bank zit een gebochelde man, en zingt bij een harmonica een larmoyante wijs.

Even gaat Yette's stemming mee op de droevige melodie... maar dan lacht zij weer met de anderen mee... er moet, er zal vandaag iets gebeuren, zij heeft er een voorgevoel van, iets heerlijks, iets goeds...

Zij zitten aan een tafeltje, en overleggen, wat zij zullen bestellen. Yette had het bijna uitgeschaterd, want het loopt toch nooit ergens anders op uit, dan op ‘eieren met ham.’

En ja: voor drie personen eieren met ham, voor twee lambic en voor één koffie, bestelt Anton.

Yette zit hier tevreden en op haar gemak. Zij heeft zich in Brussel, in de ongedwongen, vrije gezelligheid, altijd ‘thuis’ gevoeld. Zij zou best in deze stad willen wonen... en de leutige omgang der bohémien-schilders bevalt haar best. Zij weet, dat zij wacht. Zij weet, dat zij wacht op het onvermijdelijke, dat vast en zeker komen zal, maar *omdat* zij daarvan overtuigd is, heeft zij geen haast; zij wordt niet driftig of ongeduldig... zij wacht eenvoudig, rustig, bedaard.

In deze landelijke omgeving is het zoo stil, als zat men op een dorp. In de hooge boomen tsjilpen druk de musschen; van de andere tafeltjes klinken de stemmen als afzonderlijke klanken in de heldere atmosfeer. De kellners in ouderwetsche frakken en witte dienstschorten, drentelen gezapig heen en weer, met hun zwart gelakte bladen. De koffie geurt in de dikke, wit-steenen koppen, en de eierpannekoek ziet er appetissant genoeg uit, al is deze slechts aan één kant gebakken en zijn de dooiers nog vloeibaar.

Zij eten, zij praten... Anton en Ottilie drinken lambic, het ietwat zure, dunne bier, dat Yette niet lekker vindt. ‘Je moet er eerst aan gewend wezen’ schertst Anton; en Yette steekt, na het maal, een sigaret op, en voelt zich behagelijk-loom...

Zij blijven lang zitten. Het is hier zoo rustig en genoegelijk, en niemand heeft haast. Anton, - wat zijn ‘fort’ is, zit allerlei flauwe en soms ook geestiger moppen te vertellen.

- Er was eens een koning, die aan zijn hof een verduveld aardigen jongen had, die er de peentjes wist op te scheppen. Opeens was die jonge man verdwenen. En het verbaasde den koning zeer, te hooren, dat de vroolijke Frans op een buitengoed was gaan wonen met twee zusters.

Toen de koning toevallig eens den jongeman sprak, zei hij:

- Is 't waar, wat ik heb gehoord, dat u buiten woont

met twee zusters? waarop de jongeman antwoordt:

- Sire, - het zijn wel zusters, maar niet van mij.

Yette glimlacht, zij glimlacht aldoor, zonder veel geluisterd te hebben...

- En ken je die anecdote van die dame uit den Haag... 't Is echt gebeurd.

- Neen?

- Nu, die dame, ze was bejaard, dineerde met kennissen in Royal. Het orkestje speelde een aardig wijsje en de mevrouw vroeg aan den kellner, hoe die melodie heette.

- Ik zal 't gaan vragen, mevrouw.

Maar de service nam hem nogal in beslag, en een heelen tijd later, toen de mevrouw haar vraag al lang vergeten was, boog de kellner zich over haar schouder, en de dame kreeg een schok van schrik, want zij hoorde den man zeggen:

- What can I do to make you love me...?

Een vreemde dag. Maar toch aangenaam. Lang en toch kort. Zeer reëel met eten en drinken en wandelen, en toch absoluut onwezenlijk.

Nooit heeft Yette zoo'n dag beleefd... die voorbij gaat als een droom, en toch, bijna van oogenblik tot oogenblik, een herinnering laat...

De muziek op de Place Liedts, - het zingende vrouwtje... de gebochelde man met de harmonica... de eieren, met ham in het landelijke café... en de wandeling door het Bois de la Cambre...

Mooi was het overal, overweldigend mooi. De hooge lanen doorschreden zij, met langzamen tred. En het was als een bosch uit een tooververtelling. Waarom?... omdat naast haar ging, of voor haar uit, de gedaante van John Rosmer, ongezien en toch gezien... en aldoor haar brengend in een verdoovende, doch oneindig-zoete hypnose. Hij was daar... en hij was daar voor háár. Hij dacht aan haar, zooals zij dacht aan hem... hun zielen vloeiden op een hoogst eigenaardige, maar volstrekt natuurlijke wijze ineen. Zij zag wel heel goed om zich heen de figuren, die zij tegen kwamen... mannen, vergezeld van jonge, bekoorlijke vrouwen... kinderen, hoepelend, dravend... nurses met kleine babies in grijs-gelakte wagens; de zware, donkergroene boomen om den vijver, toen zij den *tour du lac* maakten... het klare, spiegelende watervlak, waarop de zwanen dreven, wit en stil, als vogels uit een droom... De nu en dan bij fijne, lichte vlagen aanwaaiende herfstlucht: zacht-bitter-pittig als geur van hazelaren, snoof zij begeerig in... alles was goed, juist goed, zooals het was; de atmosfeer, de ijle vergezichten, de gestalten der menschen, die zich bewogen als in en door een onbewuste noodzakelijkheid... alles, alles was goed.

Het was goed, dat zij vóór het diner een cocktail dronk. Zij is het niet gewend, Yette, maar het brandende, naar vele dranken smakende vocht, heeft een nieuwe levendheid in haar bloed gebracht, een nieuwe bewegelijkheid in haar hersenen. Vanavond gaan zij dansen.

Ja, dansen wil zij, wild en lang... en alles weten en alles vergeten... in den dans.

Het diner is voorbij.

Anton, in een vroolijke stemming, door de twee of drie Hasselt's ervóór, en de wijn, waarop hij, gul, hen drieën heeft getracteerd, neemt Yette en Ottilie onder den arm, en ‘bras dessus bras dessous,’ begeven zij zich naar de dancing, waar, volgens Anton:

Les rendez vous de noble compagnie

Se donnent tous dans ce charmant séjour.

Het *is* het rendez vous van alle bohémiens uit de schildersbuurt, en het heet: Mona Lisa. En Yette glimlacht: het oogenblik nadert... zij voelt het in al haar zenuwen.

Zij betreden de kleine zaal, die al overvol is.

- O! wat is 't hier warm! puft Ottilie.

- Er is een groote tuin achter, daar kan je tusschen de dansen telkens een luchtje scheppen, stelt Anton haar gerust.

Met veel moeite veroveren zij een tafeltje. Anton bestelt weer iets... zij zijn uit vandaag... en neuriet de melodie van het strijkje mee.

Yette zit stil. En wacht.

Om haar heen is het een brouhaha van stemmen... in de heete, al te geparfumeerde lucht bewegen zich de dansende paren haast lijf aan lijf in de volte. Het is als een futuristisch schilderij van Picasso of van Boccioni; gezichtsvlakken... een oog... een lachende mond...

hoekige, schokkende, wrikkende schouders... armen als gladde slangen... en het onophoudelijk geschuifel van voeten, voeten, voeten...

De saxofoons brommen neusklankig, de drum en de bekkens bonzen en schetteren... de swanee-fluit splijt met zijn onverwachte gillen de melodie.

Yette zit, en glimlacht.

En wacht.

Hun groepje wordt ontdekt door een luidruchtige bende. Reeds is Ottilie, voor een rumba opgetrokken aan de armen, en meegevoerd, en al verdwenen in het onontwarbaar gewoel. En Yette wordt dringend toegesproken door vreemde verschijningen, met glanzende oogen en kort-gesneden Fransche baardjes, waarin te roode lippen sensueelen... en zij glimlacht... en antwoordt niet, of antwoordt wèl... en zeker! zij wil dansen... zij danst het liefste een bolero... Zij beidt, wat komen moet.

En het komt...

Een hooge gedaante werkt zich door den chaos heen naar haar toe. Zij begint te trillen... te duizelen... maar haar glimlach wordt dieper, welwetender...

Hij zegt geen woord, maar strekt de hand naar haar uit... en zij staat op, met een gevoel alsof zij zich aan zijn borst werpen kon... om dan te vergaan in het niet.

Hij slaat zijn arm om haar heen, alsof hij haar tot zijn eigendom maakt. En zij *wordt* zijn eigendom, in ditzelfde oogenblik.

Zij dansen. En aldoor hoort zij haar ziel fluisteren... John... John... ben jij het... ben jij het?... Je bent het... je bent het... John...

Het is warm en veilig en zalig bij hem. Zij kijkt hem niet aan, zij spreekt geen woord... zij zou nu haar hoofd aan zijn schouder kunnen leggen... en dan glimlachen, glimlachen, totdat zij was gestorven...

Opeens is het stil om hen heen. De bonte wereld is weg-gedroomd, als een vervaagde film, en, waar zij loopen in den tuin is het verlaten en donker.

- Wie ben je? vraagt zijn stem. Hoe heet je? Het is niet waar, dat jij het model van Anton Westerhout bent...?

- Ik ben het zusje van Ottilie.

- Dus Anton is je zwager. En je hebt nooit...

- Neen, ik heb nooit voor hem geposeerd, zegt zij, en lacht.

- En hoe heet je... hoe heet je?

- Yette...

- Yette... Yette...

En nooit heeft Yette geweten, dat er zoo iets bizonders was aan dien naam. Zij hoort het woord, alsof zij het nog nooit te voren heeft gehoord... Het klinkt als... een zachte muziek, het is als een fijne geur... de kleur van heel licht goud...

Yette... Yette... o, liefste naam, die ooit heeft bestaan... haar *eigen* naam... een naam als bloemengeur en muziek en licht, teeder goud... fijn-glanzend goud...

Het is stil en eenzaam in den grooten tuin, waar hier en daar een gloeibol oranje glimt in de duisternis. Uit de verte klinkt een roezig rumoer van menschenlawaai en muziek. Maar hier is het stil, weldadig stil... en het geeft een gevoel, als zijn zij van de wereld weg-gevlucht... en alleen, voor eeuwig alleen in een goddelijke verlatenheid...

- Yette... fluistert zijn stem, en het is, of hij haar liefkoost met dit woord. Zij siddert zachtjes, als zijn adem over haar voorhoofd strijkt... hij weet het, evenals zij, dat woorden niet noodig zijn, om elkaar volmaakt te begrijpen.

En dan...

Het gebeurt, zooals zij wist, dat het gebeuren moest, - en precies zoo, als zij het heeft verwacht.

Zijn armen sluiten zich om haar heen... Met kracht en toch met oneindige zachtheid wordt zij naar hem toegetrokken, totdat zij rust aan zijn borst. Haar hoofd zinkt achterover tegen zijn schouder... en zij voelt, dat zij doodelijk bleek is geworden, maar haar lippen openen zich in een bevenden lach...

En dan komt zijn aangebeden gezicht en buigt zich al dieper over het hare. De warmte van zijn mond legt zich aan haar wang... en neemt dan bezit van haar lippen.

Een ondeelbaar oogenblik, een eeuwigheid, zijn zij één. Zij sluit haar oogen en geeft zich over aan de liefde, die haar bedwelmt.

Roerloos staan zij, borst aan borst, als één enkele persoonlijkheid... zij, in zijn armen gevangen in een volkomen zaligheid. Hij beweegt zich niet, en zij beweegt zich niet; haar mond wordt omvat door den zijne... en zij wordt omstroomd door een warme golf van genot. Zij voelt het leven langzaam uit zich weg-ebben, en als dit langer duurt, dan bestaat zij niet meer, dan is zij weg in hem, dan is zij voor het gewone leven dood.

Hij legt zijn hand achter in haar nek om, haar steunend, haar hoofd dichter bij het zijne te brengen... met inspanning opent zij haar oogen... en dan... in een vlijmend oogenblik ziet zij, in het onzekere licht, de glimming van een trouwring aan zijn rechterhand.

En zij rukt zich los... zij tuimelt achteruit... en zij vlucht, als voor een brandend gevaar. Zij snelt de zaal in, vindt Anton, met onfeilbare zekerheid, en zij hijgt:

- Ik ben ziek... breng me thuis.

Anton, verbijsterd, maar overmeesterd door haar dwingenden wil, en verschrikt door haar waanzinnige oogen, draagt haar half naar buiten, en roept een taxi aan. Zoo, als gesuggereerd, doet hij nauwkeurig, wat Yette heeft gewild: hij is niet eerst Ottilie gaan zoeken, maar brengt het arme kind naar huis, dat ziek is, zichtbaar ziek.

En als hij haar de deur heeft binnen gelaten, beveelt zij met dezelfde klanklooze, staalharde stem:

- En ga nu terug naar Ottilie. Een dokter heb ik niet

noodig. Ik wil alleen rust, rust. Laat niemand meer bij me boven komen.

Laat niemand meer bij me boven komen. Toen Yette dat heeft gezegd, was het met de bedoeling, dit uur niet te overleven.

Zij heeft het hoogtepunt van haar bestaan bereikt. Geen verdere dagen zijn mogelijk meer.

Maar op de duistere mansarde, waar zij neergestort is op den grond, ontwaakt zij, na een lange? een korte? poos, tóch weer tot het leven.

En een zoo martelende pijn stookt en woedt door al haar leden en haar hoofd, dat zij alleen, zonder woorden steunen kan, als een gefolterd kind.

Zij is buiten bewustzijn, zij kan niet denken, zich niets herinneren... zij voelt alleen de woedende pijn, die haar uitvreet, die haar verteert.

Dan zit zij opeens overeind, en drukt haar bonzend hoofd in haar beide handen.

Wat is er gebeurd?

Er is *dit* gebeurd.

In het moment van haar hoogste gelukzaligheid, heeft hij, hij, hij, die haar begenadigde met het grootste geluk op aarde, - een scheur door haar ziel gereten, die onherstelbaar is.

Nooit, nooit zal zij daarvan genezen... en Here Halewijn, die zijn tweede bruid in een omarming doodde, door haar een dolk in de borst te stooten, was barmhartiger dan John Rosmer, die haar niet in werkelijkheid

heeft vermoord. Neen, die den dood aan haarzèlf overliet om dien te volbrengen... terwijl... zij dat niet kan.

Zij heeft het eerst wel gedacht en bedoeld. In haar wanhoop leek zelfvernietiging haar de eenige uitkomst. En zij hoefde niets anders te doen, dan zich te sterven strekken op den grond, om ook werkelijk te sterven.

Het was zoo niet. Na een pooze ademde zij weer... en wist weer alles en voelde weer.

O, de wreedheid van het noodlot, dat over haar was gekomen. De meedoogenloosheid der fataliteit... die haar wegstiet uit het paradijs, toen zij nog maar nauwelijks de weelde ervan had geproefd.

Met langzame, automatische bewegingen stond zij op. Er was nu maar één ding voor haar te doen: haar goed in te pakken, en morgen terug te gaan naar den Haag.

Wat zij nu voelde voor Rosmer... het was als een harde haat, die haar physiek vervulde. Elk harer leden was stug en onbuigzaam van haat. Haar oogen haatten hem, haar lippen haatten hem, haar handen haatten hem.

De legende van Heer Halewijn was haar altijd zeer lief geweest. Het leek haar het mooiste, het hoogste: op het toppunt der liefde te sterven. En nu, meer dan ooit, leek Halewijn haar een heilbrenger, een zaligmaker, en John Rosmer een misdadige beul. Hoe durfde, hoe durfde hij. Een bittere smaak kwam in haar mond... haar heele wezen deinsde weerzinnig terug voor de daad van zijn omarming, zijn kus.

John Rosmer. Zij zou hem enkele woorden schrijven.

En als hij morgen kwam... want hij *zou* komen, in de verbeelding, dat zij in virginalen angst voor het onvermijdelijke van hem was weg-gevlucht, - dan moesten zij hem dat briefje geven... en het speet haar, dat zij hem nog niet erger grieven, hoonen, beleedigen kon.

Zij maakte licht. Zij vond pen en papier. En zij had de kracht om te schrijven.

Zij schreef:

John Rosmer. Ik ben van je weg-gegaan, om je *nooit* meer terug te zien. Schrijf mij niet, ik zal je brieven niet lezen. En probeer niet, mij op te zoeken. Of ik maak mij van kant voor je oogen.

Zij onderteekende niet.

Zij kon den naam Yette niet zetten... de naam, die in zijn mond was geweest, als een geur... een muziek...

Zij lag te bed in een lichte bewusteloosheid toen, met veel drukte Ottilie bij haar binnenkwam.

- Kindje, kindje, wat heb je me doen schrikken. Je bent ziek? Ja, je bent ziek, je rilt, je klappertandt... Yetteke, wat heb je opeens...

Zij was overeind gevlogen, met bonzend hart. Onzinnig leek alles haar... een bittere, booze droom.

- Ben jij daar... bracht zij er met de grootste moeite uit.

- Ja, ik, Ottilie. Wat kan ik voor je doen... Arm schepsel, ben je zoo ziek?

Yette's wanhoop overmeestert haar, Zij heeft een ge-

voel, of haar heele lichaam gevuld is met ellende, en of zij die terug geven wil, totdat zij haar leven heeft uitgespuwd.

- Laat mij... even... alleen... kreunt zij zwak.

En Ottilie gaat... en Yette drukt haar hoofd in het kussen... haar heele hoofd is een compacte massa pijn, en haar oogen verbranden in de kassen.

Opnieuw raakt zij even haar bewustzijn kwijt. En dan is Ottilie er weer, en zij heeft van alles meegebracht: een warme kruik en aspirine en een glas met uitgeperste citroen... en als Yette al die toebereidselen ziet, barst zij in lachen uit, en zij lacht, en zij lacht, tot het onbeheerscht gillen wordt. Zij merkt het zelf, en zwijgt abrupt.

En dan opeens is zij in staat, normaal en bedaard te spreken. Wanneer zij niet oppast, gaat Anton een dokter halen, en dan kan zij morgen niet weg.

- Ik, zegt zij voorzichtig, maar merkt, dat het gewone spreken al beter en beter gaat... ik heb me vandaag veel en veel te veel vermoeid. Ik heb een cocktail gedronken, en vanavond heeft Anton me, na het diner, een pousse café opgedrongen. En ik, die nooit iets neem! Ik was al moe, toen we vanmiddag in het Bois wandelden. Dat weet ik nú. Ik geloof wel, dat ik een beetje koorts heb. 't Is niet erg, maar... 't kan erger worden, en ik wil hier niet ziek zijn, Ottilie. Dat begrijp je wel. Als ik ziek moet worden, dan wil ik thuis wezen. Daarom ga ik morgen weg...

- Morgen al? Ik laat je niet gaan!

- Ik ga. Ik wil, zooals ik nu ben, niet blijven. Ik dank je voor alles, Ottilie... je bent lief voor me geweest, en ik heb 't goed en prettig bij je gehad. Laat Anton den vroegsten trein voor me opzoeken, en een taxi bestellen. Anders heb ik niets meer noodig. Mijn goed is al gepakt..

Ottilie, met haar bezorgde uitingen en vriendelijke protesten is heengegaan. Alles zal gebeuren, zooals Yette het wil. Ze heeft het bij hen ook zoo anders gehad dan thuis... al die vreemdheid breekt haar nu op. Later moet ze weer terug-komen, als Anton wat meer verdient... dan gaat hij met haar paardrijden, en...

O, ja... Anton zou nog met haar hebben paardgereden. Aan het eind van hun straat is een remisier, die ook chevaux de selle verhuurt. Eens is zij er met Anton heengegaan, maar alle paarden waren uit, naar de courses van Boitsfort...

Neen, Ottilie behoefde geen verontschuldigingen te maken. Zij heeft het heel, heel goed gehad. En juist genoten van het ongegeneerde bohème-leven. Weet je nog, hoe Ottilie eens gehakt maken wou, en een van de eieren was niet goed? Toen moest *zij* naar de koopvrouw toe, en haar beklag indienen, en flink overdrijven, en zeggen:

- Tout le haché était gâté... terwijl Ottilie ‘het’ ei er natuurlijk had uitgeschept. En welk een triomf, toen zij met een ander ei thuis kwam... En als zij naar de markt gingen, wat een grap was het dan, om te vragen:

Combien les pêeches, madame? combien les oranges? alsof zij ook maar van *plan* waren, om iets te koopen. En die gezellige tocht naar Tervueren, toen zij den schilder Bellairs hadden ontmoet, die hen had getracteerd op een gobelet champagne, en hoe vroolijk zij toen waren geweest, en hoe aardig zij het had gevonden, dat Bellairs zijn bonne amie Bel Air had gedoopt... Ach, ja, en de muziek op de Place Liedts en het handschoenen koopen in de Tyroler zaak in de Rue Neuve... ja, voor moeder had zij niet vergeten het Eau dentifrice mee te brengen uit de Rue Marché aux Herbes... En ja, zij had wel graag eens een lambic-fuif meegemaakt... het atelier van Bernard was vreeselijk kaal en oninteressant, en ook het naakte was niet bizonder. Anton mocht wel eens een nieuw model hebben...

- Een nieuw model?...

Zij krimpt in elkaar. Uit haar halven slaap is zij met een schok ontwaakt, doordat zij duidelijk hoorde, het accent van *zijn* stem, waarmee hij heeft gezegd:

- Een nieuw model?

Zachtjes kermt zij in haar kussen. Vanavond is zij gestorven, en zij leeft... Vanavond is haar dood ingetreden... en, helaas, helaas, zij leeft...

Derde boek
Herfst

Achtste hoofdstuk.
Het huwelijk?...

- Wat oordeel jij toch altijd hard, Regina.

Regina's mooi gezicht vertrekt zich sarcastisch.

De meisjes, die samengekomen zijn op een namiddagthee, kijken haar zwijgend en misprijzend aan. Hun onbeduidende gezichten toonen, dat zij haar in het minst niet begrijpen, en dat zij, wát zij nog van haar begrijpen, ten sterkste afkeuren.

Zij vinden haar ‘onnatuurlijk.’

Stel je voor, een meisje van tweeëntwintig jaar, dat er rond voor uitkomt, niet van uitgaan te houden, niet van dansen, niet van tennissen, niet van theater of bioscoop, niet van conversatie of gezelschapsspelen. Een vervelend wicht. En dan de wijze, waarop zij spreekt. Alsof zij alles beter weet, en of alle anderen ver beneden haar staan!...

Haar geheel links laten liggen, gaat niet. Zij is met eenigen van hen nog op school geweest, en haar moeder is met vele der andere moeders bevriend.

Anders!...

Het gesprek was gekomen op het aanstaande huwelijk van kennissen, en Regina had er zich zeer cynisch over uitgelaten.

- Wat oordeel jij toch altijd hard, Regina...!

- Hard!... kan men ooit hard genoeg zijn in 't leven! ‘Werdet hart!’ zegt Nietzsche. 't Is de eenige manier om, in 't leven stand te kunnen houden... Medelijden is zelfvernietiging.

- Jij altijd met je citaten!...

- Dat eeuwige vertoon van geleerdheid!

- Terwijl we 't over zoo'n gewone, eenvoudige kwestie hebben.

- 't Huwelijk gewoon? eenvoudig?

- Ja! 't is heel onnatuurlijk, om dat *niet* zoo te vinden!

- De meeste menschen, zei Regina, leven niet zelf. Ze laten zich leven, ze worden geleefd. En dan, ja, dan is alles heel eenvoudig en heel gewoon. Zooals ook 'n hond of 'n kat zich over niets verwondert. Maar als je *nadenkt*, als je *voelt*, - dan besef je, dat alles wat je overkomt zoo vreemd is, zoo vreemd als een wonder. Een wonder is 't, dat je iemand lief krijgt, een wonder, dat iemand jou lief krijgt, een wonder is 't, dat je met een ander het leven wilt ingaan, *durft* ingaan, - voor goed.

- Een heel dagelijksch wonder dan toch. Zoo lang de beschaafde wereld bestaat, is er getrouwd.

- Ja, en hoe! De meeste menschen leven naast elkaar, niet mèt en dóór elkaar. Is er één huwelijkspaar, dat elkaar volkomen vertrouwt? dat elkaar alles zegt, maar dan ook *alles*? Die geen doekjes voor het bloeden gebruikt, die, zonder consideratie (meestal een mooi woord voor lafheid, gemakzucht) elkaar de waarachtige waarheid zegt, die zuiver tegenover den ander staat, zonder ach-

terafjes, heimelijke bedoelingen, voorbehoud, verborgenheden, leugenachtigheid, kleine foefjes... och!... het *is* niet mogelijk, in den omgang geheel zichzelf te blijven en ook den ander in zijn geheel te laten. Je hebt te geven en te nemen, je te schikken en te berusten, je nu eens op te offeren, dan weer den baas te spelen, - maar zijn, zooals je bent met je zelf alleen in de eenzaamheid, dat kan je in 't huwelijk nooit.

- Wat komt 't er op aan, als je maar gelukkig bent!

- Gelukkig! smaalde Regina. Maar wie kan zóó gelukkig zijn?

- Vraag liever: wie kan gelukkig zijn met al dat uitpluizen, grübeln, piekeren, spijkers op laag water zoeken! antwoordde er een snibbig.

- 't Hangt er maar van af, wat je verkiest: den schijn of 't wezen.

- Een mooie schijn is allicht beter dan een akelige werkelijkheid!

- En Bep en Henk zullen best gelukkig samen worden, reken maar!

- Ze houden al zoo lang van elkaar.

- En zoo'n jong huishouden is zoo gezellig.

- En Bep krijgt zooveel.

- En haar trouwjapon is zoo beeldig. Later laat ze die verven, dan heeft ze er nòg een snoezig toilet van, en van de sleep laat ze een happy coat maken.

- Vier meter sleep!

- En vier bruidsmeisjes!

- Zeg, Eva is al voor de derde maal bruidsmeisje, dan trouwt ze zelf niet meer, zeggen ze.

- En ze *wil* zoo graag trouwen!

Algemeen gegiehel of luid gelach.

- Kom, zeg wie wil nu niet graag trouwen! Kennen jullie dat liedje niet:

Omdat haar niemand heeft verkoren,
Heeft zij de mannen afgezworen.
Maar komt er een met lonk en lach,
Dan trouwt zij morgen aan den dag.
Ach, ach!

- Och, ja, wie heeft niet graag een eigen huisje, een eigen gezin.

Regina luistert en zwijgt.

O, God, ja! het is de waarheid: welke vrouw wil niet graag trouwen, gevraagd zijn, een eigen home bezitten! De man komt niet in de eerste plaats. Hij is het middel, niet het doel.

Och, al zijn de tijden ook nog zoo veranderd, - al hoeft een meisje ook niet meer te trouwen, om maar geborgen te zijn, om een onderdak te hebben na den dood der ouders; al zijn de meeste vrouwen tegenwoordig onafhankelijk genoeg, en al hebben zij zelfs een eigen bestaan, - toch, toch, toch verkiezen zij nog een huwelijk boven een eeuwigdurenden ongetrouwden staat.

En als zij getrouwd zijn, wat dan?

Nauwelijks leeren zij elkander beter kennen, en ge-

neeren zij zich niet meer voor elkaar, of... of ‘der Kampf zu Zweien, der Ehe heisst,’ zooals Strindberg het huwelijk noemt, begint.

En als een van de twee dan niet edelmoedig of zachtaardig of verstandig genoeg is, om in dien strijd te wijken of zich gewonnen te geven, om zichzelven weg te cijferen, te verloochenen, op te offeren, dan wordt het samenleven een hel, een genadelooze, verschrikkelijke hel, - met als eenige compensatie de bevrediging der zinnen.

Zij gelooft wel, dat die compensatie voor vele naturen belangrijk is. En ook werkelijk een vergoeding voor veel hartsverdriet. Maar, op een gegeven tijdstip sterft de sensueele behoefte af... men wordt onverschillig voor lichamelijk genot, en dan... en dan!

Zij ziet dikwijls in geillustreerde bladen portretten van gouden of zelfs diamanten echtparen, en met een rilling denkt zij dan: Hoe hebben jullie 't met elkaar uitgehouden zoo lang? En zij bestudeert de gezichten... sommige zijn verbeten, wanhopig zelfs, of hard als staal... en in het gunstigste geval zijn zij apathisch geresigneerd.

Dag aan dag... nacht aan nacht... niet meer alleen zijn. Nooit meer alleen. Al je daden, al je wenschen, al je uitingen openbaar. Ga je dan niet vanzelf gedachten koesteren... het eenige, dat nog in jezelf geheim blijven kan... en verbeeldingen en verlangens oproepen, en je een fantastisch bestaan scheppen, waarin je tenminste veilig bent.

Zij zou het zich best kunnen voorstellen, dat echtge-

nooten bang voor elkander waren, voortdurend bang voor elke volgende handeling, voor ieder volgend woord.

O, de ondraaglijke spanning, de onduldbare, onontkoombare druk van het altijd tezamen zijn.

En dan de bijkomende omstandigheden, die het huwelijksleven verzwaren. De jaloerschheid. Het verleden van den man of van de vrouw. De ontrouw. De bezorgdheid over den gezondheidstoestand van man, vrouw, of kind.

O!... wie durft, wie durft ooit te trouwen.

Regina herinnert zich iets op de bruiloft van een oudere zuster, en dat zij nooit heeft kunnen vergeten.

Het was aan het déjeuner dinatoire. De dominé, die het huwelijk had ingezegend hield de volgende speech:

- Ik was onlangs op bezoek bij een paar, dat zijn gouden bruiloft vierde. Maar toen ik hem feliciteerde, zei de man tegen mij:

- Och, dominé, u weet niet, hoe je 't mier aan elkaar krijgt, als 't zóólang duurt... En nu is mijn wensch, jongelui, dat, hoe lang 't ook moge duren, je nooit ‘het mier’ aan elkander krijgen zult.

O, wat werd er gelachen. Maar *zij*... ze was nog maar heel jong, even vijftien jaar... had een plotselinge ijskoude rilling langs haar rug voelen glijden.

O, was dat mogelijk, dat je met hoeveel verwachtingen en illusies je ook was getrouwd, later het land aan elkaar kreeg, verschrikkelijk het land, en elkaar kwáád wenschte en elkaar ging *haten*...?

Zij wist toen nog maar weinig van het leven en van huwelijken af. Het samenleven van haar vader en moeder was heel gelukkig geweest, - maar haar moeder was een zeer zachte, lieve vrouw, en haar vader was al lang vóór de zilveren bruiloft gestorven.

Trouwen... trouwen... een roekelooze sprong in het donker... of nóg beter vergelijking: het was, als geblinddoekt loopen op een koord... of je vrijwillig in gevangenschap laten nemen of... je met lichaam en ziel argeloos overgeven aan een onbekend gevaar.

Och, het idiote dwepen... de mooie voorstellingen... de poëtische wanen omtrent het huwelijk... De romanlectuur, de gedichten, die de liefde verheerlijkten, met als toppunt van zaligheid, als bekroning des levens, het huwelijk.

Hoor, hoor nu, hoe onnoozel en futiel zij zaten te babbelen.

Huwelijkscadeaux, huwelijksreis, bruidsjonkers, bruidreceptie, bruidsbouquet, bruidsdejeuner...

Comedie... comedie.

Zij spreekt niet meer. Zij mengt zich niet meer in de praatjes, geeft haar meening niet meer. Een kleine, koppige hoofdpijn kwelt haar, zooals zoo vaak, wanneer zij zich heeft laten gaan en haar gedachten en haar tong niet beteugelt.

Waarom doet zij dat toch? Honderden malen heeft zij zich voorgehouden, dat zij beter deed te zwijgen, en toch... Kan zij zich dan niet remmen? is het met haar

een psychopatisch geval, en moet zij zich uiten, gedreven door een onbekenden dwang, ook al wil zij niet en zou het ook beter zijn van niet?...

Zij haalt licht de schouders op. Wat komt het er op aan? Wat komt alles er op aan? Wat komt het er op aan, dat zij, onbeduidend kind pessimistisch is en het leven verfoeit, met een afkeer, die aan wanhoop grenst... grooteren, meer ontwikkelden dan zij, wijsgeeren, dichters... zijn tot dezelfde conclusie gekomen. ‘Het leven is verkeerd.’ ‘Het leven is een vergissing.’ ‘Het leven is een ziekte.’ ‘Het leven is de pijn van het tandenkrijgen niet waard, zoo ellendig slecht is het.’ ‘Life is a tale, told by an idiot...’

Het leven, ach, het leven.

Zij weet heel goed, dat zij beter zou doen, er niet altijd over te peinzen, - niet van alle druiven het dons te strijken, niet alle schermen en gordijnen weg te trekken, niet alle verborgen leemten en wonde plekken genadeloos te ontdekken.

Laat ons onze illusie, zeggen anderen. ‘Is niet alles illusie, en is illusie niet alles’? vroeg Marcellus Emants, de fijne psycholoog. Illusie, illusie. Het raadsel des levens is nog door niemand verklaard. *Als* er een oplossing was, zou daar niet zoo radeloos naar gezocht behoeven te worden. Want geen enkele godsdienst of philosophie, geen theosophie of anthroposofie, of christian science of soefisme of de Ster van het Oosten... of spiritisme bevredigt de gehééle menschheid. Het is altijd maar een

deel, dat meegaat met een bepaalde richting,... en elke richting, hoe tegenstrijdig allen onderling ook zijn, kon als zegel aannemen: een sphinx, die zich in den afgrond stort... zóó overtuigd als zij van haar waarheid is...

Regina weet, dat men niet van haar houdt, en zij meent, dat zij daar niet om geeft, dat zij genoeg heeft aan de doorgronding van haar eigen zelf, haar studie, haar lectuur. Maar hoe sterk ook naar buiten, - innerlijk is zij zwak, en heeft een onduldbare behoefte aan medeleven, medebegrijpen... troost... O, waarom kan zij niet worden als een ijzeren machine, die mechanisch de dingen doet, maar zelf geen verlangen heeft en geen gevoel.

Maar zóóver is zij nog niet.

Zij lijdt. En zij is nog niet heen over de zwakheid van tranen. Er gaat haast geen dag voorbij, dat zij niet schreit, tranen van opstand, van vertwijfeling, spijt.

En er gaat ook haast geen dag voorbij, dat zij in zichzelf niet met oneindigen weemoed het smartelijke vers van Rainer Maria Rilke in zich voelt opkomen:

> Ich wollt, sie hätten statt der Wiege
> mir einen kleinen Sarg gemacht,
> dann wär mir besser wohl, dann schwiege
> die Lippe längst in feuchter Nacht.
> Dann hätte nie ein wilder Wille
> die bange Brust durchzittert, - dann

wärs in dem kleinen Körper stille,
so still wie's niemand denken kann.
Nur eine Kinderseele stiege
zum Himmel hoch, so sacht, - ganz sacht...
Was haben sie mir statt der Wiege
nicht einen kleinen Sarg gemacht.

Negende hoofdstuk.
De dwang van het leven.

De jonge student in de medicijnen, Theo Dagelaar, vindt Ré (zooals hij haar als afkorting van Regina noemt), interessant.

Met zijn reeds onfeilbare intuïtie van aanstaand arts, heeft hij haar van al zijn andere meisjeskennissen onderscheiden, en spreekt graag en veel en lang met haar.

En Ré, die zich bij de oppervlakkige gesprekken van hun kring dikwijls onnoemelijk verveelt, vindt zijn aandacht aangenaam.

In het begin luisterde zij veelal naar hem, omdat zijn woorden inhoud hadden, en niet alleen maar werden gezegd *om* iets te zeggen, zooals dat behoort in het gezelschapsleven, waar zwijgen uit den booze is, want aanstonds onheimelijk aandoet. Maar weldra begon zij ook van háár kant belangstelling te toonen, en antwoordde hem, of deed hem vragen... en er ontstond tusschen hen een soort van vriendschap, die op wederzijdsch begrijpen en wederzijdsche waardeering was gegrond.

Vreemd... of misschien niet vreemd? maar met Theo kon Regina zich het gemakkelijkst uiten. Misschien omdat zij hèm nooit hoefde te ‘sparen,’ uit vrees zijn gevoelens te kwetsen, of zijn verbazing of zijn verontwaardiging op te wekken.

Zij merkte duidelijk, dat Theo, al toonde hij haar ook een absolute voorkeur, niet verliefd op haar was. En dit stelde haar zeer gerust.

Hij had wel eens gezegd, haar als een soort ‘vriend’ te beschouwen, en juist! dát was het, wat zij wou, wat zij noodig had, wat zij dulden kon in den omgang met een jongen man.

Immers, haar geest was niet ‘vrouwelijk,’ zooals men dat noemt.

Daartoe was zij veel te cerebraal. Veel te reflectief, te weinig spontaan. En veel te weinig coquet en frivool!

Maar het gebeurde dikwijls, dat, als er gedanst werd op een avondpartij, zij samen zaten op een canapé in een serre, en verdiept waren in een gesprek, dat de andere balgasten, als zij het hadden kunnen hooren, hoogelijk verwonderd zou hebben, of waarom zij hartelijk zouden hebben gelachen, of... het misschien wel ‘walgelijke aanstellerij’ hadden genoemd.

Want zij spraken ‘over de bedoeling van het leven,’ of over ‘het probleem van den vrijen wil,’ of over ‘het voortbestaan na den dood,’ of ‘wellicht een vóórbestaan’? Zij spraken over philosofische systemen, en over geloof en ongeloof, het bestaan van de ziel, en de onderbewustheid der menschen.

Zij vergaten daarbij volstrekt hun omgeving, en waren zóó ver weg, dat, als in de pauze, de jongelui de serre kwamen binnenstroomen, om een rustplaatsje te zoeken, zij ópschokten dikwijls, als uit een zwaren droom.

Nu, het hinderde hen dan natuurlijk, zich terug te vinden in een omgeving van louter banaliteit.

En eens, toen hij haar 's avonds thuis bracht, zei Ré:

- Ik ga niet meer naar die gelegenheden toe, Theo. Men krijgt er me niet meer heen. Ik ben niet jong genoeg meer, om er me te amuseeren; ik ken het leven en de menschen te goed.

- Ik voel 't, zooals jij, zei hij. Wij detoneeren in een dergelijk milieu. Ik, door mijn studie, ken óók veel van de menschen en het leven... en, als persoonlijkheid ben ik óók niet iemand, om een rol in de maatschappelijke comedie te kunnen spelen.

Ré keek hem aan, alsof zij hem voor de eerste maal zag. Een leelijke, onhandige jongen, met linksche bewegingen en een bril, te groot voor zijn klein gezicht.

En bijna moest zij lachen. Zie je er zóó uit, Theo. En ben je je daar zelf zoo goed van bewust? Ik had er nog niets van gemerkt. De uitdrukking van je gezicht is intelligent, je oogen zijn schrander, je stem is aangenaam. Wat wil men meer van een vriend?

- Kunnen wij niet eens samen gaan wandelen? vroeg hij. In de vrije natuur voel ik me altijd het best. Maar *kan* je wandelen? Ambulator nascitur non fit. Een wandelaar wordt geboren, niet gemaakt.

- Ik weet 't niet. Ik wandel nooit. Maar laten we het eens probeeren....

Zij probeerden het, en wandelden uren ver... zonder dat Ré het merkte. Haar gedachten drongen zich zoo

driftig naar haar lippen, dat zij niets bespeurde van den weg, dien zij liepen, van den afstand, van bewolkte lucht of zonneschijn, van duin of bosch. En als zij thuis kwam, wist zij niets van vermoeidheid, of dat het lang of kort of warm of koud was geweest, maar innerlijk sidderde zij nog van opwinding, en verlangde alweer naar het volgende onderhoud.

Zij zitten tegen een duinhelling geleund; Ré met achterover rustend hoofd, de armen inert langs haar uitgestrekt; Theo met de handen ineen-gevouwen om de knieën: een kleine, bijna dubbel gevouwen figuur.

- Begrijp jij, begrijp jij, zegt Ré, eerst lusteloos beginnend, maar dan allengs in hartstocht gerakend, hoe het mogelijk is, dat de bevolking over de heele wereld zoo ontzaglijk toeneemt, terwijl geen mensch op aarde tevreden is, neen, terwijl de mees ten hun bestaan vervloeken, en er geen sterveling bestaat, die niet tenminste éénmaal in zijn leven heeft uitgeroepen: Was ik maar dood?

- Een moeilijke èn een gemakkelijke vraag. De menschen procreëeren gedachteloos...

- Schande! roept zij driftig. Ik zou nooit de schuld willen dragen van het bestaan van een ander mensch!

- En... de hygiëne is zoo ontzettend vooruit gegaan, dat de zuigelingensterfte tot bijna de helft is gereduceerd, en de menschen wel vijf, zes jaar ouder worden dan vroeger.

- En al die dingen, zegt zij gesmoord, al die voorzorgsmaatregelen en toepassingen van de wetenschap, zijn toch ergens uit voortgekomen... ik bedoel, zijn het bewijs van de onverwoestbare levensdrift van den mensch.

- Ja, zegt hij. Als je zóóver gaat, dan moetje aannemen, dat er een geheimzinnige kracht is, die de wereld drijft om voort te bestaan. Hoe kan je anders begrijpen, *dat* ze blijft voortbestaan, de duizenden en duizenden eeuwen door... *dat* er aldoor nieuwe ontdekkingen worden gedaan, om kwaad en onheil te bezweren, om het den mensch in zijn bestaan zoo gemakkelijk en comfortabel mogelijk te maken, en... waarom zou anders aan de voortplantingsdaad genot verbonden zijn.

- Ja! zegt Ré, diep adem halend. Dat bewijst een wil, een bewuste wil, om het eens geschapene ook durend te laten vóórtbestaan.

- De zelf handhaving, die wel het diepste doel lijkt van ieder mensch... is ook een uitvloeisel van dien wil. En als we nu aannemen, - want wel *moeten* aannemen, dat de menschheid *moet* blijven voortbestaan, uit welke oorzaak dan ook, - dan, vind ik, dat op ieder mensch de plicht rust, het leven van zijn medemenschen zoo goed en gelukkig mogelijk te maken.

- Waarom nietje eigen leven? vraagt Ré sarcastisch.

- Je eigen leven? óók goed, waarom niet? Hoe meer geluk er op de wereld is, hoe beter. Een gelukkig mensch doet het minste kwaad. 't Zijn, - behoudens pathologische uitzonderingen, - altijd de onterfden, de ont-

wortelden, de ‘miserables,’ de ontberenden, die tot misdaden komen. En *dat* is de reden, zei hij, met diepen ernst, waarom ik het beroep van dokter heb gekozen. We moeten ons onderwerpen aan de algemeene wet, dat de menschheid moet blijven voortbestaan... welnu, laten wij dan voor *ons* deel zorgen, dat de menschen, met wie wij in aanraking komen, zoo veel mogelijk vrij blijven van ziekte, zorg en pijn.

- Een mooi principe, zei Ré, en zonder dat zij het wilde, was er een hoonende klank in haar stem. Inderdaad zou de wereld er beter aan toe zijn, als iedereen er zoo over dacht als jij. Maar de meeste menschen zijn veel te egoïst, te zelfingenomen, te eigenzuchtig, om te willen leven voor anderen. Ze willen wel geholpen worden, en nemen alles aan met pleizier... maar ook maar een kleinigheid voor een ander opofferen, dat is hun nog te veel.

- Och ja, zegt hij, met een zucht. 't Is ook niet gemakkelijk om tegen al de onaangename en laat ik zeggen onvoldoende eigenschappen van de menschen op te tornen. Maar één ding is er, wat je bijstaat, en je, ondanks alle ontgoochelingen en teleurstellingen staande houdt, en dat is je zelfvoldoening, de zekerheid, dat jij tenminste goed hebt geleefd, en gedaan hebt, wat je kon, om leed te lenigen, en pijn en smart te verminderen.

- En is die zelfvoldoening ooit zoo groot, zoo sterk, dat je eigen leed, je eigen levenssmart er minder door wordt?

- Ja. O, ja!... En daarom denk ik er wel eens over, of 't niet aanbevelenswaardig zou zijn, als jij óók voor dokter ging studeeren.

- Ik? Daar heb ik geen aanleg voor, en geen geduld. Ik ben trouwens a veel en veel te oud.

- Men is nooit te oud...

- En ik ben heelemaa! niet philantropisch gestemd Ik... ik vrees, Theo, dat ik, als dokter, een veel grootere neiging zou hebben, de ‘menschen uit hun lijden te helpen,’ dan te trachten hen coûte que coûte beter te maken.

O! Theo, jij onderwerpt je nu gewillig aan de onbekende, geheimzinnige macht, die de menschheid dringt om voort te bestaan...

- Dat moet men immers wel, of men wil of niet...

-... maar ik, ik kan dat niet, ik *wil* het niet... ik kan degenen, die er een eind aan maken, heel goed begrijpen... al ben ik persoonlijk ook te laf, te bang, om het te doen. Dát is mijn noodlot, Theo. Ik kan niet leven, en ik durf niet sterven... ik ben te zwak voor leven... èn voor dood.

Getroffen blijft hij eenige oogenblikken stil, en zijn zwijgen is haar uiterst sympathiek. O! als hij nu aangekomen was met banale opbeuringen, of misprijzende woorden misschien... dan zou zij zijn opgevlogen, en hem voor altijd hebben verlaten.

- Berusten, berusten, je gelaten overgeven, - dat kunnen de geloovigen, en ik zweer je, dat ik hen benijd.

Maar als 't geloof niet binnen in je zit, dan kan men het iemand niet aanpraten. Ik... ik zie het leven als een onafgebroken tragedie, van ellende en nood, en ik deel de afkeer met hen, die ertegen in opstand komen, die het abhorreeren, en die het verfoeilijk vinden, dat zij opeens, zonder het te weten of te willen, in het leven zijn gezet... en dat leven nu moeten lijden... tenzij...

- Wat geeft 't, om je door 't leven, als een onwillig kind bij de hand te laten voorttrekken, zegt hij zacht. Je moet...

- Wat moet ik? Is het al niet veel, dat ik *blijf* bestaan? Ik zou willen weten, ja! waaróm ik besta. Maar... grootste mysterie van alle mysteriën... men moet sterven, om de oorzaak van leven te leeren kennen.

- Ja... zegt hij, ja... het leven is een wonder... alles om ons heen en in ons is wonder. We weten niets, begrijpen niets... maar...

- O! als je niet leven wilt, waarom ga je dan niet dood vanzelf? Waarom is het zoo moeilijk te sterven? Waarom kan je je niet, als je moe en beu van alles bent, te sterven strekken, en dan ook werkelijk sterven? Neen, neen, daaraan moeten de vreeselijkste spanningen en zielsprocessen vooraf gaan... Ach, als het kon, zooals Rilke zegt:

> Ich möchte sterben. Lass mich allein.
> Ich glaube, es wird mir gelingen, so bange zu sein,
> dass mir die Pulse zerspringen.

Hij zweeg. Zij zag, dat hij verscheidene malen de lip-

pen opende, om iets te zeggen, maar blijkbaar niet in staat was, een woord uit te brengen. Dat deed haar goed. Hij was echt haar *vriend*.

Medelijden... troost... opbeuring verlangde zij niet van hem. En zeker niet, dat hij haar op pedanten, welwetenden toon terecht zetten zou, en haar op haar ‘voorrechten’ zou hebben gewezen.

Voorrechten, natuurlijk, die had zij vele. Maar het erkennen daarvan stilde niet het akelige knagen en klagen in haar ziel, den angst voor het leven, den angst voor den dood...

O, al die frase's; dat men zijn ouders dankbaar moet zijn, omdat zij ons ‘het leven hebben geschonken’... en dat men alles aanvaarden moet, want alles is goed...

Een mooi cadeau, wat je ouders je gaven... dacht zij cynisch. Je moet het wel aannemen, of je wilt of niet...

Zij zag, hoe Theo, dien zij een oogenblik geheel had vergeten, nog altijd kampte met zijn aandoening, en zij werd er zelve even door ontroerd.

- Och, Theo, zei ze, wat ik zei, treft je, omdat 't komt uit den mond van een vriendin. Maar de heele wereldliteratuur is vol van dergelijke opvattingen en beschouwingen. Calderon, de mystiek-fantastische Calderon, rekende het tot de grootste smarten der menschen, dat hij geboren was. Schiller, Shakespeare, - Hölderlin, die zijn leven niet langer dragen kon, en zich vrijwillig te gronde richtte; Leopardi, Puschkin, Lermontoff, Shelley, Heine, Lenau.... Hermann Bang.... al dezen....

- Genoeg, zegt hij met een flauw lachje. Ik weet 't óók wel, kindje, dat de letterkunde der wereld niet vroolijk is. We kunnen er nog honderden voorbeelden van opnoemen. En toch... is 't niet vreemd, dat, ondanks alle verdoemingen en opstandigheden, alle klachten en worstelingen, alle verbittering en weerzin, - de menschheid tóch blijft bestaan, en eerder in omvang toeneemt, dan zich diminueert? Daar *moet* een oorzaak voor bestaan. Ondanks alle neerdrukkende filosofieën, ondanks alle wanhopige veroordeelingen, ondanks het universeele, radelooze, wilde beklag, dat dagelijks opstijgt van de aarde... blijft de menschheid intact, en zijn zelfmoorden, betrekkelijk gesproken, groote uitzonderingen. Wat beteekent dat? Dat beteekent, dat de mensch in zijn meest onbewuste diepte *wil* blijven voortbestaan. En waaròm wil hij dat? Omdat hij *moet*. Omdat die levensdrang in hem is gelegd, door een hoogere, onbekende macht, en omdat hij het dus wel willen *moet*.

't Is niet alleen merkbaar in de menschenwereld, dat je dit verschijnsel constateert. In de dierenwereld is 't eveneens zeer sterk. Maar zelfs bij de planten!... Je hebt misschien gehoord of gelezen van de allernieuwste onderzoekingen... dat planten, om lucht te krijgen, steenen oplichten, en kurken uit stopflesschen doen springen. Bewijst dat niet voldoende mijn theorie? En lees eens, wat Maeterlinck schrijft in zijn ‘l'Intelligence des Fleurs’... daar vertelt hij, hoe een mannelijke en een vrouwelijke waterplant in een vijver leven; de vrouwelijke

plant is boven de oppervlakte uitgegroeid, en is dus onbereikbaar voor de mannelijke plant; wat gebeurt er nu? De mannelijke plant schiet met een formidabele kracht omhoog... en boven den waterspiegel barsten zijn zaadbollen met een grooten knal uiteen. Bewijs, bewijs! voor mijn stelling, nietwaar?... In de natuur heerscht een drang, een wil, om het eenmaal geschapene, hoe dan ook, voort te laten bestaan. Voor zoover wij weten, hebben de planten geen bewustzijn... en tòen gehoorzamen zij, blijkbaar aan een onweerstaanbaren impuls. Dat moet dus de algemeene wet zijn, die de handhaving van het bestaande ordonneert.

- Ik vind je theorie heel merkwaardig, Theo. En je hebt die, geloof ik, ook heelemaal zelf gevonden, want ik heb zooiets nog nooit ergens gelezen. En de slotsom ervan is, als ik je goed begrepen heb, dat de mensch, hoe ellendig en onrechtvaardig hij het leven ook vindt, het toch berustend moet aanvaarden, omdat...

- ... omdat er een hoogere wil is, die hem beveelt, het te dragen. Er is eenvoudig niets aan te doen, hij *moet*. Natuurlijk weten wij niet, waarom die wil er is, - waaròm die wil wil wat hij wil, - maar dat hij bestaat, en dat we ons er aan moeten onderwerpen, - dat is een feit. Als je mijn theorie aanneemt, dan sta je, zooals vanzelf spreekt, kalmer tegenover het leven; je bukt, je buigt je, je berust. Zooals je dat natuurlijk óók doet, tegenover elke macht, die onverbiddelijk en onontwijkbaar is. En de tweede slotsom van mijn theorie heb ik je al genoemd:

men moet zoo goed mogelijk wezen jegens anderen.

- En dus... zou je mij...

- En dus zou ik jou aanraden, om óók in de medicijnen te studeeren. Dit is 't vak, dat je, - volgens *mij* 't meeste voldoening geeft, en 't meest directe resultaat oplevert. Ja bereikt méér dan een dominé of een philanthroop of een armbezoeker, als je de menschen geneest, of hen afhelpt van pijn, - ook voor hun omgeving doe je dan veel.

- Ik zal erover nadenken, zegt Ré, ik zal erover nadenken...

En zij denkt na, vele, vele uren. De woorden van Theo hebben een diepen indruk op haar gemaakt. In de schepping, het is waar, wordt een universeele levenswil uitgedrukt... en... als onze geest zich aan dat idee onderwerpt, - krijgt... zelfvernietiging, zelfmoord... iets ontoereikends, iets onvolledigs... iets kinderachtigs bijna.

Het denkbeeld van suicide had haar al lang gehanteerd. Maar... zooals zij tegen Theo had gezegd: hoe onmachtig zij zich ook voelde om te leven... zij voelde zich gelijkelijk onmachtig te sterven...

Zij had het zich wel dikwijls voorgesteld, hoe het zou zijn, indien zij niet meer bestond. Maar zij voelde zich nog te veel lichaam, niet etherisch genoeg, om zich in den toestand van ‘dood’ te kunnen indenken.

Och, of zij bestond of niet bestond, - alles zou ongetwijfeld gelijk zijn aan nu...

De zon zou blijven schijnen en de regen ruischen... onveranderd zou de dageraad rijzen en de avond vallen.. en de wind over de velden strijken, en de zee wild-woelend tegen de kusten slaan... En de menschen zouden lachen en schreien, zich verheugen en lijden... zonder haar. En het electrische licht zou schijnen over het drukke verkeer in de straten, over auto's en voetgangers en motors en fietsen... over goeden en boozen, armen en rijken, - zonder haar... alsof zij nooit was geweest...

En terwijl zij zoo peinsde, kwam haar cynische stemming al meer en meer over haar... en begon zij zich zelfs een beetje belachelijk te vinden, met haar Weltschmerz, haar melancholie, haar haat aan haar verleden, haar haat aan het heden, haar haat aan haar toekomst, - haar afschuw van het leven en al het bestaande, - alsof *zij* er iets op aankwam... zij...

Hoeveel ruimer... altruïstischer... edelmoediger... was Theo's aanvaarding van het leven. En zijn rustig besluit, om, voor *zijn* deel, te trachten, het wereldlijden te verminderen, vond zij nobel en sympathiek.

Zou zij... zou zij zijn raad opvolgen, en...

Een doel in het vooruitzicht om naar te streven, een zware, geregelde studie... zou haar in elk geval steun en afleiding geven, en haar behoeden voor de haar steeds dreigende neurasthenie. Ja, haar besluit was genomen... Zij *zou* het doen... zij ging naar Theo toe, en zou hem met haar beslissing verblijden.

Tiende hoofdstuk.
Afscheid.

Nu zij eenmaal haar besluit genomen heeft, wordt Ré zóó door drift overmand, dat zij geen oogenblik langer wachten kan.

Zij snelt zelf naar Theo's kamer toe, en vindt hem met zijn kleine hoofd over boeken gebogen, geheel geabsorbeerd in zijn werk.

Hij springt op, en een vlammende kleur bedekt zijn wangen tot aan zijn grooten bril.

- Schrik je zoo van me? vraagt zij, en moet er om lachen, dat hij zelfs te verward is, om haar te groeten.

- Nee, ik... ik was... ga zitten, ga zitten.

- Ik ga op je voorstel in, Theo. Ik wil studeeren.

- Zoo! dat doet me pleizier, en zijn oogen stralen zóó, dat zijn anders zoo leelijke, onvolgroeid lijkende gezicht, er bijna knap van wordt.

- Maar vertel me, welke stappen moet ik nu doen? en hoe lang duurt de studie, en wat voor boeken en instrumenten moet ik me aanschaffen, en...

Hij is thans weer geheel kalm en zakelijk.

- 't Maakt natuurlijk verschil of je van een gymnasium of van een H.B.S. komt. Kom je van een gymnasium,

dan doe je, in normale omstandigheden, na twee jaar het propadeutisch examen; twee jaar daarna het candidaats; weer twee jaar daarna het doctoraal, een halfjaar later het semi-arts-examen, en een half jaar daarna het artsexamen, dus in het geheel zeven jaar.

- Ik heb eind-examen H.B.S.

- Dan zou je na eenjaar het ie natuurkundig examen kunnen doen en twee jaar daarna het tweede natuurkundig examen. Twee jaar later het theoretisch geneeskundig examen; een half jaar daarna het semi-arts, en een half jaar later het arts-examen, dus tezamen zes jaar.

- Ha!... dus een jaar minder.

- Al de laatste examens zijn staatsexamens, de eerste zijn universitaire examens...

- En welke instrumenten...

- De instrumenten der studenten, zegt hij lachend, bepalen zich natuurlijk tot enkele, eenvoudige exemplaren: microscoop, snijdoos met toebehooren, sthetoscoop, percussiehamertje, oogspiegel, en dergelijke. Maar dat is alles van later zorg, kindje. Ik wou beginnen, je een algemeen overzicht van de medische wetenschap te geven, zoodat je duidelijk weet, waar je aan toe bent. Ik zal je ook over alles inlichten, wat met de studie te maken heeft, zoodat je goed beslagen ten ijs komt.

- Dat is lief van je, Theo. Ik voel me nu nog zoo'n beetje, als iemand, die zich in een hooggebergte bevindt, waarin hij plotseling van een vlakke landstreek is verplaatst. Van klimmen verstaat hij niets. En overal ziet hij

om zich heen dreigende rotspunten en ijsgladde gietschers, en ‘schoorsteenen,’ - heet dat zoo niet, - en steile, hemelhooge wanden, en vertwijfeld kijkt hij om zich heen, en durft geen voet te verzetten.

Theo moet lachen om het beeld, dat zoo juist den toestand schetst, waarin zij zich nu geestelijk bevindt.

- Maar als je een gids hebt? zegt hij, een bekwame, goede, betrouwbare gids? En hij kijkt haar zoo hartelijk, zoo moed-gevend en beschermend aan, dat zij spontaan roept:

- Ja! Dán durf ik 't wagen. En ik vertrouw me aan je toe, Theo. Jij zal me wel een weg wijzen, om me veilig uit dien steenen doolhof te geleiden, totdat ik den hoogsten top heb bereikt.

- Hoho! lacht hij. Zóó gemakkelijk gaat het niet, meisje. Menigmaal zal 't zweet je uitbreken, als je op handen en voeten door een nauwen, hoogen ‘schoorsteen’ kruipen moet, of als je langs een afgrond moet loopen, die je ‘aangrijnst’ met ‘onheilspellend gesperde kaken,’ of als je uitglijdt, en ik je bij je haren terugsleep op den rechten weg, of als ik je neerlaat aan een touw, dat haast je taille door midden snijdt...

- Alles goed, alles goed, *als* je mij maar redt...

- Dat zál ik, zegt hij, zoo hartstochtelijk-vastberaden, dat Ré hem even, verwonderd, aankijkt. Zijn oogen tintelen, zijn heele gezicht is rood en opgewekt, en Ré heeft hem nog nooit zoo aardig gevonden.

En zij bleef hem aardig, en voortdurend aardiger

vinden, in de volgende dagen. Theo was al semi-arts, en kon haar dus, op de degelijkste en uitgebreidste wijze inlichten, omtrent de medische studie, de eischen, die bij examens worden gesteld, de daden, die van een dokter kunnen worden gevergd, en hoe een dokter zich in verschillende gevallen heeft te gedragen. En hij vertelde haar zoo boeiend over, door hem bestudeerde of bijgewoonde gevallen, van wonderbare genezingen en gevaarlijke operaties, van den zegen eener drukke dokterspractijk, en van de humoristische complicaties, die zich bij ongewone toestanden konden voordoen, - dat Ré ademloos naar hem kon zitten luisteren, en ongemerkt heel wat kennis opstreek, die zij anders eerst door serieuze studie had kunnen verwerven.

Vele uren, met de uiterste toewijding, besteedde hij er aan, om haar weg-wijs te maken, en haar belangstelling vuurde hem aan, haar aldoor meer en meer te vertellen.

- O! Theo! zeide ze eens. Je kan in de verste verte niet vermoeden, hoe dankbaar ik je ben. Als kind op school las ik wel eens geschiedkundige romans, en, zonder expres te ‘leeren’, dus zonder je ook maar eenigszins in te spannen, neen, zelfs door je te amuseeren, kwam je een heeleboel vanzelf te weten, en... dat je ook veel beter onthield. En zoo is 't ook met mij nu, door jou, goede Theo. Ik lees, als ware 't eene boek na 't andere, - allemaal boeiende, onderhoudende lectuur, - en, hoe wetenschappelijk die boeken ook zijn, - ze vervelen me

nooit, en, ongemerkt en ongewild, strijk ik er heel wat uit op.

- Zoo, denk je dat? plaagde hij. Maar je weet nog *niets*, jongejuffrouw, verbeeld je dat niet! Je hebt nog geen flauw idee...

- Geen flauw idee? schertste zij. Maar dat zal je meevallen. Zonder er eenige moeite voor te hebben gedaan, weet ik al, dat ‘kokken’ bolletjes zijn en bacillen staafjes, weet ik, dat er verbranding in den eersten, tweeden en derden graad bestaat: roodheid van de huid, blaren, het verkolen van het vleesch; weet ik, wat ataxie is... zooals een dronken man wankelt en overal tegenaan stoot; weet ik, dat een ‘autoclaaf’ een stereliseertoestel is, dat ‘tremor’ beving beduidt, en een ‘parese’ een beginnende verlamming is, en ‘diplopie’ dubbelzien, en ‘ptosis’ verlamming van de bovenste oogleden; en dat je met een dynamometer vermoeienis constateeren kan; en dat iemand, die ‘gevoelige vasomotoren’ heeft, - dat zijn de zenuwen, die de bloedvaten beheerschen, - dus gauw een kleur krijgt en gauw verbleekt; en dat een dokter, die een besmettelijken patiënt heeft bezocht, goed zijn gezicht en zijn handen wascht, en zoo mogelijk van pak verwisselt; dat ‘gedefibrineerd bloed’ wil zeggen ‘normaal bloed’; dat een ‘ergostaat’ een instrument is, om arbeid te meten; dat een ‘lethaal verloop’ een ‘doodelijk verloop’ is; dat ‘derivantia’ toevoegsels zijn, om een recept vol te maken, en dat de ‘aetiologie’ van het lijden, de oorzaak van het lijden is; dat ‘cobaya's’ chineesche biggetjes zijn, en dat ‘exitus’ het einde is...

Buiten adem hield zij op, en keek hem overmoediglachend aan, in zijn diepe, verteederde oogen.

- Nu, wat zeg je ervan?... onthoud ik goed? en weet ik al niet veel, wat me later te pas komen kan?...

- 't Is ongelooflijk, zei hij. Kind, wat heb je goed geluisterd. En ik heb het er nooit op toegelegd, òm je al die dingen te leeren. Ik spreek de woorden gedachteloos, bij toeval uit, en jij onthoudt ze, en onthoudt ze góed. 't Amuseert me, en 't ontroert me...

- ‘Ontroert me’... lacht Ré. Wat een sentimenteele uitdrukking voor een arts, die, vóór alles een ‘koperen kop’ moet hebben, en heelemaal niet eens weten mag, dat hij ook een hart bezit...

Hij kijkt haar aan, en hij voelt het zelf, hoe zijn oogen een wonderbare, warme uitdrukking krijgen, maar hij ziet, hoe Ré's oogen instinctmatig kristalhard en koel worden, en zich, als 't ware, ondoordringbaar maken voor zijn blik. Haastig zegt hij:

- Dat moet je niet zeggen. Bij een dokter mag 't hart stellig niet worden uitgeschakeld. Ik heb een dokter gekend, die was ontzettend populair; maar hij had dan ook veel zachtheid en meegevoel. En als hij erg medelijden met zijn patiënten had, - met zijn vrouwelijke patienten... wat deed hij dan?

- Ja, wat deed hij?

- Hij gaf hun een zoen.

- Wat een menschenkenner! wat een practicus! schatert Ré.

Theo heeft haar nog nooit zoo frank hooren lachen, en het charmeerende geluid bekoort hem zóó, dat een sidderend-heete gloed door zijn leden vaart. Hij zou nu niet in staat zijn, een woord uit te brengen, tenminste niet een onverschillig woord. Zij kan weer lachen, zooals zij het vroeger als kind heeft gedaan, onbedacht, impulsief... maar zooals hij het nog nóóit van haar heeft gehoord... en hij *nooit* iets anders van haar heeft gezien, dan een flauw, dikwijls smartelijk glimlachje.

Het is, of zij is los-gemaakt uit een knellenden band... of iets, dat haar benauwde en benarde, van haar is weggeweken... en of zij eindelijk weer wat hoop en verwachting op de toekomst heeft.

- Ik weet, - o, ik zou al best een recept kunnen schrijven!... dat een elixir van radix liquiritiae een ‘vehiculum’ voor kinine is; en dat men bij walgelijke drankjes vaak een smaak-corrigens toepast; ik weet ook, dat als onder narcose de pupillen maximaal verwijd zijn, dit een slecht teeken is; dat een phonendoscoop dienst doet bij 't hartsonderzoek; ik weet, wat ‘gedissemineerde, miliaire haarden’ zijn, namelijk verspreide, heele kleine haarden, en dat een ‘causale indicatie’ is, de absolute, oorzakelijke indicatie; en dat de keizersnede, de sectio caesarea, alleen als ‘ultimum refugium’ mag worden toegepast, als de vrouw verloren is, en 't kind nog leeft... O! Theo! 't Zal niet lang meer duren, of je zal me moeten vragen, wat ik *niet* weet!!

Nog nooit was de toon tusschen hen zoo vlot en schert-

send geweest. Re's stemming, die voortdurend broedend en gedrukt had geleken, scheen weg-gevaagd, en vervangen door een nieuwe belangstelling in het leven. Arm, arm kind. Een verweekend mededoogen sloopte zijn zelfbeheersching, en nog een ander gevoel... een ander gevoel, dat hij, zelfs niet voor zichzelf defihieeren wou, maakte hem bijna onmachtig, om verstandelijk en droog met haar te blijven converseeren. Ook de gewoonte, zie zij tegenwoordig had, om op alle uren van den dag bij hem binnen te loopen, gaf hem telkens een trillenden schok van vreugd. En hij was aldoor bang, dat zij op het idee zou komen, hem te storen, en dan discreet weg blijven zou. Natuurlijk werd hij door haar dikwijls in een serieuse studie onderbroken, maar de verzuimde uren haalde hij 's nachts wel in. En hij stond haar immer onbevangen te woord en toonde haar nooit eenig ongeduld. En argeloos legde Ré beslag op zijn tijd, en geneerde zich nooit, om diensten van hem te vergen. Zij deed hem vragen, waarop niet met een enkel woord te antwoorden was, maar met de uiterste rust en de volstrektste toewijding antwoordde hij haar, en maakte ook dikwijls voor haar schriftelijke beschrijvingen. Het doel, waartoe hij zich met alle krachtsinspanning beijverde, was, om haar *liefde* voor het vak te doen krijgen, en vooral, om haar de overtuiging bij te brengen, dat de arts een nuttige, zegenrijke roeping vervult, omdat hij zijn medemenschen de weldaden van zijn kunde doet ondervinden. Hij trachtte haar in te prenten, dat een dokter het bolwerk is tusschen

den mensch en ziekte, pijn en lijden, en dat de plicht, dien hij jegens de wereld vervult, hem zelf zoo voldaan en gelukkig maakt, als een mensch in het leven kan zijn.

En in die bedoeling slaagde hij. Regina werd dagelijks rustiger, vertrouwender, opgewekter. De gespannen, bijna verbeten trek was van haar aangezicht verdwenen, en zij nam met volle belangstelling deel aan haar nieuwe plan. Zij klampte zich met hartstocht en hardnekkigheid vast aan haar voornemen, en gebruikte in ongewilde zelfzucht Theo, om haar doel te bereiken. Met een waren honger naar kennis werd zij ál veeleischender, maar hij liet haar begaan, tot in zijn diepste diepte dankbaar, *dat* zij hem toestond, haar te helpen, zoodat hij haar behoeden kon voor algeheel verzinken in zichzelf, en als gevolg daarvan een algeheele zielsvertwijfeling.

Hij prees haar vlijt, want zij maakte aanteekeningen over hetgeen hij haar vertelde, en liet ze hem dan lezen met een kinderlijken trots. De notities, die hij voor haar maakte, leerde zij uit haar hoofd. En het ging haar gemakkelijk af, omdat alles haar zoo ontzaglijk interesseerde. En met gretigheid vroeg zij hem, op de hoogte te worden gehouden van de nieuwste ontdekkingen der wetenschap... en zij viel van de eene yerwondering in de andere, als zij hoorde, hoe, zooals Theo het uitdrukte, die zijn ‘lessen’ zooveel mogelijk aan den luchtigen kant hield, - een mensch aan flarden kan zijn geraakt, en toch nog weer kan worden opgekalefaterd met huid-

plastieken, nieuwe ledematen en transplantatie van inwendige organen; hoe men, om een andere ziekte, de progressieve paralyse, - een tijdelijke krankzinnigheid, - te genezen, kunstmatig een malaria-aanval opwekken kan; hoe de menschen worden ingespoten met aan henzelf ontnomen doode bacillen, - dus feitelijk met lijkengif, - en hoe men kinderen behoedt tegen diphterie en roodvonk door behandeling met een serum... maar het merkwaardigste van alles leek haar, toen zij hoorde, hoe men, dank zij de onderzoekingen van den genialen Claude Bernard, tegenwoordig weet, dat de hersens beinvloed worden door de schildklier, de zenuwen door de vier speldeknop kleine epitheellichaampjes, aan weerskanten daarvan, het hart door de bijnieren, het beendergestel door een klier aan de basis der hersenen gelegen, die tevens de werking der nieren regelt...

En Theo completeerde zijn onderricht door mededeelingen uit zijn ervaring, die bewezen, welk een zegen de medische wetenschap kan zijn... Hij vertelde haar van een college in de psychiatrie, dat hij bijgewoond had in zijn functie als assistent van den professor.

Het ging dien dag over een jong moedertje, dat in haar eerste zwangerschapsmaanden haar man had verloren, en toen heel hard had moeten werken, ondanks haar toestand en haar groot verdriet. Zij ging zichzelf verwijten doen, dat zij de oorzaak van zijn vroege sterven was, omdat zij nooit goed genoeg voor hem had gezorgd... en zij begon te tobben, want te voelen, dat zij

niet waard was om te leven, en dat zij liever óók maar dood moest gaan.

Hoewel zij een gezond kindje ter wereld had gebracht, wilde ze daar niets van weten; zij wilde 't niet zoogen, omdat ze vreesde, dat het kind de slechte eigenschappen van haar zou overnemen.

Zij leek een oud vrouwtje, dat ging met langzamen, slependen tred en zwaar neergebogen hoofd. Diepe rimpels in 't voorhoofd, groeven van mond naar kin. Zij antwoordde nauwelijks of fluisterend, keek geen oogenblik op, en was 't typisch voorbeeld van melancholie.

- Nu... is ze opgeleefd tot een nieuwen bloei...

- Ja, maar hóe!

- Door 't uiterste geduld en de meest zorgvuldige behoedzaamheid van Professor Winter, - een menschenkenner van de eerste soort.

- Ja, maar hoe!

- Niet door psycho-analyse, lacht hij. Want de psycho-analyse is Re's *bête noire*, zooals hij wel weet. Lang en breed hebben zij erover gediscussieerd:

- Ik vind psycho-analyse iets afschuwelijks! zegt Ré heftig. Stel je voor een oudere, ongetrouwde vrouw, die snakt naar liefde, die snakt naar een kind, en wier eenige zelfbehoud dáárin ligt, dat niemand iets weet van haar verborgen, moedig beheerschte ellende. Dan komt de dokter en wroet met walgelijke onbescheidenheid in haar zieleleven, totdat zij eindelijk *uitkrijt* wat haar kwelt, wat haar deert... en dan alleen nog maar kan zijn, wat

Mantegazza noemt, ‘deeg voor den zelfmoord’!

- Men kan geen ziekte, ook geen zielsziekte, genezen, zonder de oorzaak te kennen, zegt hij sussend. *Als* men de oorzaak kent...

- Wat dàn? vlamt zij op. Wat vermag een dokter voor de vrouw, die ik noemde?

- O, nog veel, heel veel. Hij kan haar afleiding geven, een levensdoel aanraden...

Ré schokt onwillig met den schouder. Zij mokt:

- Er is voor die vrouw geen vervulling, geen troost.

- Wèl een gedeeltelijke vervulling, een gedeeltelijke troost, die al aanzienlijk helpt. Ik voor mij vind elke methode, die wat hulp brengt, die wat soelaas geeft, goed. En zoo moet jij het ook leeren beschouwen, Lief.

Hij heeft zich in den laatsten tijd aangewend, haar toe te spreken ‘met koosnaampjes, als ‘kindje,’ ‘schat,’ of ‘lief.’ Zij let er niet op; het is voor haar zoo iets als de vertrouwelijke manier, waarop ook haar Moeder haar aanspreekt met ‘schatteke’ of ‘lieveling.’

- In 't geval, dat ik je vertel, was alles duidelijk genoeg, en hoefde de Professor niet met behulp van psycho-analyse naar een verdrongen complex te zoeken. En zooals ik zeg: hij *heeft* haar weer tot het leven teruggebracht.

- Hoe?

- Dat moet je bijwonen, als je zijn colleges volgt, zegt Theo. En me dunkt, Ré, dat ik je nu voldoende heb voorbereid. Ik zal je nu wat boeken leenen... dan kan je

die bestudeeren... en, als je dan nóg meer belangstelling hebt gekregen, zoodat je wil om dokter te worden, heelemaal op vasten bodem staat, dan gaan we je prepareeren voor je eerste examen, - goed?

-Ja!...!

Hij geeft haar verschillende studieboeken mee naar huis. Koelman over Anatomie; Lejars over Chirurgie; Ziegler over Pathologie; Strümpel over Pathologie en Therapie... en vele anderen.

- Je moet hierin alleen wat bladeren en snuffelen, waarschuwt hij haar. Koelman gebruik je pas vóór je Candidaats, en Lejars heb je eerst noodig na je semi-arts examen, want dan ga je je pas toeleggen op chirurgie...

Blij neemt zij alle boeken mee, maar véél meer den ‘snuffelen’ en ‘bladeren’ doet zij... woord voor woord, met een bijna ziekelijke nieuwsgierigheid leest zij de studiewerken, en bekijkt zij de afbeeldingen... totdat er een proces in haar gaat werken, dat een groote verandering in haar te weeg brengen zal.

Tot zijn verbazing heeft Theo Ré in een paar dagen niet gezien. Telkens verwacht hij haar bruyante binnenkomst... waarmee zij hem al zoo vaak tot in zijn diepste ziel heeft verheugd... maar hij hoopt vergeefs... zijn kamerdeur blijft gesloten... en hij kan ongestoord blijven werken.

Als zij dan óók nog een uitnoodiging tot een wandeling

afslaat, wordt hij ernstig ongerust, en op een middag gaat hij naar haar toe.

Ré zit alleen op haar kamer, en doet niets.

Zij zit achterover geleund in een gemakkelijken stoel, slap hangen haar armen langs haar zijden neer, en zij heeft languissant de oogen gesloten.

- Ré! roept hij verschrikt, ben je ziek?

- Ziek? O, neen.

Zij komt lusteloos overeind, en zegt, doch weinig geanimeerd:

- Ga zitten, zeg.

Hij komt naar haar toe, vat haar hand, maar korzelig rukt zij die los.

- Wat *heb* je toch, kind?

- Niets... zegt zij gesmoord. Laat me met rust.

In een onbeheerschten aanval van angst schudt hij haar bij de schouders heen en weer.

- En nu *zal* je spreken!

Maar hij schrikt van haar flikkerende oogen, en het woedegebaar, waarmee zij zich opricht, en niet het minst van haar stem, die harder en scherper klinkt, dan hij die, in haar ergsten tijd, ooit van haar heeft gehoord.

- Goed! Als je 't eischt, dan *zal* ik spreken! Wat jij me hebt aangedaan, dat is... dat is ontzettend, Theo!

- Ik? Heb *ik* je iets aangedaan? vraagt hij bijna klankloos, en hij voelt alle kleur wegtrekken uit zijn gezicht. Wat dan...?

- O! steunt zij, en slaat in vertwijfeling de handen

om de slapen, je hebt me in een valschen waan laten leven, je hebt me gemarteld door de hoop... Ach! hoe heb ik me zoo kunnen laten begoochelen door een schijn.. een leegen, waardeloozen schijn. Ik! ik! zou gelukkig worden en tevreden en welvoldaan, als ik door mijn medische practijk de schepselen der samenleving het leven dragelijker maakte, maar daar *is* geen mogelijkheid op, die kans bestáát niet... *te* vreeselijk zijn de ziekten, de kwalen, de gebreken, die de menschen teisteren... wat ik gezien heb in je boeken, wat ik erdoor heb geleerd, dat is de keerzijde van je hoopvolle en troostende mededeelingen... ik wil aannemen, dat je me niet opzettelijk hebt willen bedriegen, ofschoon ik daaraan soms twijfel...

- Wat!...

Zijn stem, als van iemand, die onverwacht een doodelijken stoot ontvangt, windt haar nog feller op, als durfde hij háár nog iets verwijten...

- Ja, ik twijfel daar soms aan, omdat 't jou te doen was, een zieltje te redden, een rampzalig wezen te verhinderen, zelfmoord te plegen. En daarom heb je me alles zoo mooi mogelijk voorgesteld, me wijs gemaakt, dat een *mensch* andere menschen helpen kan.

Terwijl de waarheid *is*, dat de menschheid ligt onder een verdoemelijken druk... dat al zijn organen onderhevig zijn aan de afschuwelijkste ziekten, dat men soms bij levenden lijve afsterft of verrot, dat het noodlot van verouderen en gebrekkig worden niet af te wenden is, dat er kinderen geboren worden, blind, doof, gebocheld of

gek, dat iederen dag, ieder uur de mensch bloot staat aan de gruwelijkste onheilen, gezwellen woekeren in zijn lichaam, koortsen verbranden hem, tuberculose zuigt zijn laatste levenskracht op, zijn bloed kan op alle mogelijke wijzen vergiftigd worden, bacillen vreten hem uit, sluipsgewijze begint in zijn lijf zich een vampierachtige kwaal te nestelen, er is geen mensch vrij van het monsterachtige kwellen van de ongelooflijkste ziekten, - veel meer dan ik ooit had kunnen bevroeden, dat er bestonden, veel, veel meer... de menschen hijgen naar adem en stikken in luchthonger, krimpen van ellende in gewrichtsontstekingen, je leest van ‘ouderdomsgangreen der teenen,’ de menschelijke huid wordt verwoest door de walgelijkste aandoeningen, door builen en puisten, de meest ellendige zielsziekten openbaren zich soms plotseling, en pijn, pijn, pijn, regeert oppermachtig, totdat je na al je folteringen in je graf ligt, en afgeknaagd wordt door de weeë, kleine lijkenschenners, die je oogen uitvreten, en je hart vermalen, en met wellust je gezicht verminken tot een doodskop... dat, dat is 't bestaan der menschen op aarde, en nu ik dat goed besef, nu ben ik geestelijk misselijk van alles geworden, - en je belachelijke pogingen, Theo, om me te veranderen, te vervormen, daar ben ik beu van, daar spuug ik op, en ga nu weg, eer ik je in je gezicht schreeuw, dat ik je haat, dat ik je veracht, dat ik je haat, je háát!

Erger vernietigd, dan een mensch een ander vernietigen kan, was Theo op een stoel neergezonken. Haar

woorden, haar verschrikkelijke woorden, kwamen als steenen op hem neer, en hij voelde ze als werkelijkheid, en kromp weg in physieke pijn. Hij wilde haar bidden en smeeken: houd op, maar zijn lippen waren verlamd, en hij kon alleen maar lijden... en lijden zoo onduldbaar, als hij niet wist, dat op aarde bestond.

En toen hij niet antwoordde, en doodsbleek, als verwezen, voor zich uit bleef staren, steeg haar woede tot een climax, en zij riep:

- En waarom heb je me niet met rust gelaten? waarom heb je mij tot je slachtoffer gemaakt? waarom heb je mij met geweld los-gerukt uit mijn zelfgewilde opgeslotenheid? Wat had je je met mij te bemoeien, wat ging ik je aan? Wat hoefde je me te verlokken met leugenachtige voorspiegelingen, met leege praatjes, met onnoozele beloften, die ik nog zoo zot was om te gelooven? Waarom deed je je zoo betrouwbaar voor, waarom heb je mij uit mijn rust gehaald, terwijl ik toen niet leed, wat ik nu lijden moet, nu ik zie, hoe vies, hoe miserabel, hoe minderwaardig het leven in werkelijkheid is... Waarom deed je dat? Hoe heb je dat gedurfd?...?

- En dat vraag je nog... dat vraag je...

- Ja! ja! want ik wil 't weten. Hoe heb je je aan mijn ziel durven vergrijpen, hoe heb je gedurfd, me te beschouwen als een onmondig wicht, hoe heb je gedurfd, me weg te halen uit mijn isolement, o! God! ik wou, dat ik je nooit had ontmoet, ik wou, dat je nooit in mijn leven had bestaan...

Een onwillekeurig geluid ontsnapt aan zijn lippen. Met hoonende minachting staart zij op hem neer. Wat is hij leelijk, denkt zij onbarmhartig, hoe nietig, hoe volstrektonbelangrijk... ja, zeldzaam leelijk is zijn verwrongen gezicht... hoe heb ik hem ooit interessant kunnen vinden... hij lijkt me nu een machtelooze onnoozelaard, een belachelijke clown... En wat een akelige, trillende stem... ik kan er niet langer naar luisteren...

- Ik kan me niet verontschuldigen... niet rechtvaardigen... ik kan alleen maar zeggen... dat ik je redden wou... voor *jezelf*... voor *mij*.

- Voor jou?...

Zij begrijpt hem niet... begrijpt dan opeens...

- Wat!... krijt zij. Ook dat nog! ook dát nog?...

- Ik... zegt hij... maar hij voelt zich zoo vernederd, dat hij niet zeggen kan, wat hij zou moeten zeggen: 't Kan toch niet wezen, dat ik je beleedig met mijn liefde...

- O, zegt ze, en haar hooge, schrille stem is nu dof en gedempt geworden. Ik smeek je: ga weg. Ik smeek je: laat me alleen. Ik smeek je: vergeet me... zooals ik trachten zal, jou te vergeten... voor eeuwig.

Zal hij nog een poging doen, om haar zachter te stemmen... neen. Om een verklaring te geven van zijn gedrag... neen. Zal hij haar bidden om ontferming om genade, om medelijden... neen! neen! Zal hij haar vragen om uitstel van het vonnis... Zal hij vragen, of hij terugkomen mag, om haar alles uit te leggen, en haar verzoeken, hem later aan te hooren, om te zien, of hij haar kan

vermurwen, als zij kalmer zal zijn... O, almachtige hemel, neen. Iets van haar gevoel, het weerzinnige, opstandige, het misselijk zijn van alles, is over hem gekomen, en hij kán niet meer. Hij kan niet meer worstelen en smeeken - hij kan, hij kan niet meer.

Hij legt zijn hand voor zijn bijna blinde oogen, zijn hersenen weigeren verder te denken. Een vaag en zwevend vermoeden, dat hij niet in de eerste plaats om harentwil gehandeld heeft... maar dat hij haar natuur geweld heeft aangedaan, om haar eerlang te winnen voor hemzelf, daagt in zijn eerlijke ziel. En diep-in wéét hij nu ook, dat hij verkeerd heeft gedaan, want dat zij niet degene was, die een persoonlijkheid als hij in liefde kan toebehooren. Hij mag haar niets verwijten. Hij heeft uit egoisme een slechten weg ingeslagen, die nimmer kon leiden naar het doel. Maar al is alles ook zijn eigen schuld... die schuld weegt zwaar.

Hij gaat naar de deur. Zijn kracht is gebroken. Hij zal geen enkele poging meer doen, - nooit, - om hetgeen hij verloren heeft, opnieuw te veroveren. Hij zal niet probeeren, haar gevoel wakker te maken door een theatraal vaarwel. Zijn laatste waardigheid zal hij behouden. Maar heengaan zonder een enkel woord, - dat is hem onmogelijk.

- Ik... zegt hij langzaam... ik heb misschien verkeerd gedaan... maar ik was te goeder trouw... Als... hier een tijd over is heen gegaan... dan hoop ik... dat je mij zal kunnen vergeven.

Een seconde brandt het berouw in haar, om haar onwrikbare hardheid. Impulsief doet zij een schrede naar hem toe..

Maar de deur heeft zich reeds achter zijn pathetische kleine figuur gesloten.

Vierde boek
Winter

Elfde hoofdstuk.
De Parasiet.

Joanna is verloofd met een jongen man, die, als een hulpbehoevend kind in het leven staat.

Het is een vreemd geval, *dat* zij geëngageerd is met dezen, in menschelijk opzicht, psychisch onvolwaardige.. en toch is het ook weer niet zoo vreemd.

Joanna voelt zich oud en moe en aan het eind van haar leven... op vierentwintigjarigen leeftijd.

Maar tegelijk weet zij, dat zij innerlijk sterk en wilskrachtig is, en dat haar opgehoopte energie op de een of andere wijze zich een uitweg moet banen.

Vindt zij geen doel, waaraan zij zich wijden kan... kan zij haar zenuwkracht niet aanwenden tot nut van een ander... dan moet zij het leven van zich wegwerpen en overgaan tot zelfvernietiging.

Een ander alternatief bestaat er niet.

Haar houding tegenover het leven is cynisch, verbitterd, negatief. Zij kan het niet aanvaarden, zooals het is.. Zij kan het niet ondergaan, en het dragen als een ontorschbare last. Zij *wil* zich niet machteloos onderwerpen, en leven, gedachteloos, onbewust als een dier. Zij moet sterven... òf... zichzelf verliezen, zichzelf vergeten.

Lang... lang... al jaren... heeft haar ziel gespeeld met het denkbeeld van zelfmoord. Maar...

Zij heeft niet gedurfd.

Of... misschien... in haar diepste ziel niet gewild?...

Zij moet dit gelooven. Want, hóe ook... traag, onwillig, lusteloos, - maar leven blijft zij.

Zij mag óptornen tegen het lot... zij mag het leven abhorreeren... zij mag het beoordeelen met spot of hoon of verachting... maar zij *blijft* bestaan.

En nu bevindt zij zich op het punt, waarop zij een beslissende keuze moet doen. Zóó kan zij niet verder gaan. Haar dreigt een zenuwziekte, zoo niet erger... wanneer zij zich niet van kant maakt, en evenmin een doel vindt, om zich aan te wijden... en toch leven blijft. Zij ziet het alles heel helder en dapper in.

Nu heeft het toeval een jongen man naar haar toegevoerd, die iemand als zij in zijn leven behoeft. Hij is zwak van karakter, onredzaam, eerder geneigd, om machteloos gebrek te lijden, dan te trachten, zichzelf er bovenop te helpen. Maar... hij heeft talent. Hij is een veelbelovend musicus... en, als iemand hem steunt, hem vooruit duwt met krachtigen arm, zal hij in de toekomst wel iets bereiken.

Daarvan is Joanna overtuigd, evenzeer als zij er van overtuigd is, dat zij zijn natuur, zijn inborst zuiver critiseert. En het is dan ook volstrekt zonder eenigerlei illusie, dat zij zich voorneemt, met hem te trouwen.

Hij... is een slappe cholericus, een slappe melancho-

licus. Hij laat zich maar gaan op zijn zwak levensrhythme... en neemt gedachteloos en daardoor nooit erkentelijk, de vriendelijkheden en hulpbetooningen van kennissen uit zijn omgeving aan, die wel iets in hem zien, en het jammer zouden vinden, als er van zijn vooruitzichten, - die hij héέft door zijn werkelijk talent, - nooit iets komen zou.

Vooralsnog heeft hij geen succes.

Hij kan zijn composities nooit gespeeld krijgen, zelfs niet uitgegeven. Als uitvoerend kunstenaar is hij middelmatig. Hij is te nerveus om een concert te geven; slechts zelden is hij in staat, ergens een solo te mogen spelen, en hij is al heel blij, wanneer men hem eens uitnoodigt, om een zanger of zangeres te accompagneeren, wat hij goed en hen gewillig volgend, doet.

Als Joanna over hem denkt, dan is het ongeveer op de volgende wijze:

Als ik hem niet ‘neem,’ dan gaat hij ten onder, - nu of straks.

Als ik hem ‘neem,’ dan wordt hij, met behulp van mijn kracht, minstens anderhalf maal zoo sterk als nu. Wat thans in hem latent blijft, zal zich ontwikkelen, en hij zal erlangen, wat hem, door zijn talent toekomt.

En ik... heb een levensdoel.

En aldus... volkomen koel... volkomen zonder eenige hoop op eigen geluk.. besloot zij hem in haar leven op te nemen... zooals een vrouw nu eenmaal behoefte heeft, zich aan iemand te wijden... aan een

moeder of een vader... een eigen of aangenomen kind... of, als dit alles ontbreekt, aan een hondje of een poes.

Slechts weinig meisjes van haar leeftijd bezitten zooveel zelfkennis en zooveel levensinzicht.

Maar Joanna is heel veel alleen geweest, - vrijwillig, want bij voorkeur, - en heeft dan over zichzelve, de wereld en de menschen nagedacht.

En eens, in volmaakte kalmte, die bijna onverschilligheid is, - zeer welbeheerscht, en alsof zij zich veel ouder voelt dan hij, spreekt zij met hem.

Zij heeft hem, onder het een of andere voorwendsel... zij heeft een liedje gecomponeerd, en vraagt hem daar muziek bij te schrijven... opgezocht op zijn kamer.

't Is de eerste keer, dat zij er komt. Een huurkamer, zonder eenig eigen cachet. Een piano is het eenige meubel van eenige be teekenis. Onpersoonlijke tafels, stoelen, kasten... muziekbladen overal, zelfs kleeren... een onordelijk, slordig milieu.

En hijzelf?

Hij zit op het oogenblik, in een matten leunstoel, niets te doen dan een sigaret te rooken.

O, hij is volstrekt niet onknap. Hij is heel blank, en zijn fijne, gladde huid kleurt als mat ivoor tegen het glanzende zwart van zijn haar, dat in een bestudeerdnonchalanten golf over zijn voorhoofd ligt.

Dwepende meisjes zeggen: Hij heeft zoo'n geniaal gezicht.

En dat is ook zoo, in den conventioneelen zin van het woord. Een opgetogen meisje op de muziekschool heeft eens in extase geroepen:

- Hij heet Ralph. Maar hij moest genoemd worden Raphaël, de Aartsengel Raphaël!

Joanna is het met al deze qualificaties eens. Hij héέft een geniaal gezicht, en het zóu kunnen dienen als het type van den Aartsengel Raphaël. Maar... voor háár is er in zijn trekken iets leegs, iets onpersoonlijks, iets traditioneels. Hij heeft mooie oogen, rustig, (veel te rustig), fluweelig, zacht (veel te zacht), die, als hij voor zijn piano zit, wel eens even óplichten, maar waarin toch nooit een hartstochtelijk vuur lijkt te kunnen komen.

Hij schijnt een Oostersche natuur te bezitten, lethargisch, contemplatief, indolent. Maar dat is niets. Joanna vindt dat juist heel goed. Zij heeft wil voor twee. En heeft nu geen kans, dat hun beider willen tegen elkaar zullen opbotsen, waardoor niet te bereiken zou zijn, wat anders waarschijnlijk bereikt worden kón.

Hij staat niet eens op, als zij binnenkomt. Ook wordt zijn placide gezicht niet door ‘vreugde overtogen.’

Maar dat is zoo zijn houding. Een musicus mag droomerig zijn... en de aardsche dingen langs zijn kant laten gaan.

- Ik heb wat voor je meegebracht, Ralph.

(Zij denkt er nooit aan, hem Raphaël te noemen, ofschoon zij weet, dat hij dit in zijn latente ijdelheid wel gaarne heeft).

- Ah! zegt hij, beleefd, maar weinig geïnteresseerd.
- Een liedje, voor jou om op muziek te zetten.
- Laat zien.

Hij leest zwijgend, en zij wacht bedaard.

- Is 't iets voor jou, Ralph.
- Forse che si, forse che no, zegt hij meditatief.
- Ik dacht, dat deze strophen je wel zouden liggen.
- Er zit zeker, ‘toon’ in.

Hij leest opnieuw. En dan hard-op:

- Heb je bij dit ‘Rust zacht’ aan Mahler's ‘Kindertotenlieder’ gedacht?
- Ik weet 't niet...

Zij haalt licht de schouders op. Zij weet inderdaad niet, hoe dit lied in haar is ontstaan. Het waarschijnlijkste is, dat er op een gegeven oogenblik een zachtere, gevoeliger melancholie over haar kwam, dan haar gewoonlijk bitter en wrang cynisme...

Hij leest. En hij heeft een mooie teedere, welluidende stem...

Rust zacht.

Stil!... hij is moe... hij zoekt rust, onze jongen...
't Speelgoed ligt achtloos bijeen in een hoek.
Gistren nog heeft hij gestoeid en gesprongen, -
Nu is hij moe.. vraagt naar blokken noch boek.
Stil... hij is moe... en hij slaapt, onze jongen.
Machteloos ligt hij... zoo bleek is zijn wang...

Gistren nog heeft hij zoo vroolijk gezongen, -
Nu is hij moe... maar zijn slaap duurt zoo lang...

Ach, dat gezichtje, in doodskramp verwrongen...
Open je oog... laat me zien, dat je lacht...
God! zou het mooglijk zijn... Jongen, mijn jongen..
Ook over mij daalt thans d'eeuwige nacht...

Jongen, - hoe zal ik nu voortleven kunnen...
In dezen diepsten en donkersten nacht...
Ach, - maar ik mag hem zijn rust niet misgunnen...
Jongen... mijn liefste jongen... slaap zacht...

En opeens neuriet hij, in mineur:

Jongen, mijn liefste jongen... slaap zacht.
Slaap zacht, o, mijn liefste jongen, slaap zacht...
Mijn liefste... mijn liefste... slaap zacht...

Hij springt op. Laat zich op het bankje voor de piano neer. En zijn vingers zweven licht over de toetsen.

Hij is haar altijd het liefste, wanneer hij zoo aan het preludeeren, aan het fantaseeren is. Hij héét talent... en voor haar zelfgevoel, is het heel aangenaam, dat zij iets in hem waardeeren kan...

Het duurt verrassend kort, eer zich een melodie heeft gevormd. Zij sluit haar oogen, om beter te kunnen luisteren... Haar stemming is uitstekend weergegeven, haar stemming van zachte, gevoelige melancholie...

Hij kijkt glimlachend naar haar op, nu zij bij hem gaat staan.

- Jij hebt me geïnspireerd, zegt hij.

Zij legt haar hand op zijn schouder.

- Heb ik? vraagt zij vriendelijk. Wil ik dat méér doen...? wil ik dat altijd doen... Ralph?

Hij begrijpt onmiddellijk de intieme bedoeling harer vraag. Er komt een verraste uitdrukking in zijn oogen.

-Jij?...

- Ja, zegt zij eenvoudig. En in een moederlijk-lief gebaar vlijt zich haar hand in de warme holte van zijn nek.

En dan, vanzelf, ligt zijn hoofd aan haar borst... alsof hij welbewust de bescherming bij haar zoekt, die hij weet, dat zij bereid is te geven.

En dat is hun verloving.

Een vreemde verloving. Van omhelzingen en liefkoozingen is bijna geen sprake. Een vluchtige kus bij het heengaan en komen, en dat is al.

Maar dit is precies, zooals Joanna het verlangt. Hun verbintenis is een volkomen verstandelijke, en heeft met ‘liefde’ vrijwel niets te maken. En als er van trouwen sprake zal zijn, dan neemt Joanna zich voor, hem goed aan het verstand te brengen, dat zij geen kinderen wenscht. Het niet gemakkelijke onderwerp zal door haar zeer zakelijk worden behandeld. En zij is ervan overtuigd, dat hij haar wenschen in deze volkomen eerbiedigen zal.

Kinderen? zal hij denken. Stel je voor: ook dát nog. Een mensch heeft zelf al zooveel moeite, om zich door de wereld te slaan, en dan nog die encombrance erbij!...

Ja, in den tegenwoordigen tijd is het niet vanzelfsprekend meer, dat een echtpaar kinderen heeft. Een kind is voor de vrouw niet meer de vervulling van het opperst levensverlangen. Menschen, wier middelen het hun kunnen veroorloven, hebben nog wel eens kinderen, - maar vaak ook beschouwen zij 'kroost' als een noodzakelijk kwaad. En zij, Joanna, heeft het altijd een ellendige uitdrukking gevonden als zij hoorde zeggen:

- Zij hebben zoo of zooveel kinderen tot hun last.

Tot hun last. Is er een gruwelijker opvatting denkbaar, dan dat men de wezens, door een willekeurige daad der ouders geprocreëerd, een *last* durft noemen? Hoe waagt men dat, zonder zich bloedig te schamen?

Johanna *kan* zich voorstellen, dat er, zelfs nog in den tegenwoordigen tijd van hardheid, en matter-of-factness en nieuwe zakelijkheid, vrouwen zijn, die naar een kind verlangen. Zelfs *zij* kan zich indenken in de gevoelens van een vrouw, die iets warms en zachts en volstrekt afhankelijks in haar armen koesteren wil. Maar als men een levensdoel heeft, en daarvoor al zijn kracht en energie en efficiency behoeft, - dan heeft men zoo iets niet noodig.

Allen, die Joanna kennen, zijn zeer verbaasd over haar keuze. Is dat nu een man voor háár?! De familie en de

vriendenkring zien ‘Raphaël’ als een ‘man van niets’; een verbintenis met hem zal haar niets anders brengen dan zorg en moeite en armoe. Zij wordt van alle kanten gewaarschuwd... maar de sterkste argumenten beantwoordt zij met een hooghartig zwijgen. Zij héét haar leven in haar eigen handen genomen... en loyaal blijft zij vast houden aan haar besluit.

Zij is oud, en zeker wijs genoeg, om te weten, wat zij doet. Zij heeft in vol besef en weiwetend overleg haar levenskeuze gedaan. En wordt zij desondanks tóch nog teleurgesteld, dan moet zij het dragen, want *zij* heeft hem den band voor het leven voorgesteld, - waar hij immers niet aan had *gedacht*!...

Een harer sprekendste karaktertrekken is loyaliteit. En zij is verhard, vereeld genoeg van binnen, om niet te klagen, zelfs niet te lijden, wanneer zij het weinige, dat zij nog van de toekomst hoopt, niet erlangt.

Zij ziet Ralph, en diens karakter en temperament en levensinzicht volkomen, bijna vlijmend objectief. Zij beoordeelt hem met de exacte scherpte van den sterken, koelen vivisector... een bewijs, dat zij hem niet liefheeft, natuurlijk. En dat weet zij. En omdàt zij hem niet liefheeft, en dat wéét, - daarom vergoelijkt zij ook niets van hem, zij verontschuldigt hem niet, zij sluit haar oogen niet voor zijn minderwaardige qualiteiten, of zijn tekortkomingen, zij heeft geen doekjes voor het bloeden noodig... omdat zij niet van hem houdt.

Ralph is een egoïst. En... haar behandeling van hem

versterkt zijn egoïsme. Zij beseft dat heel goed, maar het deert haar niet. Zij wilde in haar rustende activiteit, de in haar latent liggende energie aan iemand dienstbaar maken. En zij heeft daarvoor een persoonlijkheid noodig, die zich haar zorg, haar bescherming, nonchalant laat aanleunen... en het goed vindt, zooals zij doet. Die van haar afhankelijk is, en die zich haar steun, haar hulp, haar toewijding rustig, zonder critiek, laat welgevallen. Erkentelijkheid heeft zij niet noodig, zelfs geen waardeering; zij is zichzelve genoeg, en voelt zich volkomen in staat, de verantwoordelijkheid, die zij op zich genomen heeft, te dragen.

Want, hij heeft talent. Zij besteedt haar aandacht niet aan een onbeteekenend schepsel; hij is het wáárd, door haar van vergetelheid te worden gered, en op de plaats te worden gezet, die hem, wegens zijn kunstenaarsgave toekomt.

Zij heeft er zich geheel rekenschap van gegeven, dat zij hem niet liefheeft... en dat zij ook geen liefde van hèm verlangt, en dat zij in dezen toestand, zooal geen geluk, - zij gelooft voor zichzelve niet aan geluk, - toch vrede en veiligheid en voldoening verkrijgt.

Ralph is zich, - hoe zou het anders kunnen, - wel van zijn bizonderheid bewust. Maar wat hij *niet* weet, is, dat hij, bij het zelfbesef van den kunstenaar, ook diens onmacht tegenover het werkelijke leven bezit.

En in den onbewusten trots zijner artisticiteit, beschouwt hij Joanna's toewijding als een soort van cijns aan zijn

genialiteit, waarvoor een kunstenaar als hij dus niet dankbaar behoeft te zijn. Alles wat hem, van haar kant ervaart, voelt hij onbewust, als een hem toekomend recht, - alles, wat hij, door de wereld aan miskenning, hoon en smaad ondervindt, acht hij de grootste onrechtvaardigheid.

Voor zoover hij, met zijn egocentrische natuur daartoe in staat is, houdt hij van Joanna. Hij hecht zich eenigszins aan haar, zelfs zóózeer, dat hij haar uren lang bij zich in dezelfde kamer dulden kan, wat hem vroeger nooit met iemand mogelijk is geweest. Joanna is de eenige, die hem niet hinderlijk irriteert; het is hem zelfs mogelijk, te componeeren, waar zij bij zit, terwijl hij anders in die hoogste oogenblikken van zelfconcentratie niemand naast zich verdragen kan. Maar hij heeft haar niet lief. Zijn eigengerechtige, haast uitsluitend kunstzinnige ziel is niet tot een warme, waarachtige genegenheid in staat.

De compositie van ‘Rust zacht!’ is gereed.

Joanna gaat er mee naar een muziek-uitgever.

- Vergeefsche moeite, heeft Ralph haar voorspeld. En inderdaad heeft Joanna de grootste moeite, om den uitgever alleen maar te bewegen, tenminste kennis te nemen van het muziekstuk. Maar Joanna laat zich niet zoo gauw uit het veld slaan, en als hij het blad eindelijk op den muziek-lessenaar zet, slaat zij zijn gezicht nauwkeurig gade, terwijl hij speelt.

Eerst kijken zijn oogen, ongeïnteresseerd, tegen het

muziek-blad aan... dan kijkt hij beter... maar aan het einde gekomen, schudt hij, niet overtuigd, het hoofd. Doch eer hij iets beslissen kan, zegt Joanna, met een harer zeldzame glimlachen, die haar iets onweerstaanbaarbekoorlijks geven:

- U speelt zeer goed *à vue*... maar niet goed genoeg.. Mag *ik* 't nu eens doen?

Zwijgend maakt hij plaats voor haar, en Joanna, zij weet niet waardoor, voelt, dat de slag al half gewonnen is.

Zij speelt, en merkt opnieuw hoe goed Ralph haar tekst heeft onderlijnd... met halve stem zingt zij haar eigen woorden... en, vreemd! zij heeft zichzelf nooit voor muzikaal gehouden, maar zij hoort nu zelf, hoe voortreffelijk zij het werk interpreteert.

Ondanks zichzelve kijkt zij hem zegevierend aan.. en hij zit nadenkend, met zijn hand om de kin.

- Is 't iets bizonders? vraagt zij ten overvloede, want zij wéét nu al, dát hij de compositie iets bizonders vindt... En hij zegt dan ook:

-Ja.

Hij denkt nog even na, en zij stoort hem niet; dan vraagt hij:

- Is dit stukje het eenige?

Joanna's vlugge geest begrijpt onmiddellijk, wat hij bedoelt:

- Op 't moment, ja, maar hij werkt nog aan eenige anderen, waagt zij.

- Zoo... juist... Ik zou er nooit over denken, dit

dingetje alleen uit te geven. Maar... in combinatie met eenige anderen... bijvoorbeeld een stuk of vijf... dan kan het een aardig Album worden. Let wel: ik beloof nog niets, - enfin, ik hoor nog wel van u. En de teksten mogen ook wel wat vroolijker zijn, voelt u? Wat afwisseling is gewenscht.

Overblij snelt Joanna naar Ralph, om hem te verrassen met haar succes.

Zij treft hem in een zijner laksche, onvriendelijke buien aan, die zij allervervelendst vindt, en waaraan zij nog niet is gewend. Meestal bevriest zij dan ook zelf, en behandelt hem op een afstand, en spreekt zeer koel en afwezig tegen hem. Maar zij weet nu wel, dat zij met deze houding niets bereikt, en dat hij er eerder nóg onaangenamer door wordt. Haar verstand maant haar dus aan, niet op zijn stemming te letten. Als zij er geen notitie van neemt, en heel gewoon blijft doen, trekt hij nog wel eens bij. En in elk geval brengt zij hem nu een goede tijding.

- Noem je dat goed?

- Allicht!

- Maar ik *heb* toch geen andere composities? zanikt hij, en ziet er zoo weinig geanimeerd uit, dat zij hem graag een duw zou hebben gegeven.

- Dat is een kwestie van tijd.

- En de teksten?

- Dat's óók een vraag! Die maak *ik* natuurlijk. Dit lied heeft je toch óók geïnspireerd?

O!... als Ralph zóó is... zoo traag, zoo indolent... dan zou zij wel al haar radio-activiteit in hem willen overgieten. Dan wordt zij zoo driftig, zoo ongeduldig, dat het haar de grootste moeite kost, niet bits tegen hem uit te vallen. Doch, deed zij dit, dan zou hij zich nog verder terug-trekken, als een slak in zijn huisje, en zij bereikte eenvoudig niets... zelfs, al vraagt zij hem ook nooit iets voor zichzelf... en geldt haar drijven en dringen uitsluitend hèm.

Zij blijft opgeruimd.

- Zal ik je de teksten allen tegelijk brengen, of één voor één.

- Dat kan me niet schelen.

- Toe, toon nu eens eenige belangstelling! Als deze uitgave inslaat begint je naam alvast bekend te worden.

- Een fortuin zal 't me niet inbrengen, zegt hij ironisch.

- Fortuin? neen. Maar 't is een begin. En misschien kan je daardoor bij een concert-bureau meer kans krijgen voor een concert.

Hij gelooft nog niet erg aan een dergelijk gunstig resultaat.

- En dus, jij acht je capabel voor het schrijven van nog méér liederen?

-Ja!

- En ook opgewekte!

-Ja!

Hij kijkt haar twijfelend aan, en Joanna, bijna koortsachtig opgezweept, roept:

- Geef me pen en papier, en je zal 't zien.

Half-spottend voldoet hij aan haar verzoek, en zij gaat

zitten. Van opstandige drift kloppen al haar aderen: zij *zal* iets schrijven, dat hem bevalt. Hoe zonderling, dat, als men maar ‘stark genog wordt geparst’, men qualiteiten te werk kan stellen, die men vroeger nimmer in zichzelf heeft bevroed... want een dichteres is zij nooit geweest...

Nu schrijft zij, en het verrast haar zelf, spontaan, het volgende ‘Schertsje’, dat zij hem na een poosje, netjes gecopieerd, brengt:

Tusschen de roode geraniums.

Tusschen de roode geraniums in,
Staat altijd de witte wagen.
Het kindje heeft het zoo echt naar zijn zin...
Maar wat doet nu die zonnevlek juist op zijn kin?
Komt niemand dien plager verjagen?
Hij slaat er eens flink met zijn handje naar...
Maar wat is dat nú? hoe raar... hoe raar...
Hoe dat handje opeens zoo veranderen kon...
Nu lijkt het zèlf wel een stukje zon!...

Hij spreekt geen lof uit, maar ook geen blaam, en dat is in zijn slappe stemming al veel.

- Morgen breng ik je de andere drie. Dan hebben we er vijf in het geheel.
- Morgen al?

Ja, en dan ben jij zeker nog niet eens klaar met de geraniums, had zij hem bijna toegebeten, maar zij beheerscht zich; zij legt hem zelfs vriendelijk de hand op het hoofd.

- Ja, zegt ze. Je zal zien, 't wordt een aardige bundel, Ralph. Vertrouw maar op mij. En alles komt terecht.

Maar thuis zit zij even met haar hoofd in haar handen, en denkt:

Wat bezielt mij toch, om zooveel voor dien armzaligen jongen te willen doen? Waarom stel ik me, uit mezelf beschikbaar, als een boom, waarop een woekerplant zich vestigen kan?

Een woekerplant... het woord is hard. Maar niet harder, dan wat een oudere getrouwde zuster tegen haar zei, toen deze kwam logeeren:

- Ik dacht, dat je engagement misschien nog wel eens uitraken zou.

- Waarom? vroeg Joanna, zeer onaangenaam getroffen. Want ten eerste is zij oud en wijs genoeg, om niet bij haar familie te hoeven komen om raad. En ten tweede had zij niet gedacht, dat Ralph's reputatie niet al te gunstig bekend stond. Eigenlijk had zij verwacht, dat vrijwel niemand iets wist van zijn bestaan.

- Maar weet je dan niet, dat de jongen geen sou bezit, en nog te lui is, om ‘voor den duvel te dansen.’ Wat begin je, om met zóó iemand te willen trouwen! Hij is op zichzelf niets waard. In de muziekwereld óók beteekent hij niets...

- Nog niets tenminste.

- Als hij óóit wat beteekenen zal, dan komt 't, omdat jij hem pousseert, omdat jij hem je kracht geeft, en hem met alle middelen bijstaat. Hij zal dan misschien gaan prospereeren, zooals een parasiet prospereert... maar van jou blijft niets meer over.

Zij heeft haar zuster krachtig den mond gesnoerd, - zooals zij dat tegenwoordig kan, - maar het leelijke woord is in haar gedachten blijven haken... Parasiet... parasiet...

Zij richt zich op met een zucht. Zij heeft deze verloving zèlf gewild. En zij *zal* volharden, - 'al blijft er dan ook van haarzelve niets meer over...'

Kom, aan den gang. Zij zal hem met den voet in den stijgbeugel helpen... En als zij weer naar hem toegaat, brengt zij de volgende gedichtjes voor hem mee:

De meeuwen.

Mijn jongen, zie je de meeuwen wel?
O, zie dat wilde, dat dartele spel,
Hoe ze rijzen en dalen en zwenken snel:
De roode pootjes gestrekt!
In de stad, waar 't zoo donker en dof is geweest,
In de stad, waar de weemoed zoo moeilijk geneest,
In het zwarte hart van de stad is het feest,
De grijze lucht is bedekt!...
Bedekt met een weemling van zwart en van wit...

O! wat een schoone bekoring is dit!
Van sneeuwen vleugels, van oogjes als git,
Van pootjes, krachtig en rood.
Zij schieten omhoog, en zij storten omlaag...
Zij grijpen garnalen, gretig en graag...
't Is feest in de stad! 't Is feest er vandaag!
Bij dit leven vergeet men den dood

De witte meeuwen in stad's zwarten nacht,
Zij hebben het flitsende licht er gebracht.

En dan:

Een schilderij.

Tegen den bloeienden achtergrond
Van goudgele brem het kindje stond.
Wat was hij móói in het licht,
Dat zonnig straalde uit den hemel neer,
Dat welig welde uit d'aarde weer,
Zoo móói met zijn blond gezicht.

Hij zag mij niet kijken, al zag ik hem,
Het slanke kind in de gloeiende brem,
Te verdiept als hij was in zijn spel.
Hij kon mij niet zien, want hij staarde verrukt
Naar zijn handjes vol bloemen, zoo gretig geplukt,
Maar ik zag hem, ik zag hem wel!

Hij stond daar, een levend schilderij,
De kleine jongen, zoo fijn en blij,
Een bloem tusschen bloemen in 't licht.
In zijn witte pakje, zoo recht en rank,
Zoo prinslijk bevallig, zoo blozend blank,
Zoo móói, met zijn blond gezicht.

En dan nog, weer geheel in den mineur-toon:

O, mijn kind...

Over de goudgroene weide,
Waar 't gras smaragden glanzingen droeg,
't Vlinderke stoeiend de bloemen omjoeg,
Gingen wij beiden, wij beiden...
Jij en ik... o, mijn kind... mijn kind...

Nu... langs verlatene lanen,
Waar klinkt het stenende regengeween,
Ga ik alleen... ach, alleen... alleen...
In een smart, te smartlijk voor tranen...
O, mijn kind... o, mijn kind... mijn kind...

En jij... loop j'óók zoo te treuren,
En zoek je naar mij en de zon?
Of loop je nu vroolijk te neuren,
Als 't zilver gezing van een bron,
O, mijn kind... o, mijn kind... mijn kind...

Ik droom je het liefst op een weide,
Zoo blij als een kind maar kan zijn...
Wat geeft 't of ik eenzaam moet lijden,
Als jij maar bevrijd bent van pijn...
O, mijn kind... o, mijn kind, mijn kind...

En nu heeft zij de zelfvoldoening dat hij er zich verheugd mee toont, en haar zijn verrassing te kennen geeft.

- Vind je ze goed? glimlacht zij.

- Ja. En ik hoop, - ik geloof wel, dat ik er iets van zal kunnen maken.

- Dat doet me pleizier!

Het is opeens, of zij vrijer ademt. O! als hij van *zijn* kant, een beetje ingaat op haar pogingen, - wat zal zij dan niet voor hem vermogen!..

En hij, - dat begrijpt zij nu, - heeft vertrouwen in haar.

Wie weet... wie weet... of hun beiden niet nog een goede toekomst wacht...

Twaalfde hoofdstuk.
Het concert

Het Kinder-Album is het begin.

Joanna heeft er voor gezorgd, dat het goed werd uitgegeven.

Een jonge teekenaar heeft er aardige vignetten bij geteekend, en de teksten zijn gevat in een sierlijken rand van arabesken.

Het is bij uitnemendheid een ‘cadeau-boek,’ en als zoodanig wordt het ook bizonder aardig gevonden, en als gevolg goed verkocht.

Een ‘fortuin’ brengt het Ralph niet in, maar hij kan zich nu wat ruimer bewegen, want natuurlijk heeft geen haar van zijn hoofd er aan gedacht, aan Joanna voor haar teksten, een deel van het honorarium af te staan, zelfs niet het haar aan te bieden. En even natuurlijk rept Joanna er niet van... heeft zij er zelfs wel aan gedacht?

Zij wil voortdurend zijn energie opwekken, door hem te wijzen op zijn succes. Maar dan begint hij te smalen.

- Een echt artistiek succes. Wel het mooiste, dat een

kunstenaar kan verlangen. Een artikel, dat tegelijk met speculaaspoppen en marsepein op de Sint Nicolaastafel komt!

- Nu, dan gaat de tijd wèl vooruit. Vroeger waren het 'Kunstjuweeltjes voor den salon,' met allerlei reproducties van buitenlandsche schilderijen, - van de schilders werden niet eens de namen vermeld! - met bijschriften van Laurillard... en de pers zei ervan: De bijschriften zijn uitstekend, evenals alles wat Laurillard schrijft.

- En zooiets zegt de critiek niet van *mijn* werk, ironiseert hij.

Bijna verliest Joanna haar geduld. Allerakeligste jongen, lamme, karakterlooze pop, kan je dan nooit eens menschelijk opgewekt en tevreden zijn! denkt zij toornig. Maar zij zegt:

- Ja, Ralph, alle begin is moeilijk. Er zijn schilders, die uithangborden moesten schilderen, en portretten voor één gulden het stuk, eer ze tot roem en aanzien kwamen. Je hoeft je over geen enkel werk, als je 't maar goed hebt gedaan, te schamen. En zij schertst:

- Jammer, dat jij niet met een zilveren lepel in je mond geboren bent, - 't zou zoo echt aan je zijn besteed.

- Dat is zeker. En als je dan hoort, hoe de filmsterren in Hollywood millioenen verdienen, en wat voor kapitalen boksers en fietsers maken...

- Dat is ook jouw voorland, als je een auditorium van duizenden krijgt, zegt zij. Het is bedoeld als goedige

spot, maar een klank van hoon klinkt dóór in haar stem, en gauw voegt ze er bij:

Maar al zijn 't dan ook geen duizenden, we gaan nu probeeren een gehoor van een paar honderd voor jou te verkrijgen. Slaat zoo'n concert in, dan komen later de concert-bureau's zèlf je uitnoodigen.

Er zijn menschen, zielsbegeerig naar een aanzienlijken staat, maar die toch te weinig initiatief bezitten, om er naar te trachten, dien te bereiken. Als Joanna, een enkele maal eens uitvalt:

- Maar ik begrijp niet, dat je zelf niet een beetje moeite doet, dan antwoordt hij languissant:

- Ik ben niet ambitieus. En ik háát de arrivisten.

Heel mooi gezegd voor een artiest, denkt Joanna sarcastisch. Maar het is hem welgevallig genoeg, als *ik* het land rond-reis, en overal aanklop, en probeer belangstelling voor hem te wekken...

Eén ding is gelukkig: zij is nu al zóó aan Ralph's houding en temperament gewend, dat zij zich beter beheerschen kan, en haar wrevel onderdrukken, en de gepaste antwoorden geven op den gepasten toon. Dat is al heel wat gewonnen. Want de kracht, die zij zoo noodig heeft, verzwakt nu niet meer door de haar enerveerende, innerlijke opwinding. En dat is al heel wat waard.

Joanna reist alle concert-bureau's rond, met portretten van Ralph en gunstige critieken en het Kinder-Album. De meesten weigeren beslist een tournée, ‘zelfs al zouden we, door hem te hooren, overtuigd zijn, met een genie

te doen te hebben. De tijden zijn er niet naar. Menschen, die in het buitenland naam gemaakt hebben, of Hollanders, die hier of in Europa bekend zijn, - daarmee is het toch nóg altijd een risico. Maar een beginnend musicusje... dat is eenvoudig uitgesloten.'

Joanna houdt vol. En eindelijk is er een impresario, die Ralph hooren wil. (Die heeft namelijk een zangeresje bij de hand, die hij een beetje wil pousseeren, en die dan de teksten van de liederen uit het Kinder-Album zingen kan).

Ziezoo, denkt Joanna. De aanhouder wint. En als zij het goede nieuws aan Ralph vertelt, hoort zij van hem het eerste lieve woord:

- Ze kunnen jou niets weigeren, dat is 't.

De impresario komt. Hij is ingenomen met Ralph's belangwekkend uiterlijk. Hij is ook tevreden met diens pianospel. Een anderen keer brengt hij het zangeresje mee, een snoezig kind, met 'zonneblonde haren' en een stemmetje als glas, dat 'Rust zacht' met precies dezelfde intonatie zingt als: 'Tusschen de roode geraniums in.' Maar Joanna zal haar net zoo lang instrueeren, tot het kind eenig begrip krijgt van tragiek. Ralph zegt: Een lief gezichtje heeft altijd succes en een goede pers, - en hij vindt alles al lang goed. Hij heeft het trouwens veel te druk, met muzieknummers uit te zoeken, en de gekozen stukken in te studeeren.

Ook dáárbij, zelfs dáárbij, moet Joanna hem helpen.

- Klassiek, zegt hij. Beethoven, zegt hij. Wil altijd gehoord zijn, zegt hij.

- En dan daartusschen zeker het Kinder-Album? Afwisseling is goed, is gewenscht, - maar we moeten niet door gemakzucht al te nonchalant worden.

Joanna dwingt Ralph haar verschillende muziekstukken vóór te spelen. En zij luistert dan, als het ware met een dubbel gehoor. Haar eigen artistiek gevoel èn het waarschijnlijke receptievermogen van het publiek moet zij beiden in het geding brengen.

Klassiek is niet uitgesloten, maar dan bijvoorbeeld van Brahms de C dur sonate, en van Chopin diens klankvolle, expressieve Fantasie in b mol.

Maar dan ook moderne muziek. De Valse triste van Sibelius, en diens lichte, als maneschijn aandoende Barcarole. Van Prokofieff, een pracht-sonate, die èn voor den geest èn voor het hart iets geeft... en voorts van Scriabine, een Prélude en een Etude, waarin Ralph mee-lijdt, mee-droomt en mee opstandig is...

Dit programma, mèt het Album is voldoende, om een avond te vullen. En het wordt door den Impresario goed gekeurd!...

Het kleine zangeresje heeft een dwepende vereering opgevat voor Ralph. En daarom verkiest Joanna het, er niet bij te zijn, als Ralph met haar repeteert. Eigenlijk is het vreeselijk, ja, bijna fataal, dat zij zoo wanhopig weinig jaloersch vermag te zijn... Want het ligt voor de hand, nietwaar, dat zoo'n repetitie wel eens met een kusje eindigt. Ook vindt zij altijd bloemen bij Ralph, als zangeresje er is geweest.

Zelf neemt zij 's morgens het kind bij zich, om haar ‘toon’ te leeren. En in haar verbeelding ziet zij, hoe op het tooneel, de knappe, interessante Ralph aan den vleugel, met naast zich het fijne, beeldige vrouwtje, als een groepje uit een bevallig schilderij, een boeiend effect zal maken!...

Het concert.

Het is niet te beschrijven, hoeveel moeite Joanna zich heeft gegeven, om de zaal, niet alleen met ‘stoppers’ gevuld te krijgen. Allerlei kennissen heeft zij opgezocht, belangstelling gewekt voor haar kunstenaar, veel opgegeven van het zangeresje, dat het verdiende ‘een kans te krijgen.’ Het kostte haar dikwijls een groote zelfover-winning, om te gaan naar families, die zij al lang verwaarloosd had. Maar zij dééd het. Zij forceerde zich, aan de huizen aan te bellen, en sprak zoo sympathiek, en was zoo lief, dat de meesten haar ‘niets konden weigeren.’

En het gevolg was een geheel gevulde zaal.

Joanna had zich een plaats gekozen, waar zij verborgen zitten kon, onder de galerij, en achter een pilaar. Zij haatte het, opgemerkt te worden; zij haatte het, gecomplimenteerd te worden over hetgeen Ralph had gepresteerd: zij haatte het meest van al, om zichzelve misschien te hooren prijzen, als ware Ralph's succes te danken aan háár... hoewel zij heel goed besefte, dat dit

zoo was, en dat hij zonder haar, voorloopig, of mogelijk altijd, obscuur gebleven zou zijn.

Nu werd zijn naam bekend bij allerlei invloedrijke personen.

Wellicht zou men het thans gaan ambieeren, van hem les te krijgen... en gaf men hem gelegenheid, ook nog eens in andere steden te concerteeren...

De zaal was stil, en bleek in aandacht geboeid. Joanna zag rij na rij, de gezichten geinteresseerd naar het podium opgeheven, waar Ralph voor den vleugel zat.

Hij had voor een pianist een zeer goede houding. Hij trachtte zich niet belangwekkend vóór te doen, hij zwaaide niet mee met het rhythme, hij wiegde niet naar voren of achteren bij het wisselen der nuancen. Hij had geen hemelschen blik, geen smeltende schouderbewegingen, geen aanstellerige gebaren met armen en handen.

Met ernst en overgegevenheid zat hij aan het instrument, en zijn handen, zijn zeer mooie, gevoelige, fraai-gevormde en zeer expressieve kunstenaarshanden lagen zoo licht op de toetsen, alsof hij iets, wat hem dierbaar was, met eerbied en teederheid beroerde...

Hij maakte een uiterst sympathieken indruk, en het publiek werd hoe langer hoe meer met hem ingenomen: Joanna, in haar hoekje, voelde duidelijk de warme stemming der zaal. En zij dacht: hij is het waard, wat ik voor hem doe.

Zij was altijd het gelukkigst, als zij deze gedachte

denken kon. Dan leek het leven haar weer licht en levenswaard...

Vóór de pauze wordt het Kinder-Album uitgevoerd, En Joanna moest glimlachen, toen het snoezige zangeresje ten tooneele verscheen. Zoo ingénue, zoo argeloos-verschrikt zag zij er uit, toen zij eensklaps voor die warme, vreemde zaal vol menschen stond, dat het publiek, bekoord, haar een kort, spontaan applausje toezond. Ook Ralph was door haar fijne, lieftallige verschijning gecharmeerd, - ook *hij* glimlachte, zooals ieder onwillekeurig deed, als hij het blonde, onschuldige kindje zag, wier oogen ten duidelijkste verrieden, dat zij thans voor de eerste maal op het podium stond.

En toen het glasklare stemmetje begon te kweelen, - zij had een goede uitspraak en intoneerde en schakeerde goed, dank zij Joanna's aanwijzingen, was het pleit gewonnen. De critiek legde haar strengste maatstaf niet aan, en zag welwillend vele onvolkomenheden over het hoofd... zij was immers nog zoo jong, zij kon zich in stijgende lijn ontwikkelen, - en dat zóu zij ook wel; het materiaal was er, het begrip was er... een geduldige studie, goede lessen en geregelde oefening, zouden heel wat van haar kunnen maken.

Het figuurtje, in haar modieus toiletje van lavendelblauwe zijden cloqué, zonder mouwen of rug, accentueerde haar blankheid en het brooze harer gestalte... Ralph, van zijn kant, was de volmaakte partner; wat uiterlijk betreft, vormde hij een knap paar met haar...

en toen, aan het slot, het zangeresje verschillende bloemstukken werden aangeboden, duurde het handgeklap hartelijk en lang.

Joanna óók applaudisseerde mee, en glimlachte van genoegen, toen zij de twee naast elkander zag staan: Ralph had de hand van het kindje gegrepen, en dankte voor de hulde, terwijl hij meer keek naar háár, dan naar het hem als componist en executeur toejuichende publiek...

Joanna ging even in den foyer, en ving hier en daar een opinie op:

- Wat is ze jong... Wat een schat. Ze stond daar net als een bloemetje tusschen de bloemen... Haar stemmetje is nog wat dun, maar dat komt wel, dat komt wel. Hoe vind je hèm? Een knappe kerel, hè. Is hij met het zangeresje geëngageerd? Welneen, hij is immers geengageerd met... O! dat stugge, bleeke meisje, ja! Niets voor hèm, vind je wel? Hij moest dit leuke schepseltje maar liever nemen, die adoreert hem... dat zie je zóó. Hoe vind je het Album? Ah, er zijn wel goede dingen in. Als hij betere teksten heeft, zal hij ook wel wat beters doen. Och, die teksten gingen nog al... Ja, hier en daar. Je moet altijd 't onderwerp in aanmerking nemen. Hij is een goed executant... ik heb genoten van Scriabine. Ja, hij heeft vele snaren op zijn boog... hij zal nog wel iets bereiken...

'Hij zal nog wel iets bereiken...' met deze woorden in haar geheugen, begaf Joanna zich naar de kleedkamer

achter het tooneel. Zij glimlachte, want zij meende wel te begrijpen, hoe zij het paar zou aantreffen: stralend, vroolijk, opgewonden... Want ofschoon haar taak voor vanavond was afgeloopen, het zangeresje zou wel niet dadelijk zijn heen-gegaan. Neen, een prettig oogenblikje, alleen met Ralph, zou zij zich wel niet laten ontnemen. Nu, het was aan het kind gegund.

Met een glimlach op de lippen opende Joanna de deur; zij was op het punt een opgewekten gelukwensch uit te spreken, toen... zij het meisje ontwaarde, badend in tranen, op Ralph's knie, met zijn arm om haar heen, en haar hoofdje op zijn schouder...

- Hè? wat?... zei Joanna onthutst.

- De reactie, zei Ralph, zichzelf volkomen meester. Ze heeft zich zoo goed-gehouden, niet, kindje? en zoo hard gewerkt, en haar impresario is hier geweest, en heeft haar een contract voorgesteld, en haar ouders uit Rotterdam hebben haar opgebeld, en toen ze hoorden van het succes, hebben ze haar zóó hartelijk gefeliciteerd, dat ze van emotie opeens begon te huilen, niet, kindje? en daarna is ze niet meer tot bedaren kunnen komen, en heeft haar troost gezocht bij mij.

- Die troost schijnt toch niet voldoende geweest te zijn, zei Joanna ironisch, me dunkt, ze is nóg aan 't schreien.

- Ja, dat komt... begon Ralph, en brak af. Toen, met een zachte beweging zette hij het meisje van zijn knie. Nu moet je ophouden, kleine meid.

Het kindje snikte nog wat na, maar deed haar best, zich te bedwingen. Joanna klopte haar joviaal op den schouder, en een poosje daarna kwam een vriendinnetje haar halen, bij wie zij zou logeeren.

- Ben je tevreden, Ralph? vroeg Joanna.
- Tevreden? zeker, zeker.

Zij vertelde het een en ander, wat zij in den foyer had opgevangen. Hij knikte afwezig-goedkeurend met het hoofd.

- Wat doen we na afloop, Ralph?
- Hoe?
- Ja, kom je bij mij soupeeren, zooals we hadden afgesproken?
- Neen... ja... Ik ben moe... en ik heb nog de tweede concert-helft voor me.
- Wil je dan liever naar huis?
- Ik denk 't wel, ja.
- Goed, dan breng ik je straks met een taxi. En opeens vroeg zij, - zij had het volstrekt niet gewild, en toch hoorde zij zich zeggen:
- Waarom huilde dat kindje nu eigenlijk zoo vreeselijk?
- Omdat... begrijp je dat niet... werkelijk niet?...
- Neen... Ralph?
- Wel... omdat... De kleine stumper is...
- ... verliefd op jou? En jij, Ralph?
- Ik?... Wat een vraag. Ik ben toch gebonden.

‘Gebonden.’ Voelt hij het zóó?

- En als je niet ‘gebonden' was? vraagt zij met sarcastischen nadruk.

- Och, vraag dat toch niet, zegt hij ongeduldig. 't Kindje is lief, en mooi, en al watje wilt... maar... is dat nu iets voor mij? 'n Tijdjelang kan een flirt met haar heel aardig zijn. Heel aardig, maar...

Hij maakt zijn zin niet af, maar het hoeft ook niet, want Joanna heeft al het ongezegde verstaan:

... maar, wat vermag dat kleine ding, om mij in de wereld vooruit te helpen? Zij beteekent immers veel te weinig, is in geen enkel opzicht efficient... och neen, dat is niets voor mij...

Egoïst, denkt zij. Onbewuste, verschrikkelijke egoïst...

Maar zij moet niet zooveel over hem denken. Wat geeft het? het eenige, wat zij ermee bereikt, is, dat zij haar kracht verzwakt. En haar *kracht* is het, die hij noodig heeft, haar niet aflatende, stuwende kracht.

- Wil je wat drinken? vraagt zij. Zij *kan* het eenvoudig niet laten, voor hem te zorgen, het hem comfortabel te maken... Maar daar gaat de deur open, en een paar vrienden en vriendinnen komen binnen met een flesch champagne.

- Ah! le cher maitre! We hebben je even tot jezelf laten komen... Van harte, van harte, jongen! Waar is 't kleine juweel... die Taube, die Lilie, die Rose, die Sonne... Overstelpt van succes en bloemen geëclipseerd?... Op je gezondheid! op je beroemdheid! Drinkt u met ons mee, Juffrouw Joanna? Doet 't uw hart niet

goed, dat Ralph zoo wordt gevierd? Iets van zijn faam straalt toch altijd op zijn verloofde af nietwaar? U zult zien, morgen, de pers is gunstig. Maar hij verdient, hij verdient 't. ‘Rust zacht’... keurig, keurig, hoor. Zelfs zonder de woorden zou 't inslaan. U kent de mop van Caruso? Die beweerde altijd, dat woorden er niet toe doen. En eens zong hij, op een tragisch air:

Publiek, ik houd van appelmoes.

Critiek, dat is de kwade droes.

Besta 'k niet meer, dan ben ik dood.

Jan Klaassen is een hinkepoot. en het auditorium was geroerd tot... tra-nen.

- Ik heb altijd fiducie in onzen Ralph gehad. Tot dusverre zette hij zijn licht altijd onder de korenmaat. Hij was veel te bescheiden, veel te weinig eerzuchtig... maar talent heeft hij! En nu gelukkig, heeft een impresario met flair hem ontdekt.

- Ralph! Ralph! daar ga je!

- Nu zal je natuurlijk méér presteeren, na dit gelukkig debuut!

- Je moet het er niet bij laten zitten, Ralph. Niet te discreet zijn. Aanpakken, vader! 't IJzer smeden, als 't heet is. Een groote toekomst ligt voor je open. En alles door eigen kracht, dat is het mooiste...

Joanna zit er zwijgend bij, en glimlacht vaag, en wil, o, zeker! graag medeklinken op Ralph's succes, dat hij ‘door eigen kracht’ verwierf.

Een vreemde, dubbele gevoeligheid is er in haar.

Zij zou het ondragelijk hebben gevonden, - en dat is de waarheid! - als *zij* in Ralph's succes betrokken was geworden. Maar... het lijkt wel, - of zij het óók niet aangenaam vindt... om geheel te worden genegeerd, - ook door hem.

Uit eigen vrijen wil is zij in zijn leven een ‘quantité négligeable’... zij *wil* het niet anders... en toch... Waarom heeft zij nu zoo'n leeg en vereenzaamd gevoel? Hoe is dat mogelijk bij iemand van háár karakter?...

Dertiende hoofdstuk.
Het laatste, wat bleef...

Ralph begint ‘in de mode’ te komen.

Hij heeft al eenige concerten in andere steden gegeven, en wordt zoo nu en dan uitgenoodigd, om, bij particulieren te komen spelen op muzikale soirées.

Zijn toekomst begint er welverzekerd uit te zien, en Joanna merkt met voldoening, dat Ralph zijn laksche sloomheid voor het grootste gedeelte heeft afgelegd.

Was werken, handelen, zich verplaatsen, vroeger voor hem een corvée, nu is hij veel actiever en vlugger geworden.

Hij zit nog wel heele poozen, - meditatief een sigaret rookend, voor zich uit te kijken, maar er schijnt dan toch wel iets in hem om te gaan, en het resultaat is dikwijls een nieuwe compositie.

Handteekeningen worden aan hem verzocht en prent-kaarten met zijn portret, of met afbeeldingen van zijn interieur. Ja, want zijn ‘interieur’ is ook heel wat opgeknapt, en thans zoodanig, dat hij er directeuren van concert-bureau's, leerlingen of belangstellende bezoekers behoorlijk kan ontvangen.

Elken morgen komt Joanna bij hem, om zijn corres-

pondentie te regelen, en hem, als hij lui is, de noodzakelijke brieven te dicteeren. Zij onderzoekt alles, onthoudt alles, waarschuwt hem, als iets op tijd gereed moet zijn, copieert zijn eerste opzetten, - want dat kan zij toevallig goed: muziek copieeren, - zoodat hij in het bezit komt van keurige en duidelijke exemplaren. Zij regelt zijn lesuren voor hem, zoodat ze als een mozaiek in elkander sluiten, en zij zorgt, dat hij op tijd zijn maaltijden gebruikt, - iets, waar het vroeger bij hem nogal eens aan haperde. Zij laat haar oog gaan over zijn kleeding, koopt zijden sokken, pochettes, dassen, handschoenen voor hem, en voorziet hem voortdurend van de fijnste sigaretten, omdat zij voor zijn gezondheid vreest, als hij te scherpe tabak rooken moet.

Hun omgang blijft rustig, egaal en vriendelijk; iets gemoedelijker dan in het begin, omdat zij nu beiden opgeruimder zijn, en Ralph zich geheel in de positie van Joanna's verloofde heeft geschikt. Het bevalt hem best, dat er iemand is, die voor hem doet en denkt, en Joanna *is* er altijd, hij kan immer op haar rekenen, steeds houdt zij zich voor hem klaar, en met alles, wat zij bezit, staat zij hem ten dienste; al haar gedachten en daden zijn voor hem; aan hem wijdt zij haar zorg, haar overleg, haar tijd, haar geld. En als een kind neemt hij alles aan, en evenmin als een kind vraagt hij naar de herkomst van wat hem omringt; en óók evenzeer als een kind vindt hij alles gewoon, wat hem wedervaart, en denkt er dus niet aan, om erkentelijkheid of waardeering uit te spreken...

en *dit* is dan ook Joanna's overweging, wanneer zij zich extra heeft ingespannen, en hij haar met geen woord heeft gedankt: ‘hij is een groot kind, - en alle artiesten zijn dat eenigszins.’

En zij weet immers heel goed, dat zij haar eigen lot in de hand heeft genomen. En een harer voornaamste karaktereigenschappen is: loyaliteit.

Op een morgen werpt hij haar een groot wit couvert toe. Zij haalt een invitatie er uit, geschreven op oud-Hollandsch papier, om eenige nummers te komen spelen op een avond, te geven door den heer en mevrouw van Weert van Oldenhagen. Het honorarium is ruim, en Ralph weet, dat hij bij deze volbloed aristocraten op voet van gelijkheid zal worden behandeld.

Hij heeft Joanna dikwijls ongelooflijke verhalen gedaan: hoe hij hier door den knecht in een spreekkamer was geleid, waar geen vuur was, en een enkel klein gloei-bolletje brandde, en daar moest wachten, totdat hij telkens voor een nummer geroepen werd.

Of, bij een andere gelegenheid in een gedeelte van een zaal was gelaten, dat, met een dik koord van het overige was afgescheiden, opdat hij toch volstrekt niet in contact met de genoodigden komen zou.

Of, dat hem, weer elders, een glas bowl was aangeboden, met stukjes appel er in en in plaats van champagne, bessenwijn.

En óók was hem eens gevraagd, na afloop van zijn

programma, nog wat te blijven en dansmuziek te spelen. Hij zou dan... vijf gulden extra ontvangen.

Maar dergelijke aanstootelijkheden kwamen nu natuurlijk niet meer voor. En vooral de familie van Weert was altijd zeer civiel tegen hem, en had thans zelfs de hoffelijkheid, om ook Joanna te inviteeren.

Zooals gewoonlijk maakt Joanna met hem het programma op. Niet te licht, niet te zwaar, niet te eentonig, niet te overdreven. Er moet ook een compositie van hemzelf bij. Maar welke? De 'Clair de Lune,' de 'symphonie en blanc majeur'?... De Cachuca, een Spaansche dans, die toont, dat hij ook het wildere genre met succes beoefent, en dat hij iets méér vermag, dan sentimenteel te zijn?... De Rêve passionné, of de geestige Cocktail?

Als Ralph nonchalant een muziekblad opneemt: ze zijn allemaal goed... dwingt zij hem een paar composities te spelen, en doet, na lang wikken en wegen haar keus.

Gewoonlijk voelt Joanna niet zoo bizonder veel voor feestelijke bijeenkomsten, maar den avond van de soirée is zij in een aangename stemming.

Zij heeft Ralph met een taxi afgehaald, en met tevredenheid ontwaard, dat hij er onberispelijk uitziet. Zij herinnert hem aan kleinigheden, die hij kan hebben vergeten... ziet zijn muziektasch na, en als alles eindelijk in orde blijkt, laat zij haar zwart-satijnen cape met den witten bontkraag van de schouders glijden, en vraagt quasi-coquet:

- En hoe zie *ik* er uit?

Hij kijkt naar haar met zijn gewonen matter-of-fact blik, en begint:

- Altijd tiptop... Maar dan kijkt hij beter, en is verrast.

Zij draagt een toilet van zwarte kant over saphir-blauwe zijde, en op het matte blank van haar hals, aan een dun kettinkje, een groote solitaire saphir. En zij ziet er zoo elegant en tegelijk gedistingeerd uit, dat hij zijn wenkbrauwen optrekt, en verscheidene malen goedkeurend knikt met het hoofd.

- Ik doe den beroemden kunstenaar dus wel eer aan? schertst zij, en hij, volkomen naief:

- O, ja.

Nog steeds in dezelfde stemming van vreedzame voldoening, vergezelt zij hem naar de woning der van Weerts. En daar, in de gezelschapszaal, terwijl zijzelve rustig gezeten is, temidden van eenige kennissen, ziet zij, hoe correct hij zich tusschen de aanwezigen beweegt, en hoe hij al degenen, die hem komen begroeten, te woord staat, en iedereen, met intuitieven tact het zijne geeft. En Joanna staart naar hem met de satisfactie eener moeder, die haar kind in de wereldsche kringen heeft ingeleid, en bespeuren mag, hoe welopgevoed hij zich daar gedraagt, en hoe ‘thuis’ hij er zich gevoelt.

- Weet u, wie we óók nog verwachten? vraagt de gastvrouw aan haar. Mevrouw Prohaska, de Poolsche zangeres.

- O! wat zal Ralph dat interessant vinden...

Mevrouw Prohaska is een Europeesche beroemdheid. Zij is Poolsche van geboorte, en verloochent geenszins haar nationaliteit, daar deze haar belangwekkender maakt in veler oogen. Doch sinds jaar en dag woont zij te Parijs, waar zij het glanzende middelpunt is van een muzikaal cénacle. Zij heeft zich èn door haar kunst en door een rijk huwelijk, - dat thans weer ontbonden is, - een groot fortuin veroverd. Toch blijft zij optreden, omdat de opwinding van het ten tooneele verschijnen en het applaus der menigten haar volstrekt onontbeerlijk is.

Nu komt zij óók eens een kijkje nemen in Nederland, dat bekend staat als zeer fijngevoelig en kieskeurig op muzikaal gebied. De van Weerts hebben haar in Parijs ontmoet, en stellen haar nu in de gelegenheid, zich bij een muzieklievend publiek te introduceeren.

Mevrouw Prohaska ziet er precies uit, als Joanna heeft verwacht. Zij is een breede, forsche vrouw met een zigeunerachtig voorkomen. In een rond, krachtig gezicht fonkelen een paar pikzwarte oogen. Haar groote, roode, bewegelijke mond ontbloot voortdurend twee rijen glanzende blanke tanden. Zij is in het zwart gekleed, en voor de eerste maal in haar leven merkt Joanna, dat zelfs deze strikt neutrale kleur ‘opzichtig’ kan zijn.

Ralph wordt met haar in kennis gebracht, en met genoegen ziet Joanna, hoe de hartstochtelijke oogen der exotische zangeres met welgevallen rusten op den knappen, slanken, begaafden jongen man. Als Ralph later

eens naar Parijs komt, zal het hem van veel nut wezen, als hij, door een zoo vooraanstaande persoonlijkheid, in het muziekleven der lichtstad, wordt binnen geleid.

De avond gaat in de prettigste stemming voorbij. Ralph wordt in alle opzichten als een gast behandeld. Het overeengekomen bedrag wordt later op zijn giro geschreven... en de genoodigden behandelen hem allen alsof hij hun, door zijn pianospel een gunst heeft bewezen. Ook zijn compositie wordt bewonderd, en Madame Prohaska zit naast hem aan het souper.

Zelden is een soirée zoo volkomen tot zijn tevredenheid afgeloopen, en ook Joanna is, bij het naar huis gaan zóó opgeruimd, dat zij zelfs een plagerijtje waagt:

- Die mevrouw Prohaska heeft, geloof ik, een oogje op jou, Ralph, mijn kind.

- 't Schijnt wel zoo, beaamt hij, in voldane ijdelheid.

Terwijl zij het paar aan het souper gadesloeg, heeft Joanna telkens innerlijk moeten lachen. Zij kreeg sterk den indruk van een zwaren, grooten vogel, die een tengeren reiger of flamingo beschermend tusschen haar breede vlerken neemt.

- Wanneer gaat ze weg? vraagt zij, zonder bedoeling.

- Vooreerst nog niet. Ze blijft hier logeeren met haar manager en haar secretaris, en gaat dan in 't land concerteeren. Och, alles is voor haar zoo heel anders, dan voor ons zielige, Hollandsche artiestjes. Ten eerste heeft ze haar vreemden naam vóór...

- En haar vreemd uiterlijk...

- En vergeet niet, haar geld, haar geld. Als je geld hebt, bereik je alles, grootheid, roem, aanzien, liefde...

Joanna lacht:

- Die liefde is er dan ook naar!

- Och!...

- Geld *is* een groot voordeel, stemt Joanna toe. Als zij bedenkt, hoeveel moeite en inspanning het haar kost, om Ralph een kleine instrooiing te verzekeren!

- Geld is alles, zegt Ralph. Ze leuteren wel eens, dat je met geld geen gezondheid kunt koopen, geen geluk kunt koopen, maar dat is een verdoemde leugen. 'n Ziekelijk mensch kan wel degelijk zijn gezondheid verbeteren, door een verblijf hier, een verblijf daar, door de duurste kuren, de beste geneeswijzen, hulpmiddelen van allerlei aard, en zóóveel afleiding, dat hij zijn kwalen vergeet, of althans minder voelt... En geluk! lieve hemel, wat een geluk, kan je niet koopen met geld! Kunstschatten kan je je aanschaffen, auto's, renpaarden, je kan je omringen met de grootst mogelijke luxe, je kan je laten bedienen als een koning, je kan aan alle grillen, wat eten betreft, toegeven, grouse uit Engeland laten komen, of witte truffels uit Savoie... je kan reizen, per aeroplane desnoods of extra-treinen afhuren, je kan... je kan...

- ... je een bibliotheek verzamelen, je kan voor alle menschen, van wie je houdt, zorgen en 't hun zoo goed mogelijk geven... en je kan op ruime schaal liefdadigheid uitoefenen...

- En bekend worden... een Hollywoodsche reclame maken voor jezelf, zoodat je iedereen overvleugelt, en aan de spits staat van alle levende artiesten...

- Wat is dat waard, als je 't niet door je eigen kracht en je talent verkrijgt! kan Joanna zich niet weerhouden te zeggen.

- Eigen kracht... talent... daarmee zal je eerder krepeeren dan eer inleggen... zegt hij kribbig. En zoo eindigt deze welgeslaagde en zoo in alle opzichten prettige avond tóch nog met een dissonant.

In de volgende dagen is er tusschen Ralph en Joanna iets, dat zij zich niet kan verklaren. Hij is stil en verstrooid, en telkens treft zij hem niet thuis.

Den eersten dag na de soirée bij de van Weert's is zijn antwoord op haar vraag, waar hij is geweest:

- Bij mevrouw Prohaska.
- Bij mevrouw Prohaska?
- Ja, dat had ze me gevraagd.
- Had ze jou alleen gevraagd?
- Ja, natuurlijk? zegt hij, met een eenigszins verbaasd-vragende intonatie.
- En?
- Wat, en.
- Was 't gezellig, was ze aardig, hebben jullie nog muziek gemaakt?
- Ja. Ze heeft voor me gezongen, ‘Verse moi, verse moi l'ivresse,’ uit Samson et Dalila, en... 't Was ge-

weldig. Haar stem is haast te volumineus voor een kamer. 't Is heelemaal een geweldige vrouw.

Joanna krijgt den indruk dat Prohaska's geweldigheid Ralph een beetje heeft ‘over’ weldigd. En geen wonder. Zelve weet zij maar al te goed, hoe Ralph met zijden handschoentjes moet worden aangepakt... en hoe zijn eigen wil, - want dien heeft hij, - zich te weer stelt, als iemand hem wil ‘bedillen’ of ‘overheerschen.’ (Daar komt hij onmiddellijk mee voor den dag, als men een andere opinie vóórstaat dan hij).

Hij begint weer ontevreden te worden, Ralph.

Sommetjes, die inkomen van de royalties van het Album, of van zijn lessen, noemt hij ‘pietluttig,’ een ‘droppel op een gloeiende plaat,’ ‘te veel om te sterven, te weinig om te leven’... Neen, hij zal wel zijn heele leven een armoedzaaier blijven, die den weg afkruipt, welken anderen afreizen in een auto, met een lakei voorop...

- Hemel, Ralph! Je bent nog zoo jong. Je moet geduld hebben...

- Geduld! geduld! zegt hij bits. Geduld beteekent, je beste jaren voorbij te laten gaan, als je nog genieten kan, en niet al je faculteiten zijn afgestompt. Als *ik* op mijn tachtigste jaar beroemd ben en rijk, dan geef ik daar *niets* meer om, dat zweer ik je, - dan sterf ik *nog* in het bewustzijn, dat ik niets, niets, nóóit iets op de wereld heb gehad!

Joanna zwijgt ontmoedigd. Zij doet, wat zij kan, maar zij kan geen ijzer met handen breken...

- Dat getob, dat gewurm, dat gemier, dat gesukkel, om 'n *beetje* geld te kunnen innen, om 'n *beetje* hooger te krabbelen op de maatschappelijke ladder, hangt me mijlen de keel uit. Altijd nederig en dankbaar te moeten zijn, altijd chapeau bas te moeten spelen, - dat is niets voor mij.

- Maar je *doet* 't toch ook niet! zegt Joanna, lichtelijk verontwaardigd. En zij zou nog willen zeggen: *Ik* doe 't voor jou, en je laat 't maar al te graag aan mij over! maar dat houdt zij in; zij spaart, zooveel mogelijk, zijn gevoelens.

Hij zucht geërgerd.

- Nou ja, laten we er verder niet over spreken, 't dient tot niets.

Hij is weer geheel terug-gevallen in den eersten kregeligen, ongehumeurden tijd, toen Joanna de grootste moeite had, al zijn onaardigheden te verduwen, en vooral om aan den omgang met dezen eigenaardigen, onbeheerschten man, met zijn egelachtige-ziel te wennen. En ook nu brengt zij in practijk, wat haar eenig verweer is in deze: een verdraagzaam zwijgen.

Ja, wat wil je? vraagt zij zich af. Je hebt alles vooruit geweten, en hebt het vrijwillig op je genomen, voor dezen man te zorgen. Je mag niet versagen in de volbrenging van je taak. Hem nu aan zijn lot overlaten, zou meer dan laf, het zou misdadig zijn. Hij *is* een zwakkeling, hij *is* een egoïst, - maar je hebt alles vooruit geweten.

Langzamerhand wordt het haar duidelijk, dat het niet

alleen zijn zenuwgesteldheid is, zooals in den eersten tijd, die hem hindert. Er is iets anders, wat hem preoccupeert. Maar wat?

Eindelijk meent zij het te hebben begrepen. Hij maakt vergelijkingen tusschen het leven van Madame Prohaska en het zijne, en hij is jaloersch op deze vrouw.

Want hij wordt uiterst prikkelbaar, wanneer Joanna over haar begint te spreken.

En dat gebeurt gedurig... want telkens moet hij antwoorden op een argelooze vraag van Joanna, bij mevrouw Prohaska te zijn geweest. Absoluut karig is hij dan in zijn mededeelingen, en zij moet hem letterlijk de woorden uit den mond trekken. Eens is mevrouw Prohaska bij hèm geweest.

- Is ze hier geweest?

- Ja, mag dat niet? Ik krijg toch den heelen dag aanloop van vrouwen.

Joanna weerstaat de neiging om te vragen, of zij óók behoort tot de vrouwen, van wie hij aanloop krijgt...'

- Waarom niet? Ik dacht alleen, dat deze omgeving niet zeer geschikt was, om er een Madame Prohaska te ontvangen.

- Dat *was* 't ook niet, barst hij uit, en dat zei ze.

- Wat?! *zei* ze dat?!

- Ja! Ze zei, en daar had ze gelijk in, volkomen gelijk: dat is geen woning voor een universeel talent als jij en ik.

- Zei ze 'jij'?!

- Ja. Mag dat niet? Onder artiesten? Daartusschen bestaan toch niet de bespottelijke, conventioneele, maatschappelijke grenzen! Hoe kinderachtig, hoe bekrompen, om dáár aanstoot aan te nemen!

- Hemel, jongen, ik néém er geen aanstoot aan, verbeeld je dat alsjeblieft niet!

- Maar je zei 't toch!

- Och ja, even was ik verbaasd. Jullie kennen elkaar nog zoo kort.

- Zoo kort?... lang genoeg, om elkaar, als kunstenaars, volkomen te verstaan. Zij begrijpt mij... ik begrijp haar.

Joanna vindt het vervelend, dat die Prohaska Ralph zijn eigen leven zoo tegen maakt. Zij vindt het heelemaal niet erg, als een artiest in zijn jeugd wat tobben en wurmen en mieren en krabben moet. Dat staalt zijn krachten en verhoogt zijn weerstandsvermogen. Wanneer Ralph het te gauw te goed zou krijgen, kwam hij nooit boven zijn lakschheid, zijn gemakzucht uit. En nooit zou hij dan zijn beste vermogens tot ontwikkeling brengen, maar verslappen in loome zelfgenoegzaamheid.

- Kom, zegt ze opbeurend. Niet zoo eenzijdig oordeelen, Ralph. Niet zijn omstandigheden, niet zijn milieu vormt den kunstenaar, maar zijn innerlijke begaafdheid.

- Die ‘innerlijke begaafdheid’ wordt verstompt, wordt verstikt, als je onder hoogdruk werkt.

- En dat is juist, wat ik niet geloof! zegt zij met vurigheid.

- Wat weet jij ervan, gromt hij, haast beleedigend. Jij bent toch geen artiest!

Joanna voelt den steek. Diep heeft hij haar getroffen. Zal zij hem nu wijzen op haar belangelooze toewijding, haar hulp? Het wordt haar te sterk. En voor één keer geeft zij hem een scherpe repartie:

- Neen, ik ben geen artiest. Maar iemand, die wèl artiest is, ‘a souvent besoin d'un plus petit que soi...’

- Maar heeft méér aan den bijstand van iemand, die gróóter is dan hij, antwoordt hij onmiddellijk.

Joanna begreep *toen* de beteekenis van deze bewering niet. Het duurde niet lang, of zij zou haar in vollen omvang begrijpen...

Er begonnen praatjes te loopen. En zooals het altijd gaat: de betrokkene hoorde er pas van in de laatste plaats.

Eerst werden er tegen Joanna schertsende opmerkingen gemaakt, waar beide partijen om lachen moesten:

- Nu, nu... die mevrouw Prohaska en Ralph... Die schijnen zéér te sympathiseeren.

- Och, ja, antwoordde Joanna luchtig: les beaux esprits se rencontrent.

- Zij zingen duetten... En de ramen moeten daarbij openstaan, anders springen de ruiten...

- En op straat staan de menschen in groepen te luisteren...

- Hun lievelingslied schijnt te zijn van Gabriël

Fauré: Saluez, c'est l'amour qui passe, saluez, saluez, c'est l'amour!

- Een Prohaska héέft nu eenmaal verstand van liefde, zei Joanna goed-geluimd.

Toen begonnen de waarschuwingen.

- Die Prohaska neemt Ralph overal in haar auto mee.
- Weet je, dat hij met haar heeft gedineerd in 't Carlton?
- Hij schijnt met haar mee te gaan op haar concerttournée als accompagnateur.
- Er is sprake van het buitenland óók...
- Prohaska heeft veel invloed...
- En geld...
- En in zake menschelijkheid heeft ze weinig scrupules. Wat haar behaagt, dat neemt ze, ook al behoort 't aan een ander.

De zinspelingen, zoolang ze algemeen en oppervlakkig waren, nam Joanna voor kennisgeving aan. Ze drongen niet volledig tot haar door; en hoe kwam dat? omdat zij in het geheel niet jaloersch was, niet in het minste of geringste.

Maar toen men duidelijker en directer begon te spreken, werd zij aandachtiger.

Ralph en Prohaska?... Hij moest voorzichtig zijn, wilde hij niet het speelgoed worden eener zelfzuchtige, gewetenlooze vrouw.

Ralph was een knappe jongen, en bovendien een kunstenaar... maar hij stond nog pas aan den aanvang

zijner carrière, en hij kon niet riskeeren, zich ridicuul te maken, als slachtoffer van een amoureuse vreemdelinge, die weldra uit zijn leven verdwijnen zou, doch niet dan nadat zij daaraan onberekenbare schade had toegebracht... De geruchten, die er nú al over hen liepen, begonnen reeds ietwat compromittant te worden...

Joanna, altijd resoluut, en niet gauw terugdeinzend voor een onprettige taak, besluit met Ralph te spreken.

Hij is stug en onwillig, en vermijdt stelselmatig een onderhoud, maar zij maakt van de gelegenheid gebruik, dat mevrouw Prohaska ongesteld is, om hem te gaan spreken.

Zij heeft gehoord, dat men in Utrecht een studentenfeest geven zal, en wil hem aansporen, om te solliciteeren naar de muzikale leiding.

Zij vindt hem zeer afwerend op haar voorstel.

- Waarom zou je 't niet doen? Je naam wordt dan weer wat meer bekend bij een heelen kring van jonge menschen...

Hij maakt een smalend geluid.

- Bekend! bekend! ja, 't zal me veel helpen, als ik bekend word in Gasselternijeveen of Tietjerksteradeel!.. toch weer een stap hooger op de ladder, hè? en zoo stumper je maar voort, tot je oud en op en moe en versleten bent!

- Ja, wat wil je dan!

- Wat ik wil, wat ik wil! niet kruipen als een slak,

maar verder komen, iets bereiken, niet in de toekomst, maar nu! maar nu!

- Ja, Ralph, zucht Joanna, daar kan ik je niet aan helpen.
- Neen, jij niet! Natuurlijk niet!...
- Ik niet? Neen. Maar wie dan wèl?

Hij zwijgt.

- Wie dan wèl, Ralph?
-...
- Antwoord me!
- Je weet 't, zegt hij, nauwelijks verstaanbaar.
- Mevrouw Prohaska?
- Ja.
- En wat kan die dan voor je doen?
- Alles! alles! alles! roept hij, en wordt hoe langer hoe heftiger. Zij kan me groot maken, zij kan me beroemd maken! zij kan me rijk en aanzienlijk maken!
- Ach, Ralph... verbeeld je dat toch niet...
- En ze kán 't niet alleen, ze wil 't ook. Ze wil alles voor me doen, ze zal me alles laten bereiken, en zij wil dat, omdat...
- Omdat ze verliefd op je is? Dáárom?
- Ja!...

En hij kijkt haar triomfantelijk aan.

- Verliefd, zegt Joanna. Dat is wel mogelijk, op 't oogenblik. Maar aan 'n caprice van een hartstochtelijke vrouw mag jij je niet opofferen.
- 't Is geen caprice!

- Hoe weet je dat?
- Ik weet 't.
- Hóe weet je dat?
- Omdat...
- Omdat...?
- Omdat...
- Antwoord me!
- Omdat ze me heeft voorgesteld, met haar te trouwen

Het woord is er uit. En Joanna voelt iets heel vreemds. Alsof zij dit altijd wel geweten heeft... èn alsof zij dit nooit, nooit heeft vermoed.

Zij weet later nooit, of het uren of seconden duurt, eer zij hem antwoordt:

- En jij, Ralph?
- Ik?... en dan zegt hij weer, zooals laatst: Ik ben toch gebonden.
- Neen! zegt Joanna, met een langzame, lage stem. Gebonden zou je alleen zijn, als je van me hield. En... je hebt nooit van me gehouden, Ralph.

Hij ontkent het niet. Maar zijn zwijgen is welsprekend genoeg.

Een stroom van heete, verwijtende verontwaardiging dringt zich naar Joanna's lippen. Bijna is zij in de sterke, onwaardige verleiding, hem al haar weldaden voor de voeten te gooien. Maar neen, dat niet. Dat nooit.

- En geloof je met haar gelukkig te kunnen worden, Ralph.

Zijn lafheid weigert hem toe te stemmen.

- En... denk je... met haar... gelukkig... te zullen worden, Ralph.

-... Natuurlijk.

Arme, zwakke jongen, zonder consideratie, zonder veel eergevoel... zonder kunstenaarstrots...

- Maar... dan moet je haar voorstel aannemen, Ralph.

Hij kijkt schielijk op, en slaat dan even schielijk zijn oogen weer neer.

- 't Is haar blijkbaar ernst. En je moet van deze kans profiteeren.

- Moet ik... mag ik...?

- Ja!

Zij ziet zijn schitterend visioen met hem mee: een onmetelijk fortuin te zijner beschikking... alom gevierd... het middelpunt eener enthousiaste geestdrift... de gunst van het groote publiek... weelde... faam...

- Ik houd je niet tegen Ralph. Je hoeft je aan mij niet gebonden te voelen, Ralph. Ik ben in je leven gekomen, om je te helpen, en zèlf een doel te hebben in mijn bestaan... Maar voor je doen, wat mevrouw Prohaska voor je kan, dat vermag ik niet. Trouw haar, Ralph, en word gelukkig. Adieu.

Zij staat op. Zij kan het geen moment langer uithouden in deze atmosfeer, die haar beklemt tot stikkens toe.

Hij blijft zitten, in elkaar gedoken, met gebogen hoofd. Hij is nu een beetje beschaamd... maar als zij weg is, zal zijn jubelende vreugde wel uitbreken, om zijn her-

wonnen vrijheid en om zijn blinkende toekomst...

Een klein minachtend lachje speelt om haar lippen. Zij heeft geen verdriet. O, neen. Dat is het niet. Het is alleen, dat haar doel haar uit de handen is geslagen, en dat zij opnieuw verdwaald over de wereld loopt, nutteloos... verloren...

Zij heeft veel gedaan, en toch niets vermocht.

Dat is het vreeselijke, vreeselijke. Vreeselijke...

En daarom blijft het lachje om haar lippen, het kleine, verdwaasde lachje, dat haar behoedt voor het 't uitgillen in vertwijfeling. Dit kleine, stille, armelijke lachje is alles, wat haar van deze levensperiode is overgebleven... het is niet veel... doch het is haar behoud.

Vijfde boek
Een nieuwe lente...

Veertiende hoofdstuk.
Het raadsel, dat 'meisje' heet.

Yette staat aan den ingang van de Haagsche tentoonstellingszaal, waar een expositie gehouden wordt van den schilder John Rosmer.

Toen zij de aankondiging las in de courant, moest zij de oogen sluiten, en haar hart hield een seconde op te kloppen.

En zij dacht:

Sterft het verleden dan nooit. En aan de vlijmende pijn in haar ziel, die zij door al haar leden, haar bloed en hersenen physisch gewaar werd, wist zij: Neen, het verleden sterft nooit.

Vier jaar is een lange tijd in een jong leven. Van twintig tot vierentwintig verandert een jong meisje ontzaglijk.

Ook *zij* was veranderd. Van een onwetend, argeloos, hoopvol kind was zij een zwaar-pessimistische, cynischonverschillige vrouw geworden.

En dikwijls, met oneindigen weemoed, dacht zij aan haar 'vroeger' leven terug. Ach, had ik toch maar den moed gehad, treurde zij vaak, om aan alles een einde te maken...

Maar zij had dien moed niet gehad.

Zij had op moeilijke, beurtelings bedroefde en bittere wijze voortgeleefd, en altijd haar teleurstelling en haar verdriet als een dompe, doffe, chronische pijn in haar diepste wezen mede gedragen.

Zij dacht niet altijd aan haar ontgoocheling, maar zij voelde die steeds.

Zij was erdoor in haar bloei geknakt, - en nooit meer, nooit meer kon zij dezelfde worden, evenmin als een gaaf porcelein nog hetzelfde is, wanneer daarin een barst is gekomen.

Zeker, het porcelein bestaat nog. Maar het is niet meer hetzelfde, en heeft zijn grootste waarde verloren.

John... John... John Rosmer, John Rosmer...

Jegens hem had zij alle phasen van liefde en passie en verlangen en woede en haat en afkeer doorgemaakt, en elk dezer phasen was een *leven* geweest in omvang en lengte. En vreemd! toch leefde zij nog... hoe taai, hoe krachtig, hoe onverwoestbaar is een mensch! is een jonge vrouw!...

In het verslag der courant over Rosmer's tentoonstelling las zij, dat deze ‘Brusselsche schilder’ ook reeds had geëxposeerd in andere steden, en een welverdiend succes genoot. In de pers werd hij ‘origineel’, ‘zeer kleurgevoelig,’ ‘fijn en tegelijk sterk’ genoemd; zijn onderwerpen waren ‘realistisch-romantisch’ en getuigden van een ‘breidellooze fantasie’...

De schilder was bij de opening tegenwoordig geweest. En de courant bracht een foto van het Bestuur der Schildersvereeniging, die Rosmer had uitgenoodigd, - met hèm.

Yette's hoofd was op de afbeelding neergezonken, en langen tijd had zij zoo gelegen, als weg-gegleden in een weldadige bewusteloosheid.

En toch herkende zij hem nauwelijks in de onvoldoende reproductie. Vaag en onwezenlijk kwam hij haar voor, streng en vreemd. Maar toch, hij *was* het. Hij vertoefde hier in den Haag, vlak in haar nabijheid... en zij voelde, dat, als zij hem plotseling zou zien, zij werkelijk alle besef verliezen zou... neerstorten en voor dood blijven liggen.

En dus durfde zij vele dagen haar huis niet te verlaten, hoe brandend zij ook verlangde, zijn werk te zien. Maar eindelijk kwam zij op het denkbeeld, om naar de kunstzaal te telefoneeren, en te vragen, of de schilder John Rosmer nog altijd in den Haag vertoefde?

Het antwoord luidde ontkennend. John Rosmer was te Amsterdam, om daar, na afloop van de Haagsche, een nieuwe tentoonstelling voor te bereiden.

Nu moest zij gaan, en het geen uur langer uitstellen, want immers, hij kon ieder oogenblik terugkeeren.

En nu staat zij aan den ingang van de tentoonstellingszaal.

Het is een gewaarwording, als zij, in haar heele leven nog nooit heeft ondergaan. Alsof alle werkelijkheid van

haar weg-valt, en zij heel alleen is in de zaal, waar zijn werk, waar de uitingen van zijn geest een volkomen vertrouwde sfeer scheppen, die haar met een lichte warmte omhult.

Zij ziet geen personen... zij ziet alleen de lijnen en kleuren van zijn werk. En zij ziet alles, reeds bij den eersten rondgang... landschappen, figuren, stillevens, -een rijke verscheidenheid.

En dan, in een zijkabinet, waar zij onergdenkend is binnengegaan, staat zij plotseling als verstard.

Want van den wand staren haar eigen oogen haar aan.

Haar eigen oogen...

Ja. Maar hoe veranderd. Hoe is haar heele gezicht onherkenbaar veranderd...

Ach, neen, zóó is het niet.

De Yette daar op het doek is echt.

De echte, de levende Yette.

Wat hier nog staat, is een schaduw, een schim, een doode, terug gekeerd van de verre overzijde.

Niet de jonge Yette is veranderd voor haar oogen. De jonge Yette is waar, is echt, is absoluut reëel. Maar zij, maar zij is veranderd, hopeloos, radeloos veranderd.

Yette... Yette, het kind.

Daar staat zij, in al de bekoring harer jeugd... met haar wondere oogen, waarin *alles* is: verwachting, verlangen, hartstocht, overgave... maar ook angst en schrik en een terugdeinzing en een verweer.

O! hoe is het hem mogelijk geweest, die oogen zoo

levend te maken, zoo levend, dat zij haar ontroeren tot in het diepst van haar ziel. En zij zou willen snikken van smart, nu zij haar jeugd herkent, zij zou die willen omarmen en lief koozen... nu zij hier staat als een verdorde, een afgestorvene...

Zij zet zich neer op een bank, en staart naar haar beeld, totdat zij er zich geheel mee vereenzelvigt. Yette... En het is, of Yette levend wordt, en haar toefluistert: Ik ben het... en jij bent ik... nog altijd, nog altijd zijn wij één.

Hoe lang zij daar zit, zij weet het niet. Doch eensklaps doorzindert haar een wilde drift: Hoe heeft hij háár in den catalogus genoemd?

Zij vindt het nummer. Zij leest:

Het raadsel, dat ‘meisje’ heet.

Yette loopt naar huis in een droom.

Den heelen verderen dag blijft zij gecaptiveerd in dien droom.

Het wezenlijke leven is van haar weg-gevallen, en zij is terug getrokken in het Brusselsch verleden.

En alles herlevende van dien meest bewogen tijd uit haar heele bestaan, ondergaat zij opnieuw haar heele wanhoop, en voelt wederom haar ontzettend lijden. En zij denkt: als ik dat alles nú moest beleven, nu ik zooveel ouder en minder weerbaar en minder veerkrachtig geworden ben, dan had ik deze ondervinding niet overleefd.

Ach, de jeugd *is* niet zoo gemakkelijk te overwinnen.

Ach, de jeugd... *wil* toch liever niet vernietigd zijn. Maar nu... maar nu... o, God!

John Rosmer... John... zal je het ooit te weten komen, hoe gruwelijk je hebt misdaan tegen een argeloos, vertrouwensvol kind?...

Zij ziet weer in haar verbeelding de oogen van de schilderij... Háár oogen... die hij, uit zijn geheugen heeft nagebeeld, want immers, zij heeft nooit voor hem geposeerd. Zij heeft hem dan toch wel een sterke impressie gegeven...

En nu... voor de eerste, eerste maal in al die jaren... ziet zij den toestand van uit hèm... van uit den Rosmer, die hij toen was.

Het is, of de eene sluier na de andere van voor haar ziel wordt weg-geschoven... en het wordt daar al helderder en helderder. John, hij, die haar uit de overvolheid van zijn verwondering, uit zijn herinnering schilderde als... *het raadsel, dat 'meisje' keet*... wat heeft hij van haar gedacht? wat heeft hij van haar begrepen?

Niets. Niets heeft hij begrepen van haar vlucht, van haar wild en blind verweer, van haar brief. Niets heeft hij van haar begrepen, en hij ziet haar als een onbeheerscht schepsel, een meisje, behebt met vreemde grillen en luimen... als een *raadsel* ziet hij haar...

Hoe kan het anders? Geen woord ter opheldering heeft zij gezegd of geschreven, om haar bliksemsnellen ommekeer te verklaren. Want heel goed heeft hij haar toegeven uit hartstochtelijke liefde gevoeld...

En in de oogen van de vroegere Yette, daarin heeft hij al zijn verbazing, en zijn tastende definitie van haar gedrag uitgedrukt. Die oogen zijn vol van een hunkerend smachten, een gewilde overgave... en tegelijk van een panischen schrik, een overweldigenden angst... De twee momenten van vóór zij zijn trouwring zag en daarna... zijn door hem, op meesterlijke wijze, in den blik harer oogen op de schilderij vereenigd.

Een kloppende onrust doet haar beven. Wat heeft hij van haar gedacht... van haar begrepen?... niets! blijkbaar niets!...

Heeft zij... heeft zij hem onrecht gedaan, door haar afweer, door haar vlucht... was zij hem een duidelijke verklaring schuldig voor haar gedrag?... Heeft hij... geleden... door háár?

Maar... verdedigt zij zich. Wanneer een getrouwde man zich aan een onschuldig jong meisje vergrijpt, ziet hij dan niet in, erkent hij dan niet, dat hij een zedelijke misdaad beging? Zóó zijn de gewoonten in de Bohèmekringen toch niet, of een dergelijke handeling wordt als ontoelaatbaar veroordeeld.

Maar hij... eerst heeft hij aan zijn ongeoorloofden hartstocht toegegeven... en toen zij zich daarvoor in veiligheid had gesteld, schilderde hij háár, alsof *zijn* geweten volkomen zuiver was, en hij haar caprice volstrekt niet begreep, - als een raadsel, een voor hem, volstrekt ondoorgrondelijk raadsel.

O, hoe vreemd, hoe vreemd is het leven. Hoeveel

wanbegrip en misverstand heerscht er, en hoe ongelukkig, hoe zielsongelukkig maken de menschen elkaar.

Ongelukkig... zielsongelukkig heeft hij haar gemaakt. Heeft *zij* het hèm gedaan?...

Hij hield van haar. Dat heeft zij altijd geweten. Dat heeft zij gevoeld, in dat heilig, verfoeilijk oogenblik, toen hij zichzelven vergat.

Hij had haar ontzaglijk lief. Zóó lief, dat hij zijn gebondenheid, zijn huwelijk vergat. En kan, door een zóó ontzettende liefde, hem zijn plichtsverzuim niet worden vergeven...?

Weemoedig schudt zij het hoofd. Dat... wat *hij* misschien als niet zoo ernstig beschouwde, heeft háár leven gebroken... heeft van een levend en bewegelijk jong meisje, een verstarde, verdoofde, oudere vrouw gemaakt.

Vergeven, ach...

Tot dusverre heeft zij hem niet vergeven. Geen oogenblik is zij jegens hem zachter gestemd geweest. Als zij aan hem dacht, dan was het met hardheid, met hoon, met haat.

Maar als hij nu ook eens geleden had...? En geleden door háár...?

Er vlamt een woeste begeerte door haar heen, om te weten, of dit vermoeden juist is... o! zij *wil* het weten... zij z*al* het weten... zij kan niet langer leven, vóór zij het weet...

Zij moet hem zien.

Maar hoe zal zij hem kunnen zien, zonder dat hij háár aanschouwt?

En dan opeens glijdt er een trieste glimlach om haar lippen. Er bestaat immers geen mogelijkheid, dat hij haar herkennen zal, - zij zoo onnoemelijk veranderd... verouderd... door het lijden.

Zij gaat voor den spiegel staan.

Zij wist het wel. Er *is* geen mogelijkheid, dat hij haar herkennen zal.

In haar verbeelding plaatst zij: Het raadsel, dat 'meisje' heet, naast haar spiegelbeeld, en haar trieste glimlach wordt dieper.

Er is niet meer de flauwste gelijkenis. De zachte ronding der jonge wang, zoo donzig, bijna aandoenlijkkinderlijk, is verdwenen. Het geheele gezicht is daardoor veranderd. Het heeft een anderen vorm gekregen, holler, hoekiger. De frissche, roode, hartstochtelijke mond is verslapt, is verlept. De lippen gaan in neergaande lijn, en zijn, van koraalrood, grauwig en levenloos geworden. Het franke, vrije voorhoofd kreeg boven den neuswortel, kleine, beteekenisvolle voren. En de oogen...

De honger, de drift is er uit weggevaagd. De oogen staren, als de oogen van een oude, doodmoede vrouw, in wier blik de straling voor eeuwig is gedoofd. Niets meer verlangen, niets meer verwachten, - dat maakt de oogen mat, en eindeloos, eindeloos melancholiek...

Neen, dat hij Yette zal ontdekken in de trage, fade figuur, die zij thans nog maar is, dat is uitgesloten. De vlugge, onstuimige Yette, bruisend van levenslust, en vergaand van verlangen naar de volheid, de vervulling

der liefde... En zij, - de wenschlooze, de troostelooze... de door het lot vernielde... de levend doode.

O, neen, voor een herkenning behoeft zij niet te vreezen. Zij is volkomen veilig en welbeschermd in de vermomming, die haar tegenwoordige wezensstaat voor haar is. Haar gezicht van het oogenblik werkt even zeker, als een beschuttend masker zou hebben gedaan.

Zij zal eerst informeeren, wanneer de schilder John Rosmer, weer op zijn tentoonstelling aanwezig zal zijn. Zoo iets zal natuurlijk honderden malen worden gevraagd, en daarin schuilt niets vreemds. En als zij het antwoord heeft, dan gaat zij, als een gewone bezoekster de expositie bezichtigen, en zal langzaam voorbij de doeken loopen, en onderwijl speuren naar hèm, en er zich van vergewissen, dat hij veranderd is... òf dat hij een onscrupuleuse levensgenieter is, aan wien verliefdheden en teleurstellingen langs vliegen als rook...

En weder staat Yette aan den ingang der tentoonstellingszaal.

Tot dit moment heeft zij zich goed gehouden, en de uitvoering van haar voornemen leek haar heel eenvoudig.

Doch nu zij daar zoo staat, voelt zij, tot haar ontzetting, dat deze daad niet zoo eenvoudig is, integendeel, dat zij een omwenteling in haar gevoelsleven veroorzaakt, die haar verblindt en verlamt.

Een seconde staat zij roerloos. Terug! gebiedt haar haar zelfbesef. Maar dan, vanzelf, beweegt zij zich naar binnen,

mechanisch, volkomen onbewust van hetgeen zij doet. Er is een drijven in haar hersenen, een dringen in haar bloed, waaraan zij gehoorzamen móet.

En zij gehoorzaamt. Zij weet niet, of zij nog ademt, zij weet niet, of haar hart nog slaat, of haar zintuigen haar nog diensten bewijzen. Zij ziet niet, zij hoort niet, zij duizelt of wankelt niet... maar zij loopt verder als een slaapwandelaarster, die onbeschroomd en onbevreesd zich langs de gevaarlijkste wegen begeeft.

Maar plotseling staat zij stil... een dreunende schok slaat door haar heen, die een verterende zwakte in haar knieën brengt, en haar als op de plaats doet verstijven. Haar voeten hebben haar verraderlijk naar het zijkabinet gevoerd, waar Het raadsel, dat 'meisje' heet, hangt... de plek, die zij om alles ter wereld had willen vermijden, en die zij nooit meer betreden wou.

Daar staat zij, als gehypnotiseerd. En dan gebeurt, wat onontkoombaar was, en wat fataal gebeuren móest... Een hooge gestalte komt snel naar haar toe, een krachtige hand grijpt haar arm, een donker, gretig hoofd buigt zich naar haar gezicht... en kijkt haar aan, kijkt haar aan, zwijgend, zwijgend...

Yette is doodsbleek geworden, haar lippen verkleuren blauw. Maar haar oogen *leven*, in het bijna doode gezicht, en belijden hem alles, - haar onnoemelijk lijden, haar liefde, haar liefde, haar liefde...

Hij laat haar zitten op een bank, en kijkt haar aan... kijkt haar nog aldoor aan, met donker-vorschenden blik,

alsof hij zien wil in haar oogen, het tooneel van alle voorbij-gegane jaren... en alsof hij daaruit wil halen, de oorzaak van haar onbegrijpelijk gedrag, en alsof hij zoekt naar haar gevoel... naar haat... of naar liefde...

Duurt het lang... duurt het kort... zij weten het niet. Hij weerstaat de verzoeking, haar hoofd in zijn beide handen te nemen, en haar nog dieper aan te kijken, nóg dieper, totdat hij in de verborgenste onbewustheid van haar ziel heeft geschouwd...

Maar in plaats daarvan beginnen zijn oogen te vragen, te klagen... en zij verstaat hem, ofschoon hij aldoor zwijgt... en de tusschenliggende jaren vliegen heen, en zij is weer het onwetende, vertrouwende kind, en zij verwondert zich niet, dat hij haar heeft herkend... zij zijn weer samen, en zij heeft hem lief... hij heeft haar lief...

En zij zijn nooit gescheiden geweest, al die verschrikkelijke jaren niet... zij waren één, en zij *zijn* het nog, zij zijn één...

Voetstappen, stemmen, die het zijkabinet naderen, verbreken de betoovering.

Yette staat op van de bank, zij loopt naar het gordijn en slaat het weg. Zij verlaat de zaal, het gebouw... en loopt een poosje later automatisch buiten, met een ontzettende behoefte, om ergens te zitten, te liggen, en dan te rusten, te rusten, niets dan te rusten.

Want zij moet zich iets herinneren. Wat?

Zij moet zich iets te binnen brengen... maar wat... maar wat...?

Zij loopt door, loopt door, en weet het niet.

Zij moet zich iets herinneren, en kan het niet.

John en zij hebben elkaar voor het leven gevonden. Toen... al jaren geleden. Maar...

Er is toen iets gebeurd. Wat?

Wat is er gebeurd, wat is er gebeurd... waardoor er jaren van scheiding liggen, tusschen toen en nu?

Zij loopt voort en voort.. totdat zij, zonder te weten, dat zij dit wilde, de eenzaamheid van duin en zee heeft bereikt.

Dan laat zij zich vallen in het zand, en verliest onmiddellijk haar bewustzijn. Is het een slaap? is het een bezwijming - de weetloosheid is een weldaad.

Als zij ontwaakt is het gevoel van volstrekte uitputting verdwenen. Haar machteloosheid is overwonnen, en zij weet nu alles weer.

Zij weet... alles.

Zij weet, waarom zij toen... in die vroegere jaren, van hem is weg-gestormd... Omdat hij was getrouwd.

Maar die wetenschap heeft haar liefde niet gedood. Nooit. Nooit. Ondanks al haar smart en haat en bittere wanhoop, is haar liefde blijven bestaan. Ondanks haar wil, ondanks alles, wat zij heeft gedaan, om hem te vergeten, is haar liefde blijven leven, is haar liefde onverwoestbaar gebleken.

Hij is getrouwd.

Hij is getrouwd...

Maar haar liefde leeft. Haar radelooze liefde... haar prachtige, almachtige liefde...

Toen zij hem zag in haar jeugd, voor de eerste maal, toen, onmiddellijk herkende zij hem... hem, den eenige in haar leven. Hij! hij was het! hij, met zijn oogen, de grijze, de glanzend-diepe, die haar aanstaarden, hypnotisch, onmeedoogend, alsof hij door zijn blik bezit van haar nam, voor eeuwig, voor eeuwig...

En dat heeft hij gedaan, zij weet het nu: zij is zijn eigendom. Voor eeuwig, eeuwig.

Toen hij... dien avond... naar haar toekwam, en zij zijn hooge gestalte naderen zag, begon zij te trillen, te duizelen... en zij kreeg een gevoel, of zij zich aan zijn borst werpen kon, om daar te vergaan, te vergaan.

En toen hij zijn arm om haar heen heeft geslagen, -toen, in dat oogenblik, werd zij zijn onvervreemdbaar bezit.

En toen... in den tuin... zijn adem zachtjes over haar voorhoofd streek... was het haar, of zij haar hoofd aan zijn schouder leggen kon, en glimlachen, glimlachen... totdat zij was gestorven een welgelukzaligen dood.

En... in het moment van zijn zoen... is zij, weg van de aarde, den hemel ingevoerd. De aarde verdween... zij leefde in de eeuwigheid.

En toen...

Toen is dat ontzettende, dat noodlottige gebeurd, -dat zij zich heeft los gerukt, en is gevlucht.

Omdat...

Omdat zij merkte, dat hij is getrouwd.

En zij was te jong... toen nog te jong, en te onstuimig en te onbedacht, om anders, bezonkener te handelen, dan zij *heeft* gedaan... hem te verlaten, en hem een brief te schrijven, zoo vreeselijk, zoo wreed, dat zij er zich nu, op dit oogenblik, sidderend voor schaamt...

> John Rosmer. Ik ben van je weg-gegaan, om je *nooit* meer terug te zien. Schrijf mij niet. Ik zal je brieven niet lezen. En probeer niet mij op te zoeken. Of ik maak mij van kant voor je oogen.

Hoe heeft zij zoo *kunnen* schrijven. Zij begrijpt het niet meer...

Neen... zij begrijpt het niet meer.

Hij is getrouwd. Maar háár heeft hij lief. Ja, nóg heeft hij haar lief, ondanks de smart, die zij hem heeft aangedaan, omdat zij heeft uiteen-gereten, wat één geheel was, en wat één geheel had moeten blijven.

Hij is getrouwd.

Maar zij, zij, zij is de waarachtige liefde van zijn leven. Zij weet het, door zijn schilderij, zij weet het, door den blik zijner oogen van nú.

Er bestaat tusschen hen een liefde, zoo volkomen, zoo absoluut, dat alle wereldsche dingen daarbij weg moeten vallen. Zij zijn één. Zij zijn voor eeuwig één.

En zij schrijft hem in gedachten een tweeden brief, dien zij hem straks in werkelijkheid schrijven zal:

John Rosmer. Ik weet, dat je mij altijd bent blijven lief hebben... ik weet het, door je schilderij... en door onze ontmoeting van nu. En óók door je schilderij weet ik, dat je mij niet hebt begrepen, en niet mijn vlucht hebt begrepen. Daarom zal ik je de verklaring geven. Ik zag den trouwring aan je vinger... en... ik was toen nog te jong, John Rosmer om je getrouwd zijn te kunnen verdragen...

Nu... door mijn lijden der latere jaren... nu ik gerijpt ben geworden en ik niet meer zoo wild ben en onbesuisd... en door je schilderij, en door onze ontmoeting, is alles in mij veranderd.

Je bent getrouwd.

Maar je hebt *mij* lief. Mij alleen. En mij voor eeuwig...

En ik heb jou lief, John. Zóó lief, dat ik alles trotseeren wil, en alles vergeten... om met jou samen te zijn.

Ik kan niet anders. Ik heb je lief.

En ondanks onze scheiding, ondanks ons lijden, ondanks het verschrikkelijke misverstand, dat tusschen ons was... zijn wij altijd één geweest.

Ik wil van jou zijn. Ik géév mij aan je. Kom.

Vijftiende hoofdstuk.
Een nieuwe lente...

Hij is gekomen.

In de kamer zijn zij alleen. En hij heeft zijn armen om haar heen geslagen, en zij rust aan zijn borst, - zij rust, zij rust, na haar doodelijke vermoeienis der laatste jaren.

Zij zitten zwijgend tezamen. En Yette voelt, dat woorden volmaakt overbodig zijn... het is goed, het is goed, zooals het is.

Zij kijkt omhoog naar zijn gezicht, en zij ziet het, hoe hij geleden heeft. Zijn mond, ofschoon die thans ontspannen is in een glimlach van vreugde en vrede, is somber geworden... en schemert er niet iets zilverachtigs in zijn donkere haar...

Maar zij zwijgt. Zij kan zich niet verontschuldigen, zij kan hem geen vergeving vragen... En ook hij behoeft zich niet te verontschuldigen en haar geen vergeving te vragen... het is goed... het is alles goed, zooals het is...

Maar toch...

Hij begint te spreken.

- Yette... zegt hij: En opnieuw klinkt die oude, vertrouwde naam als een zachte muziek... en is als een fijne geur... de kleur van heel licht goud...

- Yette... Yette... je dacht, dat ik was getrouwd?

- Ja... ademt zij.

- Maar dat is zoo niet. Ik ben nooit getrouwd geweest. Uit piëteit draag ik den trouwring van mijn lieve, mijn doode moeder...

Zij zwijgt. Het maakt geen verschil. Hij heeft haar lief.. zij heeft hem lief... en alles is goed zooals het is.

- Ben je er blij om, lieveling?

- Ja, John... maar het maakt geen verschil.

En dan glimlacht hij, op zijn vroegere, bekorende, winnende wijze... en Yette voelt het, of er, diep in haar ziel, een nieuwe, levende warmte komt... als na den winter, het zachte kiemen der lente...

En ook *zij* glimlacht... en dan opeens begint ook zij te spreken... en, eenmaal begonnen, kan zij niet meer ophouden, en vertelt, vertelt...

- Toen ik nog heel jong was, werd ik thuis altijd ‘Ankie’ genoemd. Ik was nog zoo'n kind, begrijp je. Er woelden wel allerlei gedachten en sensaties in mij... maar ik kon ze nog niet meester worden, niet ordenen. Ik was nog zoo'n kind, begrijp je... Ik zal je al mijn dagboeken laten lezen, en wat ik verder nog wel eens schreef. Ik was achttien jaar, en ik was nog een kind. Ik was ‘Ankie, het kind.’

Toen ik, een paar jaar later, bij mijn zuster in Brussel logeeren ging, was ik al wat bewuster geworden. Ik wist, dat ik in bohème-kringen verkeeren zou, en ik zocht daarom een passenden naam voor mezelf. Een mijner

namen is: Henriëtte. Ik maakte daarvan Yette, en die naam werd me, o, zoo dierbaar, John, toen *jij* hem uitsprak... en hij mij klonk als een lichte muziek... en werd als een muziek, als een geur, als een tint van goud...

Maar... na mijn vergissing, toen ik... ja, dat geloof ik zeker, een pooslang geestelijk ziek ben geweest, -wou ik dien naam vergeten...

De kleine Ankie bestond niet meer. En Yette was dood...

Toen koos ik mijn derden naam: Regina. Een sterke, vaste naam. En ik óók was sterk en vast geworden... cynisch en hard.

Ook deze episode uit haar leven vertelt zij hem. Uitvoerig en nauwkeurig, en hij klemt haar hand wat inniger in de zijne, doch hij spreekt geen woord, want hij zou almaar moeten zeggen: Ach, arm, arm kind...

En toen, zegt zij, nadat zij hem alles van deze wanhopige periode heeft verteld, en van den door haar zoo verkeerd behandelden Theo Dagelaar, die al het mogelijke heeft gedaan, om haar te redden, door haar aan zichzelf te onttrekken... zegt zij, met diepen weemoed:

- Hij was zoo goed. Ik heb het pas later beseft. Zoo onnoemelijk, onzelfzuchtig goed. En ik heb hem veel verdriet gedaan, o, veel verdriet... Maar hij is, onder mijn behandeling, zoo nobel, zoo waardig gebleven... Hij is dokter geworden, en wijdt zich uitsluitend aan anderen.

- En toen...

Zij stokt even in haar verhaal, maar gaat dan snel weer voort...

- Ik leefde nog altijd. En ik kon niet leven. En ik kon toch ook niet sterven.

En toen...

- Toen nam ik mijn eigen naam Joanna weer terug, waarvan ik als kind ‘Ankie’ had gemaakt.

En zij vertelt hem, in volstrekte eerlijkheid, en in alle details haar ondervinding met Ralph, die nu getrouwd is met Madame Prohaska.

Hij houdt haar zwijgend, troostend tegen zich aan, en streelt zacht haar voorhoofd, waarachter zoo ontzettend geleden is... En nu zegt hij het toch, en met een diepen zucht...

- Ach, kind, arm kind...

Zij glimlacht. En het is met een teeder geluk, dat zij zegt:

- 't Was mijn eigen schuld, John. 't Had ook tóen geen verschil voor me moeten maken, ook al was je getrouwd...

En dan vraagt zij beschroomd:

- En jij, John... Hoe is jouw leven geweest?

- Mijn leven... zegt hij peinzend. Heb ik, na het oogenblik, waarop ik jou verloor, - nog geleefd?... Neen, geleefd heb ik niet meer. Ik heb niets ondervonden, er is me niets overkomen... ik heb gewerkt... en...

... geleden, wilde hij zeggen, doch houdt hij in. Maar zij vervolgt:

-... en geleden.

- Maar nu is alles voorbij. De tijd van lijden en wachten... We hebben elkaar gevonden... en beginnen samen, als een nieuwe lente, ons nieuwe leven.

- Een nieuwe lente... herhaalt zij, en sluit de oogen als in een weigelukzaligen droom, - ons nieuwe leven... een nieuwe lente... een nieuwe lente...

EINDE.